

Spark eller sprell?

Fortellinger fra tingretten om vold og trusler mot tjenestemann

Julie Høivik

Masteroppgave i Kriminologi
Det Juridiske Fakultet

Institutt for Kriminologi og Rettsosiologi

UNIVERSITETET I OSLO

Mai 2015

Spark eller sprell?

Fortellinger fra tingretten om vold og trusler mot tjenestemann.

© Julie Høivik

2015

Spark eller sprell? – Fortellinger fra tingretten om vold og trusler mot tjenestemann.

Julie Høivik

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag.

Tittel: Spark eller sprell? Fortellinger fra tingretten om vold og trusler mot tjenestemann.

Navn: Julie Høivik

Veileder: Liv Finstad

Institutt for kriminologi og rettsosnologi

Det juridiske fakultet

Universitetet i Oslo

Våren 2015

Straffeloven § 127 er en bestemmelse som dreier seg om vold mot offentlig tjenestemann. Denne er først og fremst ment for å beskytte selve utførelsen av deres tjenestehandling. Slik skal offentlige tjenestemenn kunne gjennomføre sine oppgaver mest mulig effektivt, og i tillegg oppleve å ha et særlig vern. Under begrepet offentlig tjenestemann finner vi også polititjenestemenn, og det er i stor grad politiet som får bruk for denne bestemmelsen. Fra 2009 til 2013 økte antall anmeldelser for vold mot offentlig tjenestemann der politiet var den fornærmede part med 24,5 %. Og i 2013 utgjorde anmeldelsene av vold mot polititjenestemenn, til sammen 1159 hendelser, hele to tredjedeler av samtlige anmeldelser av vold mot offentlig tjenestemann. Uansett hva selve økningen i anmeldelsesprosent er et resultat av, er det likevel interessant å kunne få et innblikk i hva det er disse hendelsene går ut på. I hvilke situasjoner er det politiet anmelder noen for bruk av vold mot polititjenestemann?

Gjennom observasjon av hovedforhandlinger i tingretten har jeg forsøkt å danne en fenomenforståelse av vold mot politi, slik den fremstår i de ulike sakene. Jeg har også valgt å se på hvordan parter i sakene velger å fremstille seg selv og sin opplevelse av den aktuelle hendelsen. I denne sammenheng ser jeg særlig tiltaltes forklaringer i lys av blant annet ulike nøytraliseringsteknikker og andre retoriske virkemidler.

I denne oppgaven vil jeg også gå gjennom andre likheter mellom hendelsene i seg selv, og tiltalte og fornærmedes beskrivelser av disse. Det er mye av de samme formene for hendelser

som oppstår, og det ser ut til at det både på fornærmede og tiltaltes side finnes et visst knippe med forklaringer og eventuelle unnskyldninger eller rettferdiggjørelser som tas i bruk.

Det heter seg at enhver kraftanstrengelse som blir benyttet mot en offentlig tjenestemann skal forfølges. Da sier det seg selv at det finnes et flertall av saker hvor det er mindre alvorlige voldshendelser politiet utsettes for, og disse begås svært ofte i forbindelse med en pågripelse. Allikevel er det sjelden det er alvorlige lovbrudd de tiltalte ser ut til å bli pågrepet for i utgangspunktet. For det meste ser det ut til at det rett og slett dreier seg om en eller annen form for ordensforstyrrelse. Det kan virke som politiet er mottagerne av volden og truslene i disse sammenhengene rett og slett fordi de er nærmeste mål, og fordi de i tillegg er til hinder for tiltalte.

Mye av volden handler om bevegelser som politiet på sin side hevder er gjort med forsett, men som tiltalte selv vil kunne hevde at kun var en kroppslig refleks. Dette skaper en interessant situasjon for ulike fortellinger. Tiltalte på sin side kan sannsynliggjøre at en handling kan ha vært en ren fysisk bevegelse eller, hvis handlingen var av slik art at den åpenbart er gjort med forsett, gi en fortelling som setter den endelige handlingen inn i en større ramme i håp om å innhente mer forståelse for utfallet. Politiet derimot må forklare hvorfor de oppfatter en hendelse som bevisst handling, og dermed tilskrive indre liv til et ytre forløp.

En rettsak setter også en særlig ramme for fortelling. Denne type saker er spesiell på den måten at fornærmede polititjenestemann kun er vitne i saken, dette fordi det først og fremst er selve yrkesutøvelsen til politiet som er utsatt for vold. Polititjenestemannen er ikke offer som privatperson, men som del av en offentlig etat. Dette gir tiltalte et større rom for fortelling i rettsaken. Vedkommende som er satt under tiltale er til stede gjennom alle vitneforklaringer, og har flere punkter i rettsaken hvor de har rett til å uttale seg om det som er blitt sagt. Dette betyr at de får større plass til å gi en personlig fortelling som skal kunne forklare den aktuelle hendelsen. Politiet gir i mye større grad en rapportlignende forklaring av hendelsen, og slik kan hendelsene fremstå som mindre alvorlige enn det kanskje kan ha vært. Selv i de sakene hvor volden og/eller truslene er i det høyere sjiktet av alvorlighetsgrad, og det dermed kan antas å ha vært en større belastning på fornærmede polititjenestemann, gis det lite rom for personlig fortelling. Dette gjør at tiltalte får et mye større eierskap over hendelsen enn det politiet får. Allikevel idømmes de fleste av sakene i politiets favør, og den vanligste straffen er ubetinget fengsel. Vitner i en rettsak må forsikre på ære og samvittighet at de snakker sant.

Det må aldri en som står tiltalt. Når politiet både har en form for utgangstroverdighet i lys av sitt yrke, og i tillegg avgir forsikring som vitne, og dermed setter sitt yrke på spill ved å forklare seg uriktig, så gjør dette noe med maktbalansen i en rettsal.

Det er heller ingen tvil om at de tiltalte i de fleste av sakene har vært påvirket av alkohol når hendelsen har oppstått. Jeg vil derfor gå gjennom noe forskning omhandlende alkohol og aggresjon, og hvordan ruspåvirkning både svekker tiltaltes troverdighet og kan gjøre politiet mer fokusert på sikkerhet fremfor løsning av situasjoner.

Takk!

Jeg vil gjerne rette en stor takk til alle de fantastiske menneskene på masterstudiet! Både dere jeg har gått med fra bachelor og de som har kommet inn de siste årene. Månen til fantastiske mennesker skal du lete lenge etter. Takk for alle turer, fester, sene kvelder, lange lunsjer, spennende faglige samtaler og ikke minst de samtalene om helt andre ting! Jeg har ledd så mye og jeg kommer virkelig til å savne å se dere hver dag. Dere er utrolig bra mennesker!

Jeg vil også takke min kjære pappa som har lest gjennom deler av oppgaven for korrektur! Du er best!

Sist men ikke minst, tusen takk til min kjære veileder Liv Finstad. Jeg kan med hånden på hjertet si at hvis det ikke hadde vært for deg hadde jeg mistet troa på meg selv for lenge siden. Tusen takk for at du alltid er så blid, positiv og for alt du kan! Hvis jeg noen gang blir i nærheten av like flink som deg er jeg fornøyd! ☺

Oslo, mai 2015.

Julie Høivik.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Problemstilling og forskningsspørsmål	1
1.2	Lov og statistikk	3
1.2.1	Straffeloven §127	3
1.2.2	Andre relevante straffeparagrafer.....	4
1.2.3	Statistikk – Vold mot offentlig myndighet.....	6
1.3	Politiets særlige vern	7
1.4	Tidligere forskning	8
1.5	Oppgavens oppbygning	9
1.6	Designfigur	10
2	Teoretiske perspektiver	11
2.1	Politiets rolle.....	11
2.1.1	Tillit til politiet	14
2.2	Autoritet.....	16
2.3	Narrativ kriminologi	20
2.4	Fortellinger i retten	22
2.5	Retoriske virkemidler	23
2.5.1	Kronologier	23
2.5.2	Aksentuering og kulturelle nøkkelfortellinger	24
2.5.3	Nøytraliseringsteknikker	25
3	Metode.....	31
3.1	Observasjon som metode.....	31
3.1.1	Observasjon i rettsaker	31
3.1.2	Adgang til feltet.....	32
3.1.3	Roller i retten.....	33
3.1.4	Feltnotater.....	34
3.1.5	Tingrettens teater, formaliteter og rutiner	35
3.2	Det offentlige rom og forskningsetiske hensyn.....	37
3.2.1	Informert samtykke	38
3.2.2	Respekt.....	40
3.2.3	Rolle som observatør.....	41

3.3	Forskerens ubehag	42
3.4	Litteratur	43
4	Fortellingene i tingretten	45
4.1	Oversikt over tiltalte	46
4.2	Tiltaltes fortelling	48
4.2.1	«Jeg kjenner meg ikke igjen i dette i det hele tatt»	52
4.2.2	«Ingenting jeg ville oppnå. Kun fortvilelse og sjokk»	61
4.2.3	«Så går alt i svart»	69
4.3	Politiets fortelling	76
4.3.1	«Jeg følte meg ganske utrygg»	77
4.3.2	«Han var bare en som ville gjøre jobben vanskeligere for oss tenkte jeg»	82
4.3.3	«Jeg så først og fremst dette som et førstehjelpsoppdrag»	90
4.3.4	«Oppdrag»	102
4.4	Hevn, HIV og 22. juli.	105
4.5	«Unnskyld»	111
4.6	«To – tre øl»	115
4.7	Andre aktører i retten	122
4.7.1	Vitner	122
4.9.1.1	Politiet som vitne – skjevhet i maktforhold?	124
4.7.2	Bruk av tolk	126
5	Avslutning	130
5.1	Krakilske kvinner og aggressive menn?	130
5.2	Politiets vern versus konsekvenser for den tiltalte	131
5.3	Oppsummering	133
	Litteraturliste	135

1 Innledning

I denne oppgaven vil jeg forsøke å danne en fenomenforståelse av lovbruddet vold mot offentlig tjenestemann slik disse sakene fremstilles i tingretten. Jeg vil kun fokusere på saker hvor politiet er den fornærmede part.

Politiet har et særlig vern mot vold. Dette vernet skal først og fremst beskytte selve politiets tjenestehandling, og begrepet vold er dermed mye bredere i disse sakene enn det er i andre saker. Dette åpner for ulike oppfatninger av handlinger hos tiltalte og politiet. En bevegelse tiltalte vil kunne hevde var nettopp bare det, må politiet illegge hensikt for at denne skal være straffbar. Retten skaper en særlig ramme for fortelling og jeg vil i denne sammenheng se nærmere på de ulike partenes forståelse av hendelsen slik den fremstilles i deres forklaring. Empirien min består av femten saker som jeg har observert og fulgt i tingretten. Jeg har tatt feltnotater i hver av sakene og i ettertid innhentet domsavgjørelsen. Gjennom mine feltnotater vil jeg i analysekapittelet vise hvordan den tiltalte og den fornærmede part bruker fortelling. I denne sammenheng vil jeg ta i bruk narrativ kriminologi og fortellingsstrategi. Jeg vil også særlig se på hvordan de tiltalte tar i bruk blant annet nøytraliseringsteknikker. I politiets fortelling vil jeg vektlegge hvordan de selv så på oppdraget og hvordan deres beskrivelse av tiltalte er med på å legitimere deres anmeldelse.

Jeg vil bruke empiri fra de ulike sakene i ulik mengde. Dette blant annet på grunn av plass. Jeg har i tillegg til sakene jeg bruker materiale fra vært i flere rettsaker omhandlende samme lovbrudd. Derfor føler jeg meg trygg på at det jeg velger å ta i bruk fra min empiri er representativt.

1.1 Problemstilling og forskningsspørsmål

Hovedproblemstillingen i min oppgave er som følger;

Hvilken fenomenforståelse om vold og trusler mot polititjenestemenn kan dannes på bakgrunn av observasjon av saker i tingretten?

Gjennom oppgaven vil jeg forsøke å danne et bilde av hvordan og når brudd på § 127 finner sted. Jeg vil se nærmere på hvordan både den tiltalte og politiet som fornærmet forteller om

hendelsen. Siden denne type hendelser ofte er preget av ulike oppfatninger av hva som har skjedd er det spennende å se hvilken forståelsesramme de ulike partene setter hendelsen inn i.

Jeg har i tillegg flere forskningsspørsmål jeg vil se nærmere på;

- **Hvilke bilder av politiets rolle avtegner seg i politivitnenes fortellinger?**
- **Hvordan velger politivitnene å fremstille den tiltalte?**
- **Hvordan plasserer politivitnene hensikt og skyld hos tiltalte?**
- **Hvilke nøytraliseringsteknikker kan gjenkjennes i de tiltaltes fortellinger?**
- **Hvilke bilder av politiets roller avtegner seg i de tiltaltes fortellinger?**

Formålet med disse er gjennom egen empiri å kunne finne mønstre og fellestrekk i hvordan politi og tiltalte bruker forklaring.

1.2 Lov og statistikk

1.2.1 Straffeloven §127

”§ 127. Den, som ved Vold søger at formaa en offentlig Tjenestemand til at foretage eller undlade en Tjenestehandling eller at hindre ham under en saadan, eller som medvirker hertil, straffes med Fængsel indtil 3 Aar, men indtil 5 Aar, naar han udfører Forbrydelsen i Forening med nogen anden.

Har Tjenestemanden ved utilbørligt Forhold givet Anledning til Forbrydelsen, anvendes Bøder eller Fængsel indtil 1 Aar. Under særdeles formildende Omstændigheder kan i dette Tilfælde Straf bortfalde.

Som offentlige Tjenestemænd ansees her ogsaa ved Jernbanerne ansatte Betjente, militære Vagter samt enhver, som efter Opfordring eller pligtmæssig yder en offentlig Tjenestemand Bistand.

I Tilfælde af Gjensidighed kan Kongen bestemme, at ovenstaaende Straffe ogsaa finder Anvendelse paa Forbrydelser mod andet Lands offentlige Myndighed.” (§ 127, Straffeloven 1902).

§ 127 finner vi i Straffelovens kapittel 12 omhandlende forbrytelser mot den offentlige myndighet. Formålet er å verne selve utøvelsen av den offentlige myndighet. Denne gjelder for alle offentlige tjenestemenn, men er særlig relevant for politiet fordi de stadig er i kontakt med publikum i situasjoner hvor det lettere kan oppstå konfrontasjoner, som i noen tilfeller igjen fører til vold. Denne bestemmelsen skal sikre politiets vern slik at de skal kunne føle seg trygge til å utføre jobben sin. § 127 skal først og fremst fungere allmennpreventivt. En skal vite at vold mot offentlig tjenestemann ikke aksepteres. I § 127 er også voldsbegrepet videre enn i andre lovbestemmelser. Dette fordi det er selve tjenestehandlingen som er beskyttet slik at enhver handling som forsøker å hindre tjenestemannen i å utføre sin tjenestehandling kan falle innenfor denne paragrafen. Hovedregelen ved brudd på § 127 er ubetinget fengsel og den vanligste straffen er på 21 dager. Denne regelen skal ifølge lovverket kun fravikes der det foreligger helt spesielle forhold.

Vold mot offentlig tjenestemann, derav også polititjenestemann er et todelt lovbrudd. Dette er fordi det både handler om det å påvirke selve tjenestehandlingen, men også om vold som et

rent fysisk fenomen. Det er ikke volden i seg selv som havner under § 127, men det faktum at gjerningspersonen også må ha hindret en tjenestemann til å utføre en tjenestehandling eller hindret selve utførelsen av tjenestehandlingen. I disse sakene har derfor ikke tjenestemennene status som fornærmet. Dette er fordi det er den myndigheten de utfører som krenkes, og ikke deres person. Hvis tjenestemannen er personlig krenket kan det i tillegg tas ut tiltale for legemsfornærmelse.

Hva som er vold etter § 127 er det store definisjonsspørsmålet, derav; spark eller sprell? Hva som defineres som vold kan variere blant de ulike bestemmelsene i straffeloven, men i § 127 finnes det ingen definisjon på dette. Dette åpner for tolkning. Det vi fleste ser for oss når vi hører begrepet `vold` er en handling man kan kjenne fysisk på kroppen og som gjør skade. For å tenke på en annen form for vold må det gjerne stå begrep som `psykisk` eller `materiell` foran. En vil se at vold under denne bestemmelsen befinner seg i et vidt spekter, hvor også fekdet å spytte kan bli sett på som vold. Dette er ikke noe en ville utledet kun av en språklig forståelse. Hva som blir sett på som vold, og i hvilken grad det skal straffes handler i rettsakene i stor grad om mengde og hensikt. Det kreves forsett for at handlingen skal kunne idømmes, men ut av ordlyden i loven så er også selve forsøkshandlingen i seg selv straffbar, og forsøket i seg selv sees da også som en fullbyrdet handling. (Straffeloven § 127).

1.2.2 Andre relevante straffeparagrafer

Selv om noen saker kan virke svært like er det allikevel litt forskjellig hvor mange tiltaler som er tatt ut. Det er allikevel flere tiltalepunkter som går igjen. Disse tar for seg vold mot legeme, psykisk forulempende oppførsel og/eller trusler, skjellsord, slagsmål, støy og forstyrrelse av den alminnelige ro og orden. Dette er;

I. Straffeloven § 228 første ledd

for å ha øvet vold mot en annens person eller på annen måte fornærmet ham på legeme. (Straffeloven § 228)

Denne paragrafen står i kontrast til § 127, fordi den verner om den private interesse og legemets integritet og dermed ikke selve tjenestehandlingen. Denne tas ut i de tilfellene tjenestemannen også er personlig krenket, og da først og fremst i de tilfellene der volden er i det høyere sjiktet av alvorlighet.

II. Straffeloven § 128

for ved trusler å ha søkt å få en offentlig tjenestemann til urettmessig å foreta eller unnlate en tjenestehandling. (Straffeloven § 128)

III. Straffeloven § 350 første ledd

for ved slagsmål, støy eller annen utilbørlig atferd å ha forstyrret den alminnelige fred og orden, den lovlige ferdsel, omgivelsenes nattero, eller omgivelsene på et sted hvor han uberettiget forble tross pålegg om å fjerne seg. (Straffeloven § 350)

IV. Straffeloven § 326 nr. 2

for å ha forulempet offentlig tjenestemann under hans utførelse av tjenesten ved skjellsord eller annen fornærmelig atferd. (Straffeloven § 326)

V. Straffeloven § 333

for overfor polititjenestemann eller for noen annen offentlig myndighet å ha nektet å oppgi navn, fødselsdato, fødselsår, stilling eller bopel, når opplysning om dette i den offentlige tjenestes medfør har blitt begjært. (Straffeloven § 333)

VI. Straffeloven § 227 første straffalternativ

for i ord eller handling å ha truet med en straffbar handling som kan medføre høyere straff enn 6 måneders fengsel, under slike omstendigheter at trusselen var skikket til å fremkalle alvorlig frykt. (Straffeloven § 227)

VII. Politi-loven § 30 nr 1 jf § 5

for å ha unnlatt straks å rette seg etter pålegg, tegn eller øvrige signaler gitt av politiet. (Politi-loven § 30)

1.2.3 Statistikk – Vold mot offentlig myndighet

Når det gjelder vold mot offentlig myndighet, som inneholder både kategorien vold mot polititjenestemann og vold mot offentlig tjenestemann, så ligger vold mot polititjenestemann i gjennomsnitt på godt over dobbelt så mye som vold mot offentlig tjenestemann.

I 2012 var det 24% av anmeldelsene for vold mot polititjenestemann som skjedde innenfor Oslo politidistrikt, og 36% av anmeldelsene skjedde natt til lørdag, og natt til søndag mellom 00.00 og 06.00. I femårsperioden fra 2009 – 2013 har antall anmeldelser i denne kategorien økt med 24,5 %.

Tabell 1: Anmeldte voldsforbrytelser 2009 – 2013, vold mot offentlig myndighet.

Anmeldte voldsforbrytelser 2009 – 2013, utvalgte undergrupper					
	2009	2010	2011	2012	2013
Forbrytelse mot offentlig myndighet (Vold mot offentlig tjenestemann)	1290	1323	1422	1620	1659
Vold mot polititjenestemann	931	909	1027	1156	1159
Vold mot offentlig tjenestemann	359	414	395	464	500
Kilde: Politiets STRASAK – tall, anmeldte lovbrudd.					

Hva betyr det at anmeldelser for vold mot politiet har økt? Dette kan ha ulike svar. Ved å anmelde flere forhold kan politi som institusjon forsøke å beskytte sin autoritet ved å signalisere at den som krenker, den blir straffet. Det kan også bety at flere har mindre respekt for politiet og dermed motsetter seg dem lettere, eller rett og slett at politiet har satt en lavere terskel for hva det er de skal måtte tåle. Kårikstad skriver;

«Utviklingen i anmeldelsestallene for vold mot offentlig tjenestemann kan forstås som økning i antall handlinger, uttrykk for systemets oppførsel eller endringer i kontrollen» (Kårikstad, 2007:49).

Eventuelle årsaker for denne økningen kommer ikke å være et tema videre, men jeg velger å nevne det fordi det skaper et nødvendig bakteppe for oppgaven. Jeg kan henvise til Louise Kårikstad Bjerva sin hovedoppgave fra 2007, «Vold mot offentlig tjenestemann – et innblikk i kriminalstatistikkens ulike fortellinger» for et dypere innblikk i statistikken.

1.3 Politiets særlige vern

Politiet er en av de yrkesgruppene som beskyttes under § 127. Det er denne gruppen som er mest utsatt og som lovbruddet blir hyppigst brukt mot. Handlingene politiet er satt til å utøve er viktige for samfunnet og det er gjennom disse politiet både forebygger og bekjemper kriminalitet. Derfor er det viktig at både tjenestemennene og handlingene de er satt til å utøve er beskyttet. Overtredelse av § 127 vil dermed normalt føre til en strengere straff enn hvis samme handling ble utøvet mot en sivil person. Derfor sier vi at offentlige tjenestemenn, og da inkludert polititjenestemenn, har et særlig vern.

Dette er viktig for å opprettholde og bevise politiets autoritet og for å beskytte politiets myndighetsutøvelse. Politiet er helt avhengig av autoritet for å kunne gjøre jobben sin effektivt uten å måtte ty til fysisk maktbruk. For å møte minst mulig motstand må denne autoriteten også sees som legitim.

Politiets anmeldestilbøyelighet kan variere. Både fra tjenestemann til tjenestemann og situasjon til situasjon. Polititjenestemenns toleranse kan også påvirkes av samfunnsutviklingen. Politiet og politiets oppgaver er i mye større grad en del av mediebildet nå enn for bare 15 – 20 år siden og dette fører til at alt blir synlig. Når det rulles opp saker hvor politiet har begått feil kan dette skade deres autoritet og kunne føre til at de møter mer motstand. Derfor er det viktig at denne motstanden blir slått ned på. (Reiner, 2000) Det kan også i noen perioder finnes et økt fokus på politiets utsatthet i tjenesten og dette kan ha innvirkning på deres tilbøyelighet til å anmelde. Det sentrale spørsmålet vil hele tiden være; Hvor mye skal man tåle? (Kårikstad, 2007).

I mine saker spenner spekteret over hva tjenestemennene har opplevd fra bagatellmessige hendelser til hendelser som involverer mer alvorlig vold og trusler.. Uavhengig av alvorlighetsgraden er den vanligste straffen for brudd på § 127 ubetinget fengsel. De fleste av mine tiltalte er ikke straffedømt fra før, hvordan kan det da forsvares med så streng straff for

handlinger som egentlig ikke blir sett på som så alvorlige? Dette vil jeg komme tilbake til senere i oppgaven.

1.4 Tidligere forskning

Særlig innenfor juss er det blitt skrevet flere oppgaver som tar for seg straffelovens § 127. Jeg har blant annet gått gjennom tre masteroppgaver; «Begrepene «vold» og «offentlig tjenestemand» i straffelovens § 127», «Vold mot offentlig tjenestemann -En redegjørelse av straffeloven § 127» og «Vold mot offentlig tjenestemann – en fremstilling av hva som utgjør vold i relasjonen til straffeloven § 12». Disse oppgavene har vært til stor hjelp når det gjelder å få en grunnleggende oversikt og forståelse for selve loven og de ulike vilkårene tilknyttet denne.

Louise Kårikstad Bjerva har i sin hovedfagsoppgave «Vold mot offentlig tjenestemann – et innblikk i kriminalstatistikkens ulike fortellinger» sett nærmere på hva endringer i statistikken kan fortelle om utvalgte deler av samfunnsutviklingen og offentlige tjenstemenns autoritetsutøvelse. Denne oppgaven er særdeles informativ når det kommer til ulike måter å se på økning av anmeldelser for dette lovbruddet, og danner et fint bakteppe for arbeidet jeg har valgt å gjøre.

Når det gjelder forståelser og innblikk av politiarbeid så har *Politiblikket* av Liv Finstad vært til god hjelp. I tillegg har flere ulike bøker og artikler om politirollen vært med på å forme både prosjektdesignet og analysen. Fordi jeg først og fremst er opptatt av hva som fortelles har jeg også tatt med meg den narrative kriminologien som utgangspunkt.

Audun Kjus har skrevet den første norske boken som tar for seg strafferetten som en arena for fortellinger. «*Gjennom nærstudier av argumentasjonen i et utvalg nyere rettsaker, får vi innblikk i hvilke virkemidler rettens aktører – vitner, tiltalte, advokater og dommere – benytter for å overbevise publikum*» (Kjus, 2008). Denne boken har gitt meg et stort innblikk i måter å bruke fortelling på særlig fordi den tar for seg livet og ordet i norsk strafferett.

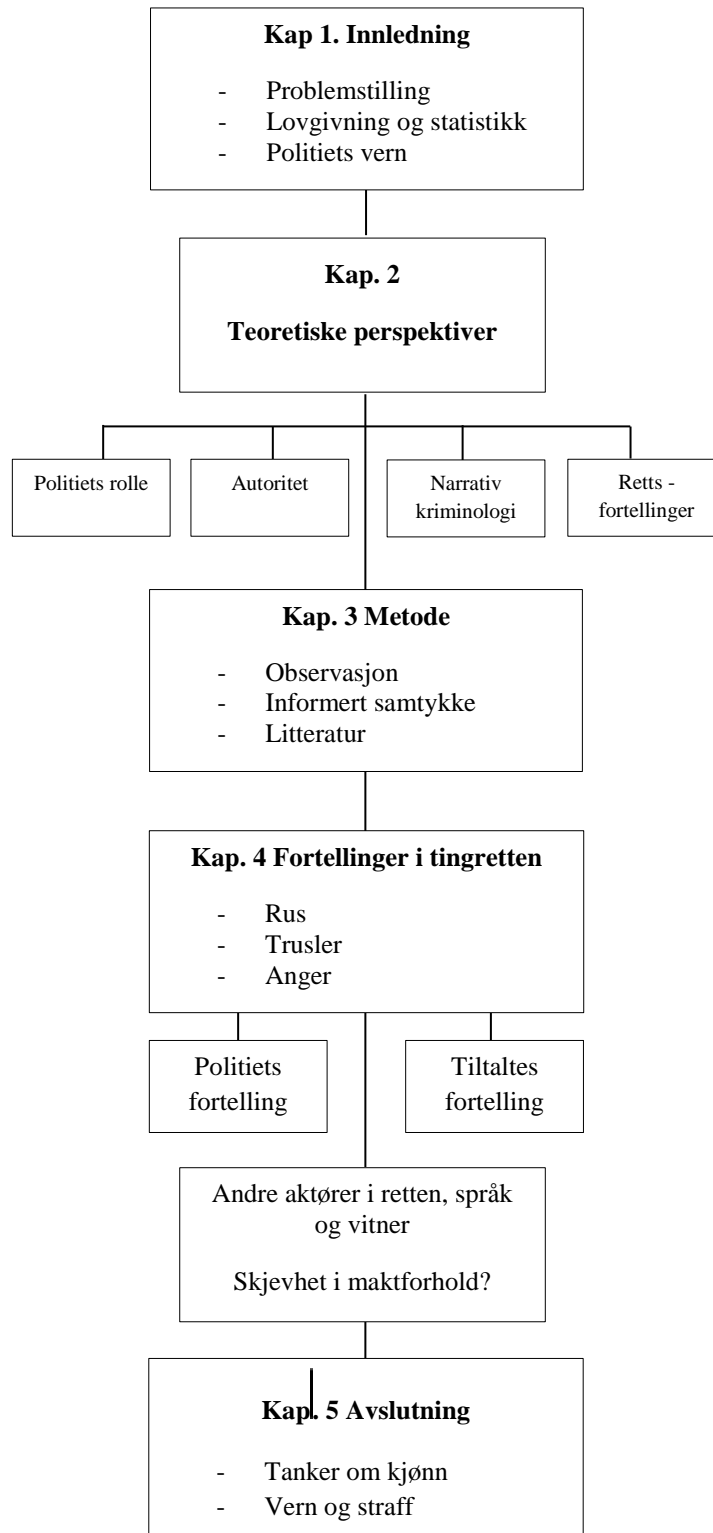
1.5 Oppgavens oppbygning

Jeg vil i oppgaven først gå gjennom ulike teoretiske perspektiver som legger grunnlaget for det videre arbeidet jeg kommer til å gjøre. Her vil jeg gå gjennom blant annet politiets rolle, tillitt og hvordan makt og autoritet er knyttet opp til politirollen. Den narrative kriminologien og hvordan man kan forstå ulike fortellingsstrategier er med på å legge grunnlaget for det arbeidet jeg gjør med analysen av rettsfortellingene.

I metodekapittelet vil jeg gå gjennom mye av det rent praktiske ved valg av metode og dermed observasjonsarbeidet. Jeg vil også fortelle litt om adgang til retten og om de ulike rollene som finnes der. I tillegg vil jeg særlig ta opp det etiske dilemmaet når det gjelder informert samtykke.

I analysekapittelet kommer jeg først til å gå gjennom hvordan tiltalte forteller om seg selv og hendelsen de står tiltalt for. Jeg har valgt å bruke noen fortellinger i større grad enn andre av ulike grunner. Blant annet fordi det i noen saker er tilfelle at tiltalte ikke har møtt opp og dermed foreligger det lite fortelling fra deres side. Dette nevner jeg også i metodekapittelet. I denne sammenheng vil jeg trekke inn ulike nøytraliseringsteknikker og fortellingsstrategier. I neste del er det politiets fortelling som står i fokus, og i denne sammenheng ser jeg særlig på hvordan deres fortellinger kan gi uttrykk for deres forståelse av politirollen. Jeg tar avslutningsvis i analysekapittelet opp ulike fellestrekk ved de tiltalte både når det gjelder fortelling og likheter ved hendelser. Jeg vil videre presentere ulike aktører i retten og diskutere litt rundt deres roller, da også særlig politiets rolle som vitne. Avslutningsvis vil jeg vise til noen tanker om kjønn og straffens begrunnelse.

1.6 Designfigur

2 Teoretiske perspektiver

Jeg vil i dette kapittelet gå gjennom ulike teoretiske perspektiver. Disse har vært med på å designe prosjektet med henhold til problemstilling og forskningsspørsmål, og på å utforme opplegg for og gjennomføring av observasjon. De vil i tillegg legge grunnlag for videre analyse i oppgaven. Jeg vil først gå gjennom politiets rolle og tilliten til politiet. Deretter gjennom et par ulike retoriske virkemidler i tillegg til nøytraliseringsteknikker. Dette vil jeg demonstrere hvordan særlig de tiltalte tar i bruk i retten.

2.1 Politiets rolle

Hva er politiets rolle i samfunnet? Svaret på dette vil være ulikt avhengig av hvem du spør. Som Finstad skriver;

«Slike «si meg hva du forbinder med ordet politi»-eksperimenter kan ofte fortelle mer om den som assosierer enn om politiet» (Finstad, 2003:18).

Synet man selv har på politiet vil kunne være formet av mye forskjellig. Det kan blant annet være egne erfaringer, historier man er blitt fortalt, medias fremstilling og så videre. Hvorvidt man bor i storby eller tettsted, om man kjenner politibetjenter ved navn eller ikke, vil også kunne spille inn på hva man tenker denne rollen skal være. Mens noen vil kunne føle en økt trygghetsfølelse i det en politibil ruller forbi, vil noen andre heller kunne kjenne seg utrygge, uten at de nødvendigvis selv har gjort noe de trenger å føle seg utrygge for. På den ene siden finner vi det borgerne kan tenke og mene om politiets rolle og på den andre siden finner vi hva politiet selv mener om deres egen rolle. Dette gjelder både hva den enkelte polititjenestemann tenker og hva som fortelles om politirollen fra høyere hold. I politiloven § 1 står politiets ansvar og mål beskrevet slik;

«Politiet skal gjennom forebyggende, håndhevende og hjelpende virksomhet være et ledd i samfunnets samlede innsats for å fremme og befeste borgernes rettssikkerhet, trygghet og alminnelige velferd for øvrig.» (Politiloven, 1995).

I samme lov står det i tillegg oppramset hva som skal være politiets oppgaver. Disse består blant annet av å beskytte person, eiendom og fellesgoder. Offentlig orden og sikkerhet skal ivaretas og kriminalitet skal både forebygges, avdekkes og stanses. (Politiloven § 2, 1995).

Dette sier først og fremst noe om politiets mål, måten de skal gjøre det på derimot er ikke beskrevet i noe særlig detalj. Dette gir handlingsrom til å velge ulike metoder. Mye av politiets arbeid begrunnes i teoriene om individualprevensjon og allmennprevensjon. Slik skal individer både avskrekkes fra å begå lovbrudd, og det skal dannes grunnleggende verdier for hva som er akseptabel handling.

De fleste vil nok gjerne si at politiets arbeid består av både straff og kontroll på den ene siden, og hjelp og bistand på den andre. Allikevel går disse begrepene gjerne over i hverandre fordi det legges ulike meninger blant annet i hva som er hjelp. Pål Winnæss og Håvard Helland utførte en undersøkelse blant politistudenter blant annet for å finne ut hva som var deres grunner for å bli politi. Her oppgir flere det å hjelpe som et av de indre motivene for valget av utdanning. Nesten alle studentene skal ha oppgitt at det å kunne skape trygghet og å bistå mennesker er en av kjerneoppgavene ved politiarbeidet. I tillegg har også flere sagt de har valgt utdanningen fordi det oppfatter politi som et yrke å være stolt av, og der man også blir gitt «*handlingsrom for gode og (til dels) heroiske handlinger*». (Winnæss og Helland, 2014:101) Det viste seg også at politistudentene la ulik mening i hva som er hjelp;

«Dels ønsker de å hjelpe de som er verdige hjelp: ofre for kriminalitet, ungdom, skadde og forulykkede. Dels har den hjelpen de ønsker å gi et repressivt element: straff og trusler om straff, og dels skal hjelpen være verdifull også for dem selv – altså ikke bare for dem som mottar, men også dem som gir hjelp.» (Winnæss og Helland, 2014:104)

Flere av studentene oppga også at det lå mer egoistiske motiver bak hjelpen, derfor ville de ikke ha søkt på mer tradisjonelle hjelpeprofesjoner. De valgte politi fordi de følte at de her også fikk noe ut av det selv. I flere av sakene i mitt materiale beskrives hjelp som det primære oppdraget, men det ender med å eskalere og resultatet blir noe helt annet. Noen av de tiltalte skal først og fremst innbringes til fyllearesten, noe som fra politiets side kan sees som hjelp fordi de er pliktige til å ta vare på deg når du selv ikke er i stand til dette. For de som blir innsatt i fyllearesten kan det godt tenkes at opplevelsen føles mer som straff, hvert fall i øyeblikket.

Finstad skiller ut to ytterpunkter som kan beskrive politiets rolle. Dette er politiet som krigere og politiet som hjelpere og trygghetsleverandører (Finstad, 2003:18). Politiet som hjelpere illustreres godt for eksempel i politiloven der det er skrevet en egen paragraf om politiets plikt til å hjelpe de som er syke og ute av stand til å ta vare på seg selv (Politiloven §12, 1995).

Politiets egne mål og deres lovgivning kan gi en god pekepinn på hva etaten selv tenker om egen rolle. Dette er en rolle som også vil kunne forandre seg gjennom tiden, særlig gjennom ulike politiske bestemmelser. Dette har vært særlig relevant de siste årene og senest i den nyeste politianalysen, hvor politiet fremstår ganske så annerledes enn det har gjort i de forhenværende. Larsson skriver;

«Blant de idealene som nå har «gått ut på dato» er noen av de som har stått sterkest i norsk politi de siste 30 årene: at politiet skal være mest mulig sivilt, generalist, integrert i lokalsamfunnet og desentralisert for å nevne det viktigste.»
(Larsson, 2013).

En av de fremste endringene er hvordan synet på politiet går fra å være politiet som generalister med god kunnskap om lokalsamfunnet, til et politi som i større grad er preget av spesialister. Dette vil innebære flere bilpatruljer og mer utrykningspoliti som i større grad skal forflytte seg og ikke være en del av lokalsamfunnet. (Larsson, 2013) Den gamle politimester Bastian typen er byttet ut med en effektiv actionhelt.

En annen ting som kan være med på å forme vårt syn på politirollen i dag er vår økende rolle som konsumenter i det moderne samfunnet. Før symboliserte politiet i mye større grad alt som var godt og trygt i samfunnet. Samtidig som mediaeksponeringen øker, ser man også flere av de negative sidene til politiet. Befolkningen tar ikke lenger like mye for gitt uten å stille spørsmål ved det. (Reiner, 2000). Yrker og institusjoner som tidligere høstet tillitt og autoritet kun på grunn av yrket i seg selv, er i dagen samfunn i mye større grad underlagt det generelle kravet om service. (Larsson, 2010:12) Er det en ting politiet allikevel vil være avhengig av for å kunne fungere optimalt, så er det at de har tillit hos folket.

2.1.1 Tillit til politiet

Hva er tillit? Harald Grimen velger å se på tillitsbegrepet i et handlingsteoretisk perspektiv. Han tar ikke utgangspunkt i tillitt som en holdning eller oppfatning. Dette fordi han mener det ikke finnes en definisjon på begrepet som er allment anerkjent av alle. Han forklarer heller tillit som et treleddet forhold: Noen stoler på noen med henblikk på noe. (Grimen, 2009) Tillitt vil normalt være betinget, begrenset og spesifisert. Dette fordi det er vanlig at vi stoler på mennesker i noen situasjoner, uten at vi stoler på dem i alle. Tilliten de fleste har til politiet i Norge kan sies å bygge på kunnskap og forventninger. Ved å stole på noen åpner man for at de kan bruke deres kompetanse og kunnskap til å hjelpe oss. Tillit åpner for handling og skaper rom for maktutøvelse. (Midtun, 2014) (Grimen, 2009).

I den nasjonale innbyggerundersøkelsen fra 2014 svarer hele 89 % at de har svært stor eller ganske stor tillitt til politiet. Dette var en økning på 8,5 prosentpoeng fra den tidligere målingen. Ifølge målingene ser det ut som tilliten fikk seg en liten knekk etter at politiet ble utsatt for kritikk for hvordan de håndterte terrorhandlingene 22. juli 2011. Nå derimot ser det ut som tilliten har økt, og i tillegg måles den høyere enn den var før terrorangrepene. (Enjolras, 2012). I undersøkelsen kan man også se en sammenheng mellom hvor godt kjent man er med politiets oppgaver og hvor stor tilliten er. De som har vært utsatt for kriminelle handlinger tidligere, har gjerne et dårligere inntrykk av politiet enn de som ikke har vært utsatt for noe. Larsson skriver;

«Det nordiske politi synes i dag å være i en særstilling. Det har både høye samfunnsmessig status, oppfattes som profesjonelt og høster jevnt over stor tillit i befolkningen.» (Larsson, 2010).

Inntrykk og tillitt henger ofte sammen. Det krever mindre å ha et godt inntrykk av noe, enn å ha høy tillitt til noe og det sees også i denne undersøkelsen. Hva inntrykket ditt er av en virksomhet kan i større grad variere avhengig av mindre og spesifikke hendelser, enn den generelle tilliten din til en virksomhet vil. Når det gjelder politiet er så er tillitt også knyttet direkte til det arbeidet man gjør siden man forvalter såpass mye makt. (Politiets innbyggerundersøkelse 2014).

Men hva betyr det egentlig å ha tillitt til politiet? Når personer sier de har tillit til politiet betyr det gjerne at man forventer at politiet oppfører seg og gjør ting på en viss måte, og at de er tilgjengelige når man trenger bistand. (Larsson, 2010). Larsson beskriver tilliten slik;

««Tillit» er dessuten tidsoverskrivende – den hviler på antakelser om fremtiden, noe som tilrettelegger for fremtidig handling og samhandling. Mye av vår hverdag preges i dag av at vi utfører handlinger, for eksempel overfører penger eller kjøper varer på nettet, som vi i bunn og grunn ikke helt skjønner hvordan fungerer. Vi stoler derimot på at mange av de systemene vi benytter vil fungere og at vi vil kunne få en form for hjelp hvis de ikke gjør det.» (Larsson, 2010).

Politiet skiller seg særlig fra de andre offentlige instansene vi har fordi de er de eneste som har lovbestemt rett til å bruke makt mot andre mennesker i fredstid. De er representanter for ordensmakten og handlingene deres er ikke de til en enkeltperson, men til en hel etat. Derfor er deres rykte særlig sårbart, og en enkeltpersons handlinger kan ha stor betydning.

«Dette er en forklaring på det sterke samholdet i politiet – kollegialiteten er et forsvar for ens egen ære og redelighet.» (Larsson, 2010).

Polititjenestemennene som er omtalt i denne oppgaven er først og fremst de som arbeider i ordenstjenesten, og de som kan sies å være den mest synlige delen av politiet. Selv om det ikke kommer direkte frem hvordan for eksempel den enkelte tiltalte befinner seg når det gjelder tillit til politiet, så sier dette noe om den generelle tilliten.. I tillegg har tilliten noe å si på hvor mye politiets forklaring vektlegges, og hva som kan være konsekvensene av at politiets vitnesbyrd ikke blir trodd. Politiet har en utgangstroverdighet i lys av sitt yrke.

2.2 Autoritet

Den tyske sosiologen Max Weber definerte makt slik; «*evnen til å få gjennomslag for sin vilje, også der man møter motstand*» og staten slik; «*en enhet som har monopol på legitim bruk av fysisk makt*». Han skiller også mellom makt på den ene siden mot herredømme på den andre. Herredømme viser til en legitim maktutøvelse i den forstand at de som underlegges makten aksepterer de midlene som benyttes i utøvelsen av den. (Balsvik, 2011).

Weber hevdet at det var nødvendig med en skjev maktfordeling for å skape et stabilt samfunn og en forutsigbarhet for det sosiale livet. Men for at makt skal kunne fungere på en tilfredsstillende måte, så må den kunne legitimeres. Å styre med grunnlag i autoritet vil gi et mer stabilt styre enn å styre med en ren volds makt. Sennett påpeker at autoritet og makt ofte er begreper som blir brukt om hverandre, men hva er egentlig autoritet? (Sennett, 1981). Moderne autoritet må ifølge Sennett alltid utfolde seg i et forhold der myndighetstildelingen går begge veier. Han hevder at autoritet kan sees som et bånd mellom mennesker som i utgangspunktet ikke sees som likeverdige, og ser på hvordan autoriteten både påvirker samfunnet i sin helhet, men også bånd som knyttes mellom mennesker. I følge han kan også autoritet sees som en sosial følelse. Han skriver;

«I want to understand how people make emotional commitments to one another, what happens when these commitments are broken or absent, and the social forms these bonds take. It is easier to see the emotional commitments made in a family than in a factory, but the emotional life of a large milieu is equally real. Without the ties of loyalty, authority, and fraternity, no society as a whole, and none of its institutions could long function» (Sennett, 1981:3).

Autoritet kan sies å være et videre begrep enn det makt er. Autoritet kjennetegnes ved å oppfattes som både rettmessig og legitim for de som underordnes den. Selv om de underordnende ikke alltid er enige i de overordnede sine avgjørelser, så vil de allikevel akseptere at de overordnede har rett til å ta disse avgjørelsene og dermed kjenne på sin egen plikt til å adlyde disse. Gjennom autoritet er det mulig å få gjennomført mål som går imot andre sine interesser uten at dette skjer mot deres vilje. Derfor kan man definere autoritet som en legitim makt.

Weber deler inn autoritet i tre typer. Han inndelte de ulike typene på bakgrunn av hvilken begrunnelse autoriteten bygger på og gjør rede for tre former for «indre rettferdiggjørelse, altså legitimitetsgrunner for herskeforhold» (Weber, 2000). Først har vi såkalt *Tradisjonell autoritet*. Denne formen for autoritet bygger på tradisjon, arv og vaner. Autoriteten adlydes fordi den alltid har blitt det og sees på som noe selvsagt. Eksempler på dette er autoriteten til kongelige og geistlige. I tillegg finnes *Karismatisk autoritet*. Denne formen baserer seg på personlig tiltrekning og diverse personlige egenskaper som for eksempel dyktighet, intelligens, utseende, men også på lovnader om magiske evner, åndelig kraft, åpenbaringer og lignende. Denne formen for autoritet var særlig synlig da makt i større grad lå under religion fremfor stat, men det finnes også mange eksempler på politiske ledere med sterke ideologer som også har innehatt denne autoriteten. Til slutt har vi den *Legal-rasjonelle autoritet*. Dette er en autoritet som bestemmes av lover og regler. Det vil si at legitimitet og makt blir innhentet gjennom skrevne lover, og det er denne formen for autoritet som preger de moderne samfunn. Alle disse formene for autoritet fører til en legitim maktutøvelse og er eksempler på frivillig lydighet. De som underlegges makten aksepterer de midlene som benyttes i utøvelsen av den og ser det som sin plikt å adlyde. Ifølge Weber er autoritet dermed både en myndighet til å kunne befale og en plikt til å måtte adlyde. (Weber, 2000).

Hva har autoritet å si for politiet? Politiet har autoritet i makt av staten og dermed er deres autoritet begrunnet i det Weber kalte *den legal-rasjonelle autoritet*. I tillegg til den legal-rasjonelle autoriteten kan også den enkelte tjenestemann besitte autoritet i kraft av sin karisma eller personlighet, men dette er en autoritet som følger den enkelte personen og ikke yrkesgruppen i seg selv. Sennett hevder også at styrke er et sentralt aspekt ved autoritet. Han skriver;

«And this too is an essential ingredient of authority: someone who has strength and uses it to guide others through disciplining them, changing how they act by reference to a higher standard.» (Sennett, 1981:17).

Politiet er det eneste statlige organet som har hjemmel til å ta i bruk fysisk makt, men i hovedsak er de helt avhengige av å ha autoritet for å kunne utføre sine oppgaver. De er avhengige av at publikum retter seg etter deres formaninger for å kunne gjøre en effektiv jobb. Legitim autoritet inneholder allikevel alltid en tilstedeværende trussel om potensiell maktbruk, men i den grad en frykter makten, vil en respektere autoriteten. Det kan også argumenteres at denne tvangsmakten blir en smule mer implisitt når politiet har et våpen på

hofta. Et politi som ikke har autoritet og dermed er avhengige av å ta i bruk fysisk makt for å disiplinere vil være særdeles ineffektivt og problematisk. Uten legitimitet kan politiet utøve makt, men ikke autoritet og uten autoritet må politiarbeidet altså utøves med fysisk makt og ikke noe samarbeid. (Reiner, 2000) For å være fungerende er det essensielt at autoriteten aksepteres. Det er først og fremst politiets tilstedeværelse som symbolsk makt og deres mulighet til å gi advarsler og pålegg som er med på å håndheve ro og orden (Finstad, 2000). Finstad skriver;

«Politiet forvalter den samfunnsmessige autoriserte tvangsmakt, og blir dermed et barometer også for graden av sivilisasjon og demokrati» (Finstad, 2003:332).

Politiet har en tydelig plass i samfunnet, og særlig i uterommet. Deres tilstedeværelse kan påvirke trygghetsfølelsen hos publikum, og noen vil kanskje si at det ikke kan bli for mye politi. Er politiets tilstedeværelse dermed synonymt med trygghet?

Ved Center for Criminological and Psychosocial research tilknyttet Örebro universitet i Sverige, har noen forskere undersøkt menneskers trygghetsfølelse i nærvær av både politi, ordensvakter og polisvolontärer. (Ordensvakter ansettes av politiet, har uniform og en innskrenket rett til å bruke makt, mens polisvolontärer er personer som på frivillig initiativ hjelper politiet med ulike oppdrag og særlig da forbyggende arbeid og kan minne om Natteravnene som vi har her i Norge). Deres konklusjoner er at folk ikke kjenner seg tryggere i nærvær av uniformerte personer eller patruljebil i et område som allerede oppfattes som trygt. I områder oppfattet som utrygge bidrar alle gruppene til en økt trygghetsfølelse, men politiet er de som øker tryggheten mest. Det er først og fremst patruljerende politi som skaper mest trygghet, og slår dermed tilstedeværende patruljebil. Det viser seg også blant områdene de har undersøkt at to patruljerende politibetjenter gir like mye trygghetsfølelse som seks politibetjenter, og i noen tilfeller til og med en høyere trygghetsfølelse. Dette kan være fordi to politibetjenter er noe man er vant til å se og man ser derfor på deres nærvær som noe naturlig, mens synet av seks betjenter på samme sted kan kanskje føre til at man tenker at noe har skjedd eller er på vei til å skje. Dermed oppleves ikke trygghetsfølelsen like sterk. (Doyle, 2014).

Finstad skriver i *Politiblikket* hvordan de fleste politihandlinger i ordenstjenesten handler om advarsler, megling og fredstifting. (Finstad, 2003:332). I sakene jeg har observert er det i hovedsak også det politiet har forsøkt, og det som har vært det primære formålet med deres

tilstedeværelse. Noen ganger skulle de hjelpe og noen ganger ble det gitt advarsler, men hva skjer når noen ikke lystrer? Når hjelpen ikke blir akseptert og advarslene ei fulgt?

Ved å ikke rette seg etter politiets formaninger og respektere deres tilstedeværelse så aksepterer man heller ikke deres autoritet. Hvis man kan si at autoriteten er politiets aller viktigste arbeidsredskap så er det også viktig at denne opprettholdes. Hvor mange advarsler skal gis før man må ta i bruk en annen reaksjon? Når en polititjenestemann angripes på jobb, og særlig også i uniform så er terskelen mye lavere for hva som er akseptabelt enn det er i den sivile befolkningen nettopp fordi politiet ikke bare angripes som mann eller kvinne, men som et symbol. (Reiner, 2000) I dag utfordres autoritet og myndighetsutøvelse i mye større grad enn før og tradisjonelle autoriteter har vanskeligere for å bevare sin stilling. Samtidig utvikler vi oss til å bli et pluralistisk samfunn med ulike identiteter og livstiler og dermed blir det vanskelig for politiet å være et symbol på felles verdier og oppfatninger uten at disse blir stilt spørsmål ved. (Reiner, 2000). Hadde politiet stadig tapt i retten i de sakene hvor de har anmeldt en publikummer for vold mot tjenestemann så hadde dette over tid kunne bidratt til å senke deres autoritet. Erosjon av politiets legitimitet og autoritet kan igjen føre til økt utsatthet for vold. (Reiner, 2000). Politiet ville kunne blitt sett ned på fordi retten ikke tok de seriøst og fordi de kunne blitt oppfattet som pysete eller klagete. Dette kan tenkes også å være sentralt for hva det er de velger å anmelde. Rettssystemet bidrar til å bekrefte det politiet bestemmer er over grensen, og gir dem dermed også makt til å definere akkurat dette.

2.3 Narrativ kriminologi

Vi mennesker tilbyr stadig grunner ment til å forklare hvorfor det er vi gjør som vi gjør. Et narrativ produserer såkalte tykke beskrivelser av menneskelige samfunn. En tykk beskrivelse gir, i motsetning til det man vil kalle en tynn beskrivelse, ikke bare en faktabasert oppramsing av en hendelse, men tilbyr i tillegg detaljer og mening. I følge Clifford Geertz må en etnograf gi tykke beskrivelser som i tillegg til fakta også gir tolkninger (Geertz, 1973).

Et narrativ er en av mange ulike diskurser. Det kan være både kort og langt, og kjennetegnes av at det følger en hendelse eller opplevelse over tid, og har et poeng. I narrativ analyse blir ofte narrativ og fortelling brukt om hverandre. En fortelling gjenkjennes på samme måte ved at den har en tidsdimensjon. Det finnes en begynnelse, en midtdel og en avslutning som holdes sammen av hendelser. Arthur W. Frank om fortelling;

“One thing happens in consequence of another” (Frank, 2010:25)

Sosiolingvistikken William Labov kan sies å stå for den mest kjente utformingen av narrativ struktur. Han forklarer at et komplett narrativ skal bestå av følgende deler; *abstrakt* (sammendrag), *orientering* (kontekst), *en kompliserende handling* (en ny hendelse eller problem), *evaluering* (betydning), *et resultat eller løsning* (løsning på problemet) og en *avslutning* (et signal om at fortellingen er avsluttet) (Presser og Sandberg, 2015).

Narrativ kriminologi kan sies å være et teoretisk og metodisk rammeverk som baserer seg på ideen om at fortellinger er interessante som data i seg selv. For uavhengig om de er sanne eller usanne, så reflekterer de historiene mennesker forteller både verdier, identiteter, kulturer og samfunn. Ved å høre på disse fortellingene kan vi dermed også forstå alle disse punktene bedre. Det handler også om hvordan hendelser blir fremstilt i disse fortellingene. Hvilken rekkefølge settes hendelsene i? Hva tildeles mest oppmerksomhet i fortellingen osv. Ulike fortellinger kan ha ulike hensikter og dermed fokusere på forskjellige ting.

Vi skaper stadig vekk de historiene vi forteller. Noen blir etter hvert godt gjennomarbeidede fortellinger som etter hver gang fremført kan tilpasses enda bedre for å fange publikums interesse og oppmerksomhet. Noen har kanskje en fast historie om hvordan de møttes, eller hvordan en spesifikk situasjon opplevdes. Hvis man selv var tilskuer en av de første gangene en fortelling ble fortalt og deretter vært vitne til den ved senere anledninger, så kan man kanskje ha lagt merke til at noen elementer er blitt utelatt på veien og mens andre har blitt

utbrodert og viet større oppmerksomhet. Det trenger ikke å bety at folk lyver, men kanskje er det noen deler av en fortelling som rett og slett ikke var av interesse. Sveinung Sandberg skriver i sin artikkel «What can «lies» tell us about life? Notes towards a framework on narrative criminology» om hvordan fortellinger ikke nødvendigvis trenger å være sanne for å kunne være til nytte. Det at noen velger å lyve kan gi oss like mye informasjon. Valgene noen tar når de fremstiller seg selv eller visse hendelser er like spennende, og disse valgene kan fortelle oss like mye om en person som om hvis personen faktisk fortalte sannheten. Det er særlig i hvilken rekkefølge en person forteller om hendelsene og hva vedkommende legger vekt på som er interessant. (Sandberg, 2010).

De fleste synes stillhet kan være både pinlig og ubehagelig og vi forsøker derfor stadig å fylle denne stillheten med historier. Når vi møter nye mennesker forteller vi kanskje en morsom historie eller vi forsøker å gi et inntrykk av oss selv og fortell en kort fortelling om hvem man er. De gangene vi møter kjente forteller vi gjerne heller om noe som har skjedd i vår hverdag. Ulike historier har ulikt publikum. Noen fortellinger er ikke av samme interesse for ukjente som bekjente, fordi de ikke har samme bakgrunnsinformasjon som kjente gjerne har. Fortellinger er en del av vår hverdag. De brukes til å lære bort, overbevise, få sympati og til å fortelle hvem vi er. Fortellinger brukes som en ressurs av mennesker for å konstruere de fortellingene de selv skaper, og til å lettere forstå de fortellingene de hører. På den måten kan man si at fortellinger er en form for mal. Arthur Frank skriver;

“They provide us with tropes and plotlines that help us understand the larger import of specific stories we hear, or see in action. They also help us construct specific stories of our own. We learn these narrative templates from our culture. In the way we might unconsciously learn the rules of grammar at home – by being exposed to multiple individual examples of living stories that rely on them.”
(Frank, 2000).

Hvis noen spør deg; «Hvem er du?», så ville nok de fleste av oss hatt problemer med å svare konkret. Det er et vanskelig spørsmål. Det er også et svar som vil være ulikt avhengig av hvem som spør. Til noen vil du kanskje fokusere på det mer praktiske som kjønn, alder og hva du gjør til daglig, mens du til andre vil fortelle om dine personlige egenskaper eller drømmer. Hvis du skal fortelle en lang historie vil du kanskje også inkludere ting du har opplevd, alt fra en faglig prestasjon til en personlig opplevelse. Svaret vil altså være svært ulikt avhengig om det er sjefen, kjæresten eller en total fremmed som spør; «Hvem er du?».

Vi skaper stadig ulike selvnarrativer avhengig av hva det er vi ønsker å oppnå. (Holstein, 2012) I artikkelen «Are self-narratives unified or fragmented, strategic or determined? Reading Breivik's manifesto in light of narrative criminology» nevner Sandberg blant annet hvordan Anders Behring Breivik i sitt manifest uttrykker fire ulike selvnarrativer; Den profesjonelle revolusjonære, Evangelisten, Den pragmatiske konservative og den sosiale, omgjengelige personen. Når man forteller om ting som har skjedd tidligere kan man vinkle fortellingene og tolke den gjennom ulike «briller». Anders Behring Breivik ser i sitt manifest ut til å tolke de fleste hendelser i sitt liv gjennom sin nokså nylige politiske radikalisering. Fortellinger om ungdommen kan også se ut til å bli fortalt i en ny kontekst for å rettferdiggjøre terrorangrepene. Slik kan vi stadig gi nye betydninger og meninger til våre handlinger. (Sandberg, 2013)

En del av kritikken som rettes mot narrativ kriminologi går ut på at den kan ha lett for å romantisere og overdrive. Når man hele tiden forsøker å finne mening i fortelling kan man plutselig ende opp med å finne mening i alt og dermed komme med store og brede utsagn som ikke bygger på noe særlig form for empiriske bevis.

2.4 Fortellinger i retten

En rettsak setter en særlig ramme for en fortelling. Det finnes et fast oppsett for hvem som skal tale når, etter hvem osv. Her er ikke den potensielle konsekvensen av feil fortelling kun pinlig stillhet, men den kan i verste fall få deg dømt. For en lovbrøyer finnes det flere grunner til å lyve om det som har skjedd, men den mest åpenbare er at sannheten kan kunne føre til domfellelse og frihetsberøvelse.

Domstolene er, som Kjus skriver; «*institusjonaliserte arenaer for å løse konflikter*» (Kjus, 2008:17). Den opprinnelige konflikten må presenteres og gjenfortelles for retten løsrevet fra den opprinnelige sammenhengen. I noen tilfeller kan det ha gått lang tid fra hendelsen oppsto til rettsaken fremmes. Kjus skriver;

«I bevisføringen må partene agere som fortellere. De må strukturere fremføringen av bevisene som et forløp med representasjoner for hendelsene og handlingene retten skal bedømme. Når vitner og tiltalte forteller om sine opplevelser, leverer de et råstoff som aktor, forsvarer og dommerne må foredle videre. I vitneavhør og prosedyrer jobber aktor og forsvarer med å etablere forståelsesmessige rammer

Spark eller sprell? Fortellinger fra tingretten om vold og trusler mot tjenestemann

rundt opplysningene fra vitnene. De underbygger fortellinger de vil ha frem og undergraver konkurrerende fortellinger. De omsetter samtidig vitneforklaringene til juridisk gangbare termer.» (Kjus, 2008:18).

Retten er også en arena for tolkning av fortid. Forhandlinger er avhengig av muntlig tale og det er kun det som kommer frem i selve rettsaken som legger grunnlag for en eventuell domfellelse. Det er dermed forståelse og fortolkning av en handling i fortid som legges til grunn. Handling gjenfortelles ut fra partenes oppfatninger, og disse er ofte ulike. Seier eller tap er avhengig av hvem som klarer å fremføre den mest overbevisende muntlige framførelsen av skyld og uskyld (Falck, 1987).

I de fleste av sakene mine er det kun den tiltalte, den eller de fornærmede og eventuelt den fornærmedes makker som vitner. Det vil si at i de fleste av sakene er det kun disse to fortellingene vi får og dermed disse som legger bevisgrunnlaget for saken. I flere av sakene så erkjenner tiltalte også straffeskyld, eller husker ikke hendelsen. Allikevel vil fortellingen i rettsaken fra tiltaltes side konstrueres slik at den inneholder en appell om lavest mulig straff. Man vil med sin fortelling forsøke å skape et mer nyansert bilde. Et nyansert bilde både av handlingen og seg selv. Dette for å kunne skape en større forståelse blant tilskuerne som igjen skal bli mer tilbøyelige til å gi en lavere straff. Om det som blir fortalt er løgn eller ikke er heller så interessant for meg som observatør. For meg er det først og fremst relevant å se på hvordan fortellingen innrammes med tanke på hva det er vedkommende ønsker å oppnå.

2.5 Retoriske virkemidler

2.5.1 Kronologier

«I fortellinger har handlinger formål og årsaker, og begivenhetenes rekkefølge gir nøkkelen til å forstå handlingene, derfor: uten kronologi, ingen fortelling».
(Kjus, 2008:81).

En fortelling har som hensikt å tilby et hendelsesforløp og å kartlegge forholdene rundt en situasjon. Hvor og når begynte det? Når sluttet det? Hvor lang tid tok hele hendelsen, og hvor lang tid tok de ulike momentene? Og i hvilken rekkefølge fant de ulike handlingene sted?

I en rettsak er det svært viktig å få satt på plass en kronologi omkring den sentrale handlingen. Når den enkelte avgir sin forklaring foretar man gjerne seg strategiske utvalg av et større materiale fordi man selv synes noe er av større betydning enn noe annet. Man forteller selv et forløp som man oppfatter som meningsfullt og som man hevder er den rette forståelsen av en sak. Rekkefølgen i fortellinger er årsaksfølger hvor det som skjer forut leder til neste handling. Dermed er det som skjer resultat av noe som hendte tidligere. Slik bygges kronologier (Kjus, 2008).

2.5.2 Aksentuering og kulturelle nøkkelfortellinger

I mange tilfeller er det ikke mulig for mennesker å kjenne seg igjen i noe basert på førstehåndserfaring. Da er man avhengig av at man har en felles referanse og forståelse av noen kategorier og fortellinger som en gruppe mennesker. Dette kan være store som små.

«Når en aktør kategori som `morder` blir etablert, kan vi regne med at mange ikke kan dra veksler på førstehåndserfaringer. De fleste må basere seg på å gi dette begrepet en første mening som tolkes ut fra ferdig pakkede fortellinger.»
(Kjus, 2008:38)

Dette er såkalte kulturelle nøkkelfortellinger, altså noe de fleste kan forstå meningen ved uten at man trenger å forklare dette nærmere. Disse kan være hensiktsmessige å ta i bruk i argumentasjon. (Bakken, 2013:73) I tillegg kan episoder og deler av handling understrekes eller nedtones. Ved å aksentuere en viss del av en hendelse, en oppførsel etc. betyr det at man legger særlig vekt på eller fremhever denne delen. Noe tillegges mer oppmerksomhet og vekt enn noe annet (Kjus, 2008). Jeg vil i analysen se på hvorvidt de ulike fortellerne tar i bruk disse virkemidler og i hvilken sammenheng. Jeg har under observasjonen særlig lagt merke til hva ved hendelsen partene aksentuerer og jeg vil i analysen se på hvordan dette brukes for å rettferdiggjøre eller unnskyldte.

2.5.3 Nøytraliseringsteknikker

I 1957 utgir David Matza og Gresham Sykes artikkelen «Techniques of neutralization». I denne tar de for seg hvordan aktører forsvarer og legitimerer de handlingene som står i strid med de gjeldende normene i samfunnet.

De var uenige med flere av de gjeldende teoriene som gikk ut på at kriminelle subkulturer forkastet konvensjonelle normer og verdier. Isteden hevdet de at kriminelle faktisk var knyttet til samfunnet og dermed følte en forpliktelse til det dominerende verdisystemet. Dermed ville de også sitte med skyldfølelse for de kriminelle handlingene de begikk. Mens mange av de allerede etablerte teoriene gikk ut på at lovbrøtere hadde en eget normsystem som sto i motsetning til det gjeldende i samfunnet, mente Sykes og Matza at flere punkter talte imot dette. For det første, hvis det fantes en egen subkultur som fikk lovbrøtere til å se sine handlinger som moralsk korrekte hvorfor opplevde da noen følelser av skyld og skam? For det andre så ble ikke de som fulgte konvensjonelle normer sett på som umoralske og de kunne til og med bli beundret. For det tredje opplevde de at det fantes klare regler for hvem som kunne bli gjort til offer. Hvis det fantes en egen subkultur for moral som gjorde handlingene greie så ville vel dette også gjort det slik at alle kunne bli gjort til offer? Sist men ikke minst så ville ikke lovbrøterne være immune mot krav om konformitet gjennom oppveksten. De ville hele tiden kunne bli disiplinert av foreldre, lærere og andre myndighetspersoner. Selv om det fantes det som de så som en kynisk teori om at det eksisterte hele områder som opplærte unge lovbrøtere i en form for moral, så er det mer realistisk å tenke seg at de fleste hele tiden har opplevd å få internalisert de gjeldende normene som finnes i storsamfunnet. (Sykes og Matza og, 1957).

Det sentrale spørsmålet til Sykes og Matza gikk derfor ut på hva det var som fikk de kriminelle til å kunne bryte de konvensjonelle samfunnets verdier. Her presenterer de fem ulike såkalte nøytraliseringsteknikker. Disse skal rasjonalisere den kriminelle handlingen og dermed nøytralisere den potensielle skyldfølelsen som kan komme i etterkant. Disse fem teknikkene er;

1. *'The Denial of Responsibility'* - Benektelse av ansvar.

Avvikeren tar ikke personlig ansvar for handlingen, men ser på handlingen som resultat av noe utenforstående utenfor vedkommende sin kontroll.

2. *'The Denial of Injury'* – Benektelse av skade.

Avvikeren vil forsvare sine handlinger ved å benekte at noen eller noe virkelig tok skade. Hvorvidt noe er umoralsk er avhengig om noe eller noen tok skade av det.

3. *'The Denial of the Victim'* – Benektelse av offer.

Avvikeren vil benekte at det finnes noe offer. Dette rettferdiggjøres ved å mene at offeret var noen som fortjente det, eller så er offeret så fjernt eller vagt at det ikke blir sett på som eksisterende.

4. *'The Condemnation of the Condemners'* - Fordømmning av fordømmeren.

I dette tilfellet fraskrives ansvaret for egne handlinger ved å peke på motivene til de som mener ens handlinger er gale. Det er de som er problemet og det de har gjort galt unnskylder avvikeren egen oppførsel.

5. *'The Appeal to Higher Loyalties'* - Appell til høyere lojaliteter.

Den avvikende handlingen er gjort som en del av noe større og følger kravene til en mindre sosial gruppe, hvis tilknytning man føler sterkere enn den til storsamfunnet. (Sykes og Matza, 1957).

Cromwell og Thurman tar også med fem andre nøytraliseringsteknikker som er blitt identifisert i senere litteratur;

"These include defense of necessity, metaphor of the ledger, denial of the necessity of the law, the claim that everybody else is doing it, and the claim of entitlement." (Cromwell og Thurman 538:2003)

To av disse ser jeg på som mer relevante enn de andre. Dette er *"the defense of necessity"* - *Jeg hadde ikke noe annet valg*, som reduserer skyldfølelse gjennom å argumentere for at gjerningspersonen ikke hadde noe annet valg under omstendighetene og *"justification by comparison"* - *Rettferdiggjøring ved sammenligning*, hvis gjerningspersonen ikke gjorde dette, f.eks. butiktyveri, ville vedkommende gjort noe mer alvorlig. I denne sammenhengen sammenligner man mindre alvorlige forbrytelser med de mer alvorlige. Man opprettholder en form for verdighet ved å påpeke at man kunne vært verre, og man er i hvert fall ikke like ille som noen andre. (Cromwell og Thurman, 2003)

I den narrative kriminologien er nøytraliseringsteknikker særlig relevante for hvordan de bidrar til å opprettholde ens eget selvilde under påvirkning fra et ytre stigma. Hvordan legitimerer og rasjonaliserer man en handling, både for seg selv og for omgivelsene?

Marvin B. Scott og Stanford M. Lyman utvidet senere denne teorien ved å skille mellom *justifications* og *excuses* som to grunnleggende former for nøytraliseringer. Begge disse blir mest sannsynligvis tatt i bruk når en person blir beskyldt for å ha gjort noe galt. Jeg velger å oversette med *rettferdiggjørelser* og *unnskyldninger*. Ved å bruke rettferdiggjørelser tar man ansvar for selve handlingen som er blitt gjort, men benekter at det var noe galt ved den. Lyman og Scott gir eksempelet med soldaten som har drept mange i kamp, men som nekter for å ha gjort noe galt fordi de han drepte var fienden. Unnskyldninger derimot blir brukt når man innrømmer at den utførte handlingen eller oppførselen var gal, men nekter å påta seg fullt ansvar for den. Eksemplet kan være at soldaten innrømmer at han har drept mange og at det var galt, men at han måtte fordi han var underlagt ordre. Unnskyldninger er med på å lette ansvar ved gale handlinger. De deler opp unnskyldninger i fire ulike typer. Disse er; *appeal to accidents*, *appeal to defeasibility*, *appeal to biological drives* og *scapegoating*;

“Excuses based on accidents are thus most likely to be honored precisely because they do not occur all the time or for the most part to the actor in question” (Lyman og Scott, 1968:48).

Det finnes et viktig skille mellom unnskyldninger og rettferdiggjørelser. De skriver;

“To justify an act is to assert its positive value in the face of a claim to the contrary. Justifications recognize a general sense in which the act in questions is permissible, but claim that the particular occasion permits or requires the very act”. (Lyman og Scott, 1968:51).

Nøytraliseringsteknikkene til Sykes og Matza vil kanskje først og fremst sees som rettferdiggjørelser. Lyman og Scott legger i tillegg til to slike som de kaller «*sad tales*» og «*self-fulfillment*»;

“The sad tale is selected and often distorted, arrangement of facts that highlight an extremely dismal past, and thus explain the individuals present state.” (Lyman og Scott, 1968:53).

Lyman og Scott skriver også om det de kaller "*background expectancies*". Dette omhandler hva det er mennesker regnes for å vite fra før, en slags felles forståelse vi har av visse fenomener. Det beskrives slik:

"By background expectancies we refer to those sets of taken-for-granted ideas that permit the interactants to interpret remarks as accounts in the first place. Asked why he is listless and depressed, a person may reply; "I have family troubles". The remark will be taken as an account, and indeed an account that will probably be honored, because "everyone knows" that "family problems" are a cause of depression". (Lyman og Scott, 1968:53).

Både samfunn og subkulturer vil kunne ha et repertoar av fortellinger som er mulig å ta i bruk. Dette er også noe av det samme Audun Kjus skriver om når han skriver om såkalte kulturelle nøkkelfortellinger. Dette er fortellinger med høy sirkulasjon som bidrar til å gi menneskegrupper felles referanser for å forstå og bedømme handlinger (Kjus, 2008:38). Noen fortellinger vil kunne gjenkjennes i større sammenhenger, mens noen i mindre. Du kan høste en annen form for forståelse av for eksempel kona enn av sjefen ved bruk av samme fortelling. Ulike mennesker kan få ulike fortellinger. I rettsakene jeg har observert tas det i bruk flere av disse teknikkene og virkemidlene. Dette vil jeg komme tilbake til i analysekapitlet.

Når det kommer til nøytraliseringsteknikker er et av de store spørsmålene rundt dette om hvorvidt disse tas i bruk før handlingen utføres eller om de kun er en etterrasjonalisering av noe som allerede er blitt gjort. De kan heller ikke fjerne all skam eller skyld rundt en handling, men bidrar til å dempe følelsene omkring den. Noen teoretikere mener dette er viktig for nøytraliseringsteorien for å kunne svare på hvilken av kategoriene den hører til; kontrollteori eller læringsteori. Hvis nøytraliseringen oppstår etter handlingen vil det falle innenfor kontrollteori fordi det vil bli sett på som såkalte post-hoc rasjonaliseringer. Hvis det skjer sammen med tanken om handlingen, altså før, vil det sees som læringsteori. (Hirschi, 1969) En annen begrensning med Sykes og Matza sin teori tar Topalli opp i sin artikkel hvor han skriver om de han kaller «hardcore offenders». Han fant frem til at nøytraliseringsteknikker kun kunne bli tatt i bruk i en viss periode. Lovbrudd ble etter hvert mer en form for livstil og noe man kunne finne en form for glede i å gjøre. Han kalte derfor disse lovbrysterne «guilt-free offenders». Sykes og Matza bygger i stor grad på at lovbrysteren må være tilknyttet samfunnets gjeldende og konvensjonelle normer, og da faller det fort

sammen hvis det faktisk er slik at noen ikke følger disse normene. De trenger jo da ikke å nøytralisere. (Cromwell, Thurman 2003). For de som ikke kjenner på skyldfølelsen etter lovbrudd spiller oppførselen deres i større grad på deres egne motiver og ønsker (Topalli, 2005). Allikevel kan det sies at det finnes en stor variasjon i hvor forpliktete mennesker er til den konvensjonelle moralen (Hirschi, 2011).

Cromwell og Thurman har i sin studie av butikktyster undersøkt hvordan de ulike gjerningsmennene bruker nøytraliserings teknikker;

“Because of its somewhat normative nature, shoplifting provide an excellent forum for criminologists to study various theories for explaining why some people commit crime and others do not since it appears to cross racial, ethnic, gender and class lines and is frequently committed by otherwise non-criminal persons. Furthermore, since shoplifting is a crime that is widely distributed across the general population by people whose values are thought to be generally consistent with the conventional moral code, it also represents an excellent choice for testing the merits of one theory in particular, that is, the theory of neutralization.”

(Cromwell, Thurman 540:2003)

Dette kan til en viss grad sees i sammenheng med de i mitt materiale som har begått vold mot politiet, nettopp fordi dette også er en heterogen gruppe bestående av ulike kjønn, etnisiteter og mennesker med ulike erfaringer og arbeid. Ut ifra bakgrunnsinformasjon gitt i retten vil jeg kunne påstå at mine tiltalte først og fremst er vanlige borgere og ikke vaneforbrytere. Sykes og Matza sin studie tok først og fremst for seg ungdomskriminelle, men disse teknikkene er etter hvert også sett i sammenheng med nøytraliseringen av ulike former for stigma. En vil kunne se at både lovbrøttere og lovløydige kan bruke nøytraliserings teknikker i ulike situasjoner, også voksne. Dette sees gjerne i sammenheng med såkalte hvitsnippskriminelle som i de fleste tilfeller kan sies å være knyttet til et konvensjonelt liv og et konvensjonelt verdssystem. (Cromwell, Thurman 2003) (Sykes og Matza, 1957). Derfor vil jeg bruke nøytraliseringer i forbindelse med partenes fortellinger.

Det er først og fremst en nøytraliserings teknikk som kommer tydelig frem i fortellingen til flere av de tiltalte og det er *the denial of responsibility*, benektelsen av ansvar. Denne teknikken er knyttet til alkoholbruken i det de fleste vil kunne argumentere for at hadde det ikke vært for alkoholen så ville de ikke begått handlingen. Tap av selvkontroll er

dermed direkte knyttet til alkoholbruk, og selv om dette ikke er en godkjent forklaring i rettens øyne, kan det sees som en godkjent sosial forklaring, en såkalt kulturell nøkkelforklaring. Dette vil jeg komme tilbake til litt senere.

3 Metode

Jeg vil i dette kapittelet gjøre rede for valget av observasjon som metode. I tillegg vil jeg gå gjennom ulike forskningsetiske hensyn og hvordan observasjon brukes i retten.

3.1 Observasjon som metode

Observasjon er en av flere metoder en kan bruke for å innhente kunnskap om emnet en ønsker å forske på. Det er en metode som kan gi et godt innblikk fordi man fanger inn mange ulike uttrykk. Ikke bare får man med seg hva selve saken omhandler, men også et større spekter av følelser og stemninger. Fangen skriver;

«Diskrepans mellom fysisk og verbal ytring kan gi et bedre grunnlag for å vurdere helhetsbildet av hva personene uttrykker, for eksempel for å vurdere om det er noe de vil holde tilbake, eller noe de synes er ubehagelig». (Fangen, 2004:76).

«Du kan for eksempel studere hvordan folk beveger seg, hvordan de plasserer seg i rommet, eller hva de uttrykker gjennom klesstil og væremåte». (Fangen, 2004:75).

3.1.1 Observasjon i rettsaker

Å observere rettsaker personlig i motsetning til å for eksempel kun innhente saksdokumenter er svært fordelaktig fordi du både får et mye større innblikk i en saksutvikling og partenes oppførsel og uttrykk. I tillegg får du med deg mye mer enn det fremkommer av saksdokumenter. Jeg la særlig merke til dette etter hvert i det jeg innhentet dommen i sakene i ettertid. Her kommer det veldig an på dommeren angående hvor mye informasjon som er skrevet ned. Det rent faktuelle står i alle sammen, men hva som står som grunnlag for dommen varierer veldig fra sak til sak. Dette er fordi dommeren observer med et helt annet formål enn det jeg som forsker gjør. Dommeren er ute etter å kunne avgjøre skyld, mens jeg først og fremst er interessert i å få en fenomensforståelse av lovbruddet.

Det særegne med observasjon i rettsaker, i forhold til annen form for observasjonsarbeid i samfunnsforskningen, er at det i retten foregår en ren observasjon uten noen form for deltakelse. Dette fordi en rettsak allerede er en formalisert og ritualisert situasjon. Ved å observere flere rettsaker blir det mulig å kunne kartlegge om det finnes rollestrukturer og interaksjonsformer som er stabile i denne type situasjon, uavhengig av de ulike partene som til hver tid utfyller disse rollene. Fangen skriver;

«Når du observerer, må du ha noen holdepunkter for hva det er du ser etter, og hvordan du skal styre blikket» (Fangen, 2004:69).

Jeg har valgt først og fremst å fokusere mitt blikk på de tiltalte og den fornærmede. Jeg forsøkte særlig å legge merke til hva partene vektla og hvilke hensikter de eventuelt legger til grunn for deres handlinger.

3.1.2 Adgang til feltet

Når det gjelder prosjekter hvor det brukes observasjon så kan ofte det å få tilgang til feltet være krevende. I mitt tilfelle stiller det seg annerledes. Dette er fordi alle rettsforhandlinger i Norge i utgangspunktet er offentlige, men mindre det finnes særlige hensyn som taler for at de skal foregå bak lukkede dører. For å finne sakene har jeg tatt utgangspunkt i tingrettens egne berammingslister og søkt etter rettsforhandlinger hvor hovedtiltalen er § 127, vold mot offentlig tjenestemann. Dette gjorde jeg hos flere tingretter som alle er i reiseavstand til Oslo. Jeg fant fort ut at det finnes nok av denne type saker og sto dermed nokså fritt til å velge og vrake når det kom til tidspunkter og dager som passet best. Sakene jeg har gått i har jeg ikke hatt noen informasjon om på forhånd, så jeg vil kunne hevde at det er all grunn til å tro at de sakene jeg endte opp med å observere kan være representative for dette lovbruddet. Jeg bruker materiale fra 15 saker som grunnlag for denne oppgaven. Jeg har til sammen vært i omkring 30 saker. Dette er både fordi jeg trengte litt tid på å finne ut hva det var jeg så etter og hva som faktisk var relevant i disse sakene. I tillegg valgte jeg å gå i flere saker rett og slett fordi jeg ville vite at materialet jeg endte opp med kunne være representativt. Jeg valgte på forhånd hvilke saker jeg skulle ha med i materialet mitt, uten å vite noe om disse. Derfor har jeg også med saker hvor tiltalte ikke har møtt opp. Det er fordi dette er tilfelle i flere av disse sakene og derfor føler jeg det er viktig å ta de med for å gi et reelt bilde av denne type saker. Jeg har

egentlig hatt to veldig enkle kriterier for utvalgsgrunnlaget når det kommer til hvilke saker jeg har med. Det er at jeg ikke skal vite noe om dem på forhånd og at hovedtiltalen er § 127.

Jeg så dette som best egnet til å få en bredest mulig fenomenforståelse av lovbruddet. Når det kommer til denne typen lovbrudd, så er de fleste sakene veldig korte og varer sjelden i mer enn fire timer. De fleste varer maks 2 timer. Unntaket er en sak jeg var i hvor rettsforhandlingene varte i to dager, men der var det riktignok også andre tiltalepunkter enn kun vold mot polititjenestemann. I de fleste av sakene har tiltalen kun vært vold mot polititjenestemann etter § 127 og de straffeparagrafene som ofte følger med som jeg går gjennom i innledningskapittelet. I et par av sakene har det også fantes tiltalepunkter for blant annet vold, narkotika og tyveri. Dette har ingen stor innvirkning på mitt materiale, men kan gjenspeile seg i straffen tiltalte får. Jeg opplyser om eventuelle tilleggstiltaler i statistikken over de tiltalte.

3.1.3 Roller i retten

I retten finnes det flere sterke roller og de er alle klart definerte. I enhver sak finnes det en forsvarer på vegne av tiltalte, en aktor som i disse tilfellene taler på vegne av påtalemyndigheten, en tingrettsdommer og to meddommere. Meddommere, også kalt lekdommere, er personer uten noen form for juridisk bakgrunn som velges av kommune – eller bystyret i en valgperiode på fire år. I alle straffesaker blir det trukket ut en mann og en kvinne som skal være meddommer i saken. Dette er fordi tiltalte skal oppleve å bli dømt av sine «likemenn». Tiltalte, hvis møtt opp, overværer alltid hele rettsaken mens fornærmede polititjenestemenn er kun vitner i saken og er derfor kun inne i rettsalen under sin egen vitnesbyrd. Dette gjelder også for eventuelle andre vitner. Når vitnet er ferdig med sin forklaring kan de få overvære resten av rettsaken sammen med publikum. Dette opplevde jeg kun en gang at noen gjorde, og da var det andre vitner enn polititjenestemennene. Det er i de fleste saker åpent for publikum. Det vil si at det kan sitte andre mennesker å se på rettsaken. Jeg satt for det meste alene på tilskuerbenken i disse sakene, men unntak av et par av dem som gikk i større saler hvor jeg gjerne fikk selskap av en skoleklasse. Falck skriver;

«Den tiltale forventes å vise uskyld eller minske sin uskyld (om det ikke er en uforbeholden tilståelse). Forsvareren er tiltaltes profesjonelle medspiller og aktor han like profesjonelle motstander fra påtalemyndigheten (med politiet i ryggen).

Dommeren (med legmenn eller jury) er den nøytrale part som skal gi svaret. Vitnene har også klare roller der de skal svare på spørsmål i tiltaltes favør eller disfavør. Dette er de vanlige rolleinnehaverne.» (Falck, 1987:111)

3.1.4 Feltnotater

Jeg valgte å ta i bruk penn og papir og føre ned feltnotater for hver av rettsakene. Grunnen til at jeg valgte denne metoden fremfor lydopptak av sakene er blant annet fordi det gjorde meg mer fleksibel i forhold til hvilke saker jeg kunne gå i. For å bruke båndopptaker i en rettsal kreves samtykke av retten og dermed blir hele prosessen litt mer komplisert. Jeg går nærmere inn på dette litt senere i kapittelet når jeg skriver om informert samtykke.

Som observatør i en formell situasjon slik som en rettsak er har du den fordel at du kun er tilskuer og dermed kan konsentrere deg utelukkende om å ta gode og utfyllende feltnotater. Feltnotatene er skrevet fra start til slutt i rettsaken og deretter nokså umiddelbart blitt ført inn på datamaskin. Jeg skriver ikke ned noen personlige opplysninger som navn, adresse etc., men generelle opplysninger som alder og kjønn. Alt er nedskrevet i kronologisk rekkefølge og jeg skriver både ned det faktuelle ved selve saken, hvordan partene reagerer og lignende, men også umiddelbare følelser og tanker jeg gjør meg ved saken. Jeg er allikevel oppmerksom på å beskrive hva det er som faktisk blir sagt og gjort slik at mine egne vurderinger ikke overskygger notatene fra begynnelsen. Egne bemerkninger står derfor for seg selv.

«Poenget er å gi en god beskrivelse av hva som skjedde, snarere enn å gi vurderinger av det. Vurderende ord som sint, usikker og så videre gir vurderinger av handlingen istedenfor å beskrive i detalj hvordan situasjonen utspant seg» (Fangen, 2004:79).

Fangen skriver;

«Når du skal observere ikke-verbal atferd, er det svært viktig at du skriver ned mest mulig direkte og detaljert hva deltagerne foretar seg. Kun ved å ha konkrete, detaljerte notater om hva hver av deltagerne gjorde i en gitt situasjon, kan du foreta gode analyser senere av mønstre i samhandlingen, eller hvordan kroppsspråk, gester, bevegelser i rommet og lignende uttrykte bestemte regler eller bidro til å konstruere situasjonen på en bestemt måte.» (Fangen, 2004:78).

Dette har jeg forsøkt å være oppmerksom på ved sakene for å ha et bredere analysegrunnlag i ettertid. Jeg har også av praktiske hensyn merket meg hvor lenge sakene har pågått, hvor mange vitner, antall pauser og lignende. Man vet aldri akkurat hva det er som blir mest relevant for emnet når en begynner å skrive så da lønner det seg å ha så detaljerte og utfyllende feltnotater som overhodet mulig. Som Bryman skriver;

«Notes must be vivid and clear – you should not have to ask at a later date ‘What did I mean by that?’» (Bryman, 2012:447)

3.1.5 Tingrettens teater, formaliteter og rutiner

«I Oslo tingrett vil man finne en maktarkitektur med aksial autoritet, tunge dører, dommere på hevede stoler og opphøyde podier, en demonstrativ og sakraliserende plassering av lovtekster og en gjennomført bruk av riksvåpenet. Dette er et symbolsk landskap som alt i alt skal synliggjøre en makt og rett som stråler, ikke lenger fra gud, men fra lovgivers intensjon og det folkevalgte stortinget. Man vil også finne en praktisering av rituell renhet i dommerkollegiets atskillelse fra resten av forsamlingen, ofte med en separat inngangs dør til dommerpodiet og alltid med ritualiserte inn og utmarsjer. Alt dette bidrar til å understreke at dommen skal være opphøyet og endelig.» (Kjus, 2008:18)

Den fysiske innredningen i en rettsal er et form for symbol. Her finner man en fast innredning som legger opp til den opptreden som skal finne sted der. Det er ikke et rom som fort kan bytte bruksområde, bli pauserom eller øvingslokale, men et rom som også vil beholde sin fasade selv uten aktører. Rettsalen kan sees som en arena for selvrepresentasjon. I en rettsak er rettsalen scenen for dramaet som utspiller seg. Et tingrettens teater om du vil. Noe av det karakteristiske ved en rettsak er det det finnes faste regler for hvordan og i hvilken rekkefølge handlingen skal utspille seg. Dette setter regien for hvordan samhandlingen skal organiseres. (Goffman, 1992)

Tingretten er både formell og uformell på samme tid og dette blir noen ganger nesten komisk. Som når forsvarer kommet løpende inn i siste liten nokså hverdagslig antrukket med bust på håret for å så slenge på seg den sorte kappen og begynne: «*Ærede rett*». Mange av oss har nok et større forhold til det amerikanske rettssystemet vi ser i filmer og tv-serier enn vi har til den nokså lavmælte norske retten. Der ser vi rettsaker med advokater i dyre dresser og

drakter, med stramme ansiktsuttrykk og snertne personangrep. Aktor og forsvarer blir portrettert som bitre fiender med mye å både vinne og tape. I den norske retten går det derimot nokså rolig for seg. Parter hilser på hverandre, de slår av en spøk og de glemmer ting, dokumenter, å ringe vitner osv. I saker hvor videobeviss har blitt lagt frem er det i blant krøll med utstyret og plutselig står halve IKT-avdelingen og holder på, mens alle sitter sirlige rundt og venter. Nå skal det så klart sies at de sakene jeg har fulgt er på det lavere sjiktet når det gjelder alvorlighetsgrad og stemningen er nok særdeles mer tynget i saker som omhandler drap og andre grove krenkelser.

Tingretten blir litt som en sentralbanestasjon på den måten at det er et sted mange ulike mennesker i ulike ærend ender opp med å samles. Det er alle som er på jobb, fra resepsjonister, kantinearbeidere, rengjøringspersonell til hastende advokater, dommere og sikkerhetsvakter. Så er det de som er tiltalt og fornærmet, de som er i ferd med å vite hvordan resten av fremtiden skal bli, hvorvidt deres forklaring er blitt trodd, hvor mye deres skade er verdt. Det er mennesker under samme tak som samtidig er i ferd med å oppleve sin verste dag og sin beste. Mennesker som akkurat har vitnet om sine tristeste øyeblikk kan ende opp med å gå ut tingrettens massive dører for å så spasere over roseblader som er blitt kastet på det nygifte brudeparet som bare øyeblikk tidligere gikk ut de samme dørene.

Tiltalte – *«Dette er sånn jeg har sett på film».*

Forsvarer – *«Ja, det er litt mer actionprega på film»*

Tiltalte – *«Ja (ler)».*

Forsvarer – *«I sånne amerikanske tv-serier og sånn»*

3.2 Det offentlige rom og forskningsetiske hensyn.

Ordet `offentlig` stammer fra det tyske ordet «offen» som betyr åpen. Rent juridisk er et offentlig rom et fysisk område som alle skal kunne ha tilgang til. Mikalsen skriver;

«De aller fleste vil sannsynligvis først og fremst forstå uttrykket «offentlig rom» som en henvisning til fysiske steder. Det kan dreie seg om utendørsrom i form av for eksempel et torg, en park, en gate eller et gatehjørne. Men også rom inne i bygninger – en rettsal, forsamlingslokalet til et parlament, en konsertsal, et kafe rom – kan omfattes av betegnelsen «offentlig rom»».(Mikalsen, 2006).

En rettsal er et av de områdene som blir betegnet og sett på som et offentlig rom. Dette er fordi det er en arena alle skal kunne ha tilgang til og skal kunne observere. Selv om flere ulike områder kan betegnes som offentlige rom, så vil det allikevel knytte seg ulike normer og regler for oppførsel som må følges hvis man ønsker å delta. I en offentlig park vil det kunne forventes at du følger allmenne lover og regler, oppfører deg høflig etc. Her vil det først og fremst være de sosiale reglene og normene som gir føringene for hva det er som er ønsket oppførsel, og dermed vil det i hovedsak foreligge en sosial kontroll. I parken vil det finnes et mye bredere handlingspenn enn da for eksempel i en rettsal. I rettsalen vil det forventes at du er stille, reiser deg ved visse punkter, ankommer til en fast tid osv. Dermed er det få områder som betegnes som offentlige rom som er så ritualisert som det en rettsal er. Grunnen til dette er at retten stadig må ta stilling til alvorlige hendelser og de fastlagte ritualene bidrar til å understreke sakens seriøsitet. I samfunnet for øvrig har vi flere slike ritualpregede seremonier som blant annet begravelser og bryllup.

Spørsmålet er; kan det være problematisk at en rettsal er like tilgjengelig for offentligheten som da for eksempel parken eller torget? I den grad man retter seg etter normer og regler for oppførsel kan man vel nesten si at det er like enkelt å komme seg inn i en rettsal som det er å komme seg inn i en offentlig park (Dog kreves det en smule mer planlegging og tidsbegrensning for en rettsak). Når du setter deg ned som publikum under en rettsak er det ingen som krever å vite hvem du er eller hvorfor du er der. Det er din rett å være der. Men i parken er det jo ingen personopplysninger som delt? Der er det ingen som må forsvare sin uskyld og heller ingen som kan forvente å måtte brette ut store deler av sitt personlige liv? Da dette forekommer i en rettsal, hvordan har det seg da at begge områder preges av like enkel tilgang?

Av hensyn til både rettsikkerhet og demokrati har vi i Norge et offentlighetsprinsipp. Dette sikrer både innsyn i forvaltningens saksdokumenter og gjør det mulig å overvære en rettsak. I Norge er man uskyldig inntil det motsatte er bevist og når det skjer får man gjerne en dom. I selve rettsaken foregår det en forhandling om fordeling av ansvar og skyld og selv om du er tiltalt betyr det jo ikke at du faktisk er skyldig. Som en del av rettsaken kommer det gjerne frem personopplysninger og svært personlige fortellinger som skal være med på både å bevise din uskyld eller forklare dine handlinger i et større perspektiv. Når du er publikum i en rettsak så får du med deg alt, men selve dommen kommer gjerne ikke før minimum et par dager etterpå og må etterspørres. Det vil si at når du som tilskuer forlater en rettsal så har du fått mye informasjon om et annet menneske som du fortsatt ikke vet hvorvidt er skyldig, men allikevel er vedkommende sin informasjon en del av offentligheten. Er dette problematisk? Du er uskyldig, du må forsvare deg og dine svært personlige fortellinger er nå en del av offentligheten. En kan jo diskutere at det kanskje skal noe til å havne som tiltalt i en rettsak, men det blir allikevel irrelevant med tanke på de saker hvor uskyldige faktisk sitter på tiltalebenken. Det er jo absolutt ikke slik at alle som havner i retten er skyldige.

3.2.1 Informert samtykke

Et av de viktigste etiske aspektene knyttet til forskning er at deltageren må gi sitt informerte samtykke. Når jeg observerer saksgangen i rettsaker så observerer jeg både den offentlige myndighet og de privatpersonene som er tiltalt. Jeg velger ikke å innhente informert samtykke fra de involverte. Hvordan kan jeg forsvare dette? Bryman skriver;

“Covert methods are usually deemed to be violations of the privacy principle on the grounds that participants are not being given the opportunity to refuse invasion of their privacy.” (Bryman, 2012:142).

Jeg gir altså ikke de involverte i rettergangen noe valg om hvorvidt de ønsker å være en del av forskningen min eller ikke. Er dette etisk uansvarlig og hvorfor velger jeg å ta fra dem dette valget? Det finnes flere grunner til at jeg velger å ikke innhente informert samtykke fra de involverte. Først og fremst; jeg må ikke. Dette vil dermed ikke si at det automatisk er etisk forsvarlig å la være, men informert samtykke er ikke noe som er nødvendig for meg å innhente for at forskningen skal være godkjent.

En annen grunn til at jeg ikke innhenter informert samtykke handler om muligheter og begrensninger ved innhenting. Denne typen saker som jeg har valgt å følge finnes det mange av i tingretten, men de preges ofte av hurtig beramming, tiltalte som ikke møter og sen eller skiftende oppnevning av både forsvarer og aktor. Det vil si at det i noen tilfeller går kort tid fra saken blir satt opp til den skal gå slik at blir kort tid å ta kontakt med de nødvendige parter. I tillegg er det ikke alltid heller klart hvem som skal kunne kontaktes med tanke på endringer i denne type saker. Bryman skriver;

«Covert observers typically make their judgments in this connection on the basis of the anticipated difficulty of gaining access to a setting or of encountering reactivity problems rather than as a response to difficulties they have actually experienced.»(Bryman, 2012:145).

Er dette faktum i mitt tilfelle? Har jeg rett og slett antatt at prosessen vil være så vanskelig at jeg har fullstendig avskrevet å gjøre det? Mulig. Det særegne i min situasjon i forhold til mye annen observasjon og intervjuer er at de observerte faktisk ikke har muligheten til å nekte å delta. Rettsprosessen jeg velger å observere er en del av en offentlig forhandling som er underlagt offentlighetsprinsippet som vi har her i Norge. Kjrus skriver;

«Det offentlige innsyn i rettergangen er et sentralt rettsstatsprinsipp, jamfør domstollovens § 124 første ledd: «Rettsmøtene er offentlige og forhandlingene og rettsavgjørelsene kan gjengis offentlig, hvis ikke annet er bestemt i lov eller av retten i medhold av lov». (Kjrus, 2008:54).

Dette er prinsippet om at allmennheten skal ha rett til innsyn i beslutningsprosessene hos den offentlige forvaltning. Formålet med dette er at den offentlige virksomheten vi har skal være åpen og gjennomsiktig. Slik styrker vi i samfunnet informasjons og ytringsfriheten, rettsikkerheten, demokratiet, tillitt til det offentlige og den generelle allmennhetens mulighet til å kontrollere. Ved å ha en slik regel om offentlighet i rettssystemet sikres allmennheten flere ulike rettigheter. Dette inkluderer blant annet informasjon om berammede rettsmøter, tilgang til tiltalebeslutninger, rett til å overføre rettsmøter, rett til å gjengi offentlig det som kommer frem i et rettsmøte, rett til utskrift av rettsavgjørelser og domsavsigelser og også retten til å kunne gjengi en rettsavgjørelse offentlig.

Når du er en del av en offentlig rettsprosess, er du som tiltalt og deltaker nærmest fratatt muligheten til å velge hvorvidt du ønsker å delta i for eksempel forskning. I den grad er

privatlivet nærmest tatt ifra deg og blir en del av offentligheten. Men hva med å være uskyldig inntil dømt? Hvorfor skal ditt privatliv bli offentlig hvis det viser seg at du ikke blir dømt?

Jeg velger til slutt ikke å innhente informert samtykke fra mine deltagere, både av praktiske hensyn og på grunn av offentlighetsprinsippet. Det jeg først og fremst velger å fokusere på er samhandlingen i retten. Gjengivelser av forklaringer, hendelsesforløp etc. vil bli skrevet om på ulike måter og ikke i en ren sammenhengende tekst. Derfor vil jeg hevde at faren for å kunne bli gjenkjent utfra det jeg skriver vil være særdeles liten. I tillegg nevner jeg verken datoer eller steder hendelser har skjedd. Det nærmeste jeg kommer tid og sted går først og fremst på ukedager og ca. tidspunkt (var det natt eller dag?) og det faktum at de fleste av hendelsene fant sted i det offentlige rom tilknyttet ulike utesteder. Hadde det vært en offentlig arena hvor alle deltakere er anonyme i forhold til hverandre ville det vært enda mer selvsagt å ikke opplyse om egen rolle. Her er dilemmaet at det er en helt offentlig prosess, men med navngitte personer.

3.2.2 Respekt

En rettsak kan ha store konsekvenser for de involverte partene og det er viktig å vise respekt for forhandlingene som foregår. Dette gjelder både når det kommer til allmenne normer for oppførsel i en rettsal, som å være ute i god tid, reise seg når dommer ankommer og forlater lokalet, være stille og ikke å forstyrre forhandlingen. Som observatør synes jeg også det var viktig å notere litt diskre slik at først og fremst tiltalte, men også vitner ikke skulle føle seg veldig utsatt og iaktatt av en person vedkommende ikke visste hvem var. Hvis noen spurte hvem jeg var og hva jeg gjorde syntes jeg det var viktig å gi et godt svar på dette selv om det ikke var nødvendig. Min standardfortelling ble rett og slett at jeg skrev en masteroppgave i kriminologi og ville se både på ulike fortellingsstrategier brukt av partene under rettsforhandlingen og på likheter og ulikheter ved dette lovbruddet basert på sakene som føres for retten.

3.2.3 Rolle som observatør

Min rolle er den til en ikke-deltagende observatør. Fangen skriver;

«Vanligst er en ren observatørrolle når de situasjoner som skal observeres, har en relativ formell og fastlagt struktur, som for eksempel klasseromsundervisning. I slike situasjoner vil nok en helt avsondret observatør oppleves mindre ubehagelig enn når den viktigste sosiale samhandlingen foregår på en mer spontan, uformell måte.» (Fangen, 2004:107).

En slik rolle innebærer at man selv ikke er involvert i samhandlingen, men at man kun observerer. Dette faller seg naturlig i en slik situasjon som en rettsak er. I mesteparten av samfunnsforskning der man velger å ta i bruk observasjon vil deltakelse kunne være fordelaktig, fordi det kan gjøre at du i enda større grad føler du kan opparbeide deg et godt tolkningsgrunnlag av situasjonen. Fangen skriver at de gangene man kan tenke seg en utvendig forskerrolle er de gangene en ikke har noen innvirkning på de observerte, gjerne der man oppholder seg på offentlig områder og oppfører seg på samme måte som de observerte, som for eksempel ved å vente på bussen etc. Et problem med en utvendig forskerrolle er at de som blir observert føler seg iaktatt og dermed påvirker dette friheten og det naturlige samspillet ved en handling. Thagaard skriver;

«I studier hvor forskeren er observatør uten å delta, er det ønskelig at de relasjonene som studeres, ikke preges av at forskeren er til stede» (Thagaard, 2009:80).

Når det kommer til min observasjon i rettsalen vil jeg ikke tro dette er like relevant nettopp fordi retten allerede følger et fast oppsett for handling og samspill i rettsaken. Man skal allikevel aldri utelukke fullstendig at tilstedeværelse kan påvirke. (Fangen, 2004).

3.3 Forskerens ubehag

Det tok lang tid før jeg følte meg komfortabel med å observere rettsaker, om jeg i det hele tatt har kommet dit hvor jeg synes det. Rettsalene i denne type saker er som oftest svært små og intime, og man sitter dermed nokså tett på deltagerne rent fysisk. I tillegg kommer man tett på dem ved å få personlige opplysninger og fortellinger. Jeg har vel kunnet si at jeg har følt meg litt som en kikker og det er vanskelig når du skal høre om en hendelse i noens liv som ikke akkurat faller inn under deres stolteste øyeblikk, eller letteste tid i livet. Jeg fant meg selv i å være lettet de gangene rettsaken gikk i en større sal gjerne også med en skoleklasse som publikum. Da kunne jeg gjemme meg mer bort og min tilstedeværelse var ikke så smertefullt tydelig. Jeg snakket i flere av sakene særlig med aktor fordi aktor ofte kunne befinne seg alene med meg i eventuelle pauser, mens tiltalte og forsvarer ofte gikk ut på gangen. Da hadde de en tendens til å spørre meg hvem jeg var av ren nysgjerrighet. De trodde som oftest jeg var en jusstudent og jeg synes i begynnelsen det kunne være vanskelig å forsøke å forklare prosjektet mitt, men etter hvert ble dette bare gøy. I jo flere rettsaker jeg selv hadde vært i jo mer «erfaring» hadde jeg med denne typen saker enn ofte både forsvarer og aktor hadde. Jeg var i begynnelsen bekymret for at tiltalte skulle utrykke at min tilstedeværelse var uønsket, men tiltalte var nok den personen jeg fikk aller minst oppmerksomhet av i samtlige saker. Det mest ubehagelige øyeblikket jeg opplevde personlig var nok i en sak hvor dommeren midt i rettsforhandlingen spurte meg hvem jeg var, og etter min korte, og det jeg håpet var en forklaring som ikke la opp til noe særlig mer samtale, også fulgte opp med å spørre hva jeg håpet å få ut av dette. Dommeren var nok bare nysgjerrig, men jeg kunne gjerne tenkt meg å ta så liten plass som mulig og ikke avbryte rettsforhandlingen for å legge ut om mitt masterprosjekt. Det er viktig å tenke på at det heller ikke er uvanlig for rettsaker å ha tilskuere. Kjus skriver;

«De profesjonelle aktørene er heller ikke uvante med å ha tilskuere. I rettsalens arkitektur og prosessens dramaturgi ligger det nedfelt at opptrinnet er vendt mot et publikum. Det er fri adgang til sakene, og på benkene sitter skoleklasser, jusstudenter, venner av vitner og tiltalt, og en og annen skuelysten. Nå, ja ofte var det bare jeg som satt der, men det hendte også at flere hadde funnet veien.» (Kjus, 2008:56).

Jeg tror min tilstedeværelse i liten grad har hatt noen innvirkning på observasjonsmaterialet og deltagerne. Dette fordi det allerede er en særdeles lite «naturlig» situasjon og hvordan den utspiller seg er i stor grad lagt opp rent rituelt. I tillegg så er norske rettsaler tilrettelagt for publikum slik at det alltid er en mulighet for at det vil kunne være noen som ser på saken. I en av sakene da en ung gutt tilnærmet min egen alder, måtte innrømme at han på flere punkter ved hendelsen hadde grått og oppført seg en smule barnslig, kunne jeg kanskje merke at det var en smule mer pinlig for han å erkjenne dette da jeg satt der, men jeg tror allikevel ikke dette er av noen stor betydning. Jeg tror det var vel så pinlig å innrømme det ovenfor de andre aktørene i retten. Først og fremst fordi sakene nok vil være viktigere for tiltalte enn det å holde noen form for fasade fremfor meg ville vært. Alver og Øyen skriver;

«Det kan ikke alltid være forskerens oppgave å hindre alle former for ubehag. Det finnes knapt noen forskning som ikke på et eller annet vis går utover noen, men det den enkelte og gruppen utsettes for, må veies mot verdien av kunnskap som vinnes gjennom forskningen» (Alver, Øyen, 1997:104)

3.4 Litteratur

Jeg begynte med et forholdsvis bredt utvalg av litteratur særlig omhandlende politirollen og politi og kjønn i det jeg i begynnelsen hadde en litt annen vinkling på oppgaven enn jeg endte opp med etter hvert. Jeg begynte med å finne bøker gjennom BIBSYS og etter hvert kunne jeg velge ut flere bøker og artikler ut ifra litteraturlistene til det jeg leste. Dette både for å lese mer utfyllende forskning og eventuelt se andre vinklinger. Jeg har også funnet mye litteratur gjennom mine medstudenter i mastergruppen hvor vi har delt ideer og tips. I løpet av perioden har jeg i tillegg vært på flere konferanser og seminarer hvor jeg har fått tips og hørt om relevant forskning. Jeg har blant annet vært på *First International Symposium on Narrative Criminology* (mai 2014), *Nordic Police Research seminar* (august 2014), *Nordisk konferanse om isolasjon i fengsel* (november 2014), *Policing the Nordic Countries in the 21st Century* (februar 2015) og flere dagsaktuelle debatter, som alle har gitt gode tips og inspirasjon. Jeg bruker både norsk og internasjonal forskning og litteratur. Angående politiet og rettssystemet holder jeg meg først og fremst til norsk litteratur av åpenbare grunner, selv om jeg kan ha med noe internasjonal forskning om politiet som jeg synes kan være relevant å bruke. Jeg har i tillegg funnet stor hjelp i den norske forfatteren Audun Kjus sin bok *Sakens Fakta* fra 2008,

og synes denne har gitt meg et godt innblikk i ulike sider ved rettssystemet og dens fortellinger.

Mine feltnotater er jo også såklart en grunnleggende del av mitt prosjekt, og jeg vil anta at jeg i gjennomsnitt skrev omkring 15 – 25 håndskrevne A5 sider med liten skrift pr sak. I de få sakene som hadde lengere varighet ble dette såklart flere sider.

Jeg tar også utgangspunkt i en del litteratur omhandlende narrativ kriminologi. Narrativ kriminologi er enhver studie som ser på hvordan fortellinger motiverer, opprettholder eller gjør at folk holder seg borte fra destruktive handlinger (Sandberg, 2014). I mitt tilfelle bruker jeg det som et rammeverk til å blant annet se på hvordan tiltalte selv forklarer lovbruddet og situasjonen der det oppstod og hvordan politiet forklarer sin rolle. En av de fremste måtene vi gir mening til våre handlinger er gjennom fortellinger og presentasjoner av oss selv og retten er en egen arena nettopp for fortelling. (Presser og Sandberg, 2015)

4 Fortellingene i tingretten

Jeg vil i dette kapitlet ta utgangspunkt i mine feltnotater fra tingretten. Jeg vil først gi en kort oversikt over de tiltalte ut ifra den informasjon som fremkommer i retten, og også hva slags straffesanksjoner de blir idømt. Videre vil jeg gå gjennom flere av sakene først ved å se på hvordan tiltalte forteller om hva som hendte, deretter hvordan politiet forteller om samme hendelse. Sakene vil bli brukt i ulik grad, både på grunn av manglende fortelling i noen og på grunn av plassmangel. Jeg vil også se på ulike deler av fortellingen i sakene for å belyse flere aspekter.

4.1 Oversikt over tiltalte

Tabell 2: Oversikt over tiltalte. Hvem er de?

Sak	Møtt	Kjønn	Alder	I arbeid	Tidligere straffet	Straffeskyld	Rus	Vitner	Lengde
1	Ja	Mann	26	Ja	Bøtelagt	Ja	Alkohol	3	2 t
2	Ja	Mann	20	Nei	Nei	Nei	Alkohol	2	2, 5 t
3	Nei	Mann	28	Ukjent	Nei	Ukjent	Nei	7	4 t
4	Ja	Mann	25	Nei	Nei	Nei	Alkohol	3	3 t
5	Ja	Mann	32	Ja	Nei	Nei	Alkohol	12	13 t
6	Nei	Kvinne	19	Nei	Nei	Ukjent	Blanding	2	2,5 t
7	Ja	Kvinne	22	Nei	Nei	Nei	Alkohol	2	1, 5 t
8	Ja	Mann	31	Ja	Bøtelagt	Ja	Alkohol	1	2, 5 t
9	Ja	Mann	21	Ja	Nei	Nei	Alkohol	2	2 t
10	Ja	Kvinne	29	Ja	Ja	Ja	Alkohol	2	4 t
11	Ja	Kvinne	20	Ja	Nei	Ja	Alkohol	1	1,5 t
12	Nei	Mann	26	Nei	Ja	Ja	Alkohol	5	3 t
13	Nei	Mann	40	Nei	Ja	Ja	Alkohol	1	1 t
14	Ja	Mann	22	Ja	Bøtelagt	Nei	Alkohol	2	3,5 t
15	Ja	Kvinne	26	Nei	Nei	Nei	Alkohol	2	2 t

Aldersspennet på de tiltalte rangerer fra 19 til 40 år. Medianen ligger på 26 år, mens gjennomsnittet på 25, 8. Det er ti menn og fem kvinner i mitt materiale. Av de er det elleve av femten som har møtt opp i retten. Hvorvidt tiltalte er i arbeid varierer, men det er viktig å påpeke at noen av de som står oppført uten arbeid er studenter på ulikt nivå. De fleste er ikke tidligere straffet, dette gjelder kun tre av dem. De er alle straffet tidligere for vold, men ikke veldig grov vold. De som er tidligere bøtelagt er det først og fremst for mindre forhold, som tagging og offentlig urinering. De har alle unntatt en vært påvirket av alkohol i gjerningsøyeblikket. En innrømmer selv i tillegg å ha brukt narkotika, usikker på hvilket stoff.

Når det gjelder selve varigheten av rettsakene er de fleste korte og ligger på omkring to timer. Det er også få vitner i sakene, og dette er for det meste den/de fornærmede

polititjenestemennene og den vedkommende arbeidet sammen med når lovbruddet ble gjort. De sakene hvor det finnes flere vitner og saken gjerne har gått litt lenger, foreligger det også andre tiltalepunkter for henholdsvis tyveri og vold mot sivile. Dette gjenspeiler seg også i straffen.

Tabell 3: Oversikt over tiltalte. Straff.

Sak	Type straff	Annet tiltalepunkt	Mengde	Minus varetekt	Erstatning	Saks - omkostninger
1	Samfunnsstraff		43 t		Nei	Nei
2	Ubetinget fengsel		18 dager	16 dager	Nei	Nei
3	Ubetinget fengsel	Tyveri	75 dager	70 dager	Nei	1500 kr
4	Ubetinget fengsel		36 dager	34 dager	307 kr	Nei
5	Ubetinget/betinget	Vold	60/ 45 dager	60/43 dager	5000 kr	2500 kr
6	Ubetinget fengsel		21 dager	18 dager	Nei	Nei
7	Ubetinget fengsel		21 dager	19 dager	Nei	Nei
8	Ubetinget fengsel		21 dager	16 dager	Nei	Nei
9	Bot		12 000 kr	10 000 kr	Nei	Nei
10	Ubetinget fengsel		36 dager	33 dager	Nei	Nei
11	Ubetinget fengsel		18 dager	16 dager	Nei	1000 kr
12	Ubetinget fengsel	Vold	60 dager	35 dager	Nei	2000 kr
13	Ubetinget fengsel		18 dager	16 dager	Nei	1000 kr
14	Ubetinget fengsel		25 dager	23 dager	Nei	2500 kr
15	Ubetinget fengsel	Narkotika	30 dager	25 dager	Nei	Nei

Tiltalte i sak 3 stod i tiltalt for tyveri ved et annet tidspunkt enn den som involverte volden mot politiet. I sak 5 var tiltalte tiltalt for to ulike voldshendelser, den ene hendelsen skjedde samme kveld og var grunnen til at politiet ankom stedet og den andre skjedde på et senere tidspunkt og det ble tatt ut en tilleggstiltale. I sak 12 forelå det også en tiltale for vold samme tidspunkt som volden mot politi, og i sak 15 ble det funnet 0,2 gram hasj i vesken til tiltalte ved inkvirering i arresten og derfor også tatt ut tiltale for dette.

De har alle unntatt to personer blitt idømt ubetinget fengsel. Den laveste fengselsstraffen er på 18 dager, mens den høyeste på 60. Her er det allikevel viktig å huske på at det også forelå en tiltale for vold. De to som ikke fikk fengselsstraff fikk henholdsvis samfunnsstraff og en bøtestraff på kr 12 000. To er blitt idømt erstatning, dette er snakk om erstatning til en sivil og hos den andre om erstatning for å dekke polititjenestemannens blodprøver. Omtrent halvparten er blitt idømt saksomkostninger.

4.2 Tiltaltes fortelling

I en rettsak får tiltalte først mulighet til å forklare seg helt fritt om hva de husker fra hendelsen. Deretter kan de bli stilt spørsmål av både aktor, forsvarer, dommer og meddommere.

Det er ikke alle sakene hvor tiltalte har møtt opp. Dette kan det være ulike grunner til og det virker sjelden som om det foreligger noen opplysninger rundt dette. Det er ikke heller alltid forsvarer i det hele tatt har fått kontakt med tiltalte før saken skal gå. For at en sak allikevel skal kunne gå for retten uten at tiltalte er tilstede foreligger det fire vilkår;

1. Tiltalte skal være lovlig stevnet.
2. Straffepåstanden i saken skal ikke ligge på mer enn 1 år.
3. Saken skal kunne bli tilstrekkelig opplyst selv uten at tiltalte er tilstede.
4. Det skal ikke finnes noen grunn til å tro at tiltalte har lovlig forfall.

Jeg opplevde kun i en sak at forsvarer visste at det var en sjanse for at tiltalte ikke kom til å møte opp. Forsvareren hadde pratet med tiltalte dagen før og han hadde fortalt at det var 50 % sjanse for at han kom til å møte opp. Han skal ha fortalt at han synes denne saken var veldig flau og at han var såpass beruset at han ikke husket noen ting fra hendelsen. Som forsvarer sa; «*Han husker ingenting. Han har ikke noe å si, mener han*». Tiltalte valgte til slutt ikke å møte opp. I de andre sakene har det vært uvisst om tiltalte kom til å møte opp eller ikke, og man har rett og slett bare ventet til saken har begynt for å se om tiltalte dukker opp.

Når det kommer til vilkår nummer tre, om at saken skal kunne bli tilstrekkelig opplyst uten at tiltalte er tilstede, så kan jo dette settes spørsmål ved. Dette med tanke på at det ofte kun er en til to vitner i saken. Blir saken godt nok opplyst av dette? I en av sakene hvor tiltalte ikke møtte opp opplevde jeg at det kun var ett vitne og at dette vitnet i tillegg ble avhørt over

telefon. Da kan man jo stille spørsmål ved hvor grundige opplysningene er. Allikevel, ved å velge å ikke møte opp gir du fra deg retten til å forklare deg og da godtar du også at andre legger hovedfortellingen for hendelsen. I de sakene tiltalte ikke har møtt opp brukes forklaringen tiltalte skal ha gitt i avhøret etter hendelsen. Kjus skriver;

«Det at tiltalte ikke møter kan også lett virke negativt i vurderingen av skyld og rimelig tvil. Riktig nok skal fremdeles all rimelig og fornuftig tvil komme tiltalte til gode, men rommet for tvil blir mindre når tiltaltes fravær blir stående som et uimotsagt tegn på skyld» (Kjus, 2008:139)

Når mennesker møtes i en situasjon må alle parter ta standpunkt til hva slags situasjon de befinner seg i. En må kunne forstå rammen rundt situasjonen en befinner seg i for å kunne vite hvordan en skal oppføre seg, hva slags roller man har i forhold til hverandre og hvilke forventinger man kan stille til hverandre i den gitte situasjonen. I enhver sosial scene man inntrer vil man jobbe både bevisst og ubevisst med hvem det er man ønsker at andre skal oppfatte deg som. Hvem det er vil kunne variere fra situasjon til situasjon, og fra publikum til publikum. Goffman bruker teateret som en metafor for det sosiale livet. I den sammenheng spiller man ut sine roller både på scenen og bak scenen. `Frontstage` er scenen hvor selve forestillingen pågår. Der vil man portrettere seg selv best mulig og man tar i bruk ulike midler som skal kunne bidra til at man fremstår på en bestemt måte. `Backstage` derimot handler om de forberedelsene som foregår bak scenen før aktøren får iscenesette seg selv. Din personlige front kalles alt det ekspressive utstyret som forbindes med aktørens person. Alt fra det som er lett foranderlige som klær, ansiktsuttrykk og framtoning, til fysiske kjennetegn som kjønn, alder, rase etc. (Goffman, 1992)

Den sosiale situasjonen i en rettsal er formalisert og det finnes klare regler for hvem som snakker når, hva som skal fortelles og hvilke roller man har i forhold til hverandre. Dermed er denne situasjonen i mye mindre grad preget av tolkning enn mange andre. I tillegg blir metaforen om det sosiale liv som teater meget tydelig fordi det er nettopp en form for forestilling som foregår.

I en straffesak er det opp til domstolen å få kunne bestemme om de godtar hvem tiltalte ønsker å utgi seg som. Her vil konsekvensen av å ikke få godkjent sin presentasjon av seg selv få større følger enn i en annen sosial situasjon fordi det i denne situasjonen sitter et maktapparat på den ene siden. Ved å ikke få godkjent hvem du ønsker å fremstå som innehar

domstolen midlene til å kunne endre din sosiale status. Fra å være uskyldig til skyldig, ustraffet til straffet og fra fri til fanget. En konsekvens av slike formelle rammer som finnes i en rettsak kan være at en virkelighet som på tidspunktet den utspilte seg føltes rå og brutal, nå virker kontrollert og behersket. Et annet særpreg ved å være tiltalt i en straffesak er at dommerne ikke bare søker etter å se om din front kan godtas, men de vil systematisk og aktivt forsøke å demontere den. I motsetning til i mange andre situasjoner vil du i denne type situasjon oppleve at inkonsistenser som du trolig ville kunne sluppet unna med andre steder, her vil bli satt spørsmål med. (Kjus, 2008). Kjus skriver blant annet om hvordan tiltalte har en hang til å forsøke å fremstille seg som mer passive i en situasjon enn det vil være rimelig å anta at de har vært. Her vil de gjerne skape et bilde av seg selv som mer ordentlige og fornuftige enn de kanskje egentlig har vært i situasjonen. Presser skriver;

“Nonetheless, offenders in particular are called upon to explain themselves and thereby to reconcile multiple selves – usually the bad person they were with the good and responsible agent they now must be” (Presser, 2009:180)

Det er noe av det samme jeg har sett i noen av sakene jeg har fulgt hvor det er påfallende mange som for eksempel har befunnet seg i en situasjon på et tidspunkt og på et sted det er rimelig å anta at det er blitt drukket mer enn det de oppgir. Her står man i fare for å falle under «feil i ett, feil i alt». Det vil si at dersom man fremstiller noe feilaktig på et område vil man slite mer for å bli trodd på de andre, selv om de kan være korrekte. (Kjus, 2008). Dette nevner også Goffman når han skriver hvordan det å gi et falskt inntrykk i en av sine rutiner, kan utgjøre en trussel mot hele det forhold eller den rolle som rutinene bare er en del av. På samme måte forteller han, kan man også si at hvis en person kun har en ting å skjule under en opptreden, og sannsynligheten for å avsløring kun foreligger på et særlig tidspunkt og del av opptreden, vil nervøsiteten vedkommende føler kunne gi sitt preg over hele opptreden. (Goffman, 1992).

Jeg vil videre se nærmere på hvilke fortellinger tiltalte gir i retten. Dette handler både om hvordan de opplevde hendelsen, og om hvorvidt de i det hele tatt mener det skjedde, og om hvilke forklaringer og grunner de gir for det som skjedde.

De tiltalte i mitt materiale har i hovedsak to fellestrekk; de er unge og de er først og fremst menn. I de 15 sakene er 5 av de tiltalte kvinner, mens de resterende 10 er menn. Den yngste tiltalte er 19 år da saken går, mens den eldste er 40. De andre ligger godt fordelt mellom 19 og

32 år. Noe som gjør at den eldste skiller seg litt mer ut. Det kan finnes flere årsaker til at dette er tilfelle. En av de fremste man kan tenke seg er at de fleste av hendelsene har oppstått på nattestid i sentrumsområder i løpet av en helg, og der er nok den største andelen av brukerne av den yngre garde. Ellers er de tiltalte forskjellige mennesker, de har forskjellige jobber, kommer fra varierende steder og presenterer seg selv på ulike måter. Det er ingen tvil om at de tiltalte består av mange ulike mennesker. Allikevel tar de i bruk flere forklaringer som det kan finnes likheter mellom, og det er disse jeg vil gå gjennom her. Det er først og fremst tre ulike narrativer de tiltalte gir. Det første er det hvor de rett og slett hevder det hele er usant. Dette skjedde kun i to av sakene, men det er viktig å ta med. Den vanligste forklaringen er det som skriver det hele av som en misforståelse. Disse hendelsene er preget av mye uklarheter og der politiet legger til hensikt om vold, hevder tiltalte handlingen var resultat av noe helt annet. Den siste, og nokså vanlige er den hvor tiltalte ikke husker. Her vil forklaringen fra tiltalte om selve hendelsen åpenbart være nokså fraværende, men man kan se i disse sakene hvordan tiltalte forteller om grunnen til at de ble så beruset at de ikke husker. Disse forklaringene starter gjerne en stund før selve hendelsen skjedde. Tidssnittet til de tiltalte er også større enn politiet sitt. Dette er fordi de tiltalte også kan gi forklaringer på hva som har skjedd mye lengere tilbake i tid som fører til at de handlet som de gjorde.

Det er ingen tvil om at tiltalte kan ha overveid hvilken fortelling de ønsker å gi på forhånd. Det er naturlig å ville fremstille seg i et best mulig lys, uten at dette trenger å bety at man lyver. Deres egen forklaring virker allikevel ofte veldig spontan og det har også vært tilfeller hvor jeg har tenkt at de har sagt noe som kan virke uheldig. Det er opp til aktor og forsvarer og etterhvert stille mer ledende spørsmål for å få frem all informasjon de ønsker.

4.2.1 «Jeg kjenner meg ikke igjen i dette i det hele tatt»

At tiltalte hevder tiltalen er usann er ikke noe som skjer ofte, særlig fordi hukommelsen ikke alltid er så god. Når du ikke har mulighet til å gjengi hendelsesforløpet er det også vanskelig å nekte for handlingene som har blitt utført. I mine saker erkjente 6 av 15 straffeskyld. I to av sakene hvor tiltalte ikke har møtt opp er det ukjent hvordan tiltalte stiller seg til dette spørsmålet. I de resterende 7 sakene nekter tiltalte for straffeskyld. Dette betyr allikevel ikke at de ikke kan anerkjenne de faktiske forhold, slik som; «*Ja, han fikk foten min i ansiktet, men nei, jeg sparket han ikke*». De er allikevel uenige i meningen og har en annen forklaring på hendelsen. Her vil jeg ta for meg noen saker, både der det kan tolkes som om tiltalte hevder politiet lyver, selv om de ikke sier det rett ut, og hvor de ikke retter noen påstand om løgn mot politiet, men hevder at de selv ikke kan tro de har gjort noe slikt som de er tiltalt for.

I sak 5 var det tatt ut tiltale både på straffeloven § 127, men også for brudd på straffeloven § 228 som tar for seg vold mot legeme/person, hvor volden var begått mot en sivil person. Siden det var denne volden som var grunnlaget for at politiet ankom stedet, velger jeg også å ta med deler av denne hendelsen. Tiltalte nekter straffeskyld for denne volden. Han forklarer at han skal ha vært på en jobbtilstelning i sentrum. Det skal ha vært en middag med alkoholservering og påfølgende fest.

Aktor – «*Hvor mye drakk du?*»

Tiltalte – «*Relativt mye. 12 – 13 enheter kanskje? Kanskje mer? Jeg husker ikke mye av festen. Etter middagen husker jeg ikke så mye, fra rundt klokken syv. Alt gått i svart*».(Sak 5).

Han forklarer videre at det neste han husker er at han senere på kvelden krangler med noen politifolk. Aktor spør gjentatte ganger om tiltalte har opplevd før å miste hukommelsen når han drikker. Dette er noe som går igjen i flere av sakene. Ved gjentagende spørsmålstilling kan det virke som aktor både vil understreke dette, og i noen tilfeller også forsøke å fremprovosere en reaksjon fra tiltalte. I denne saken er det forsvareren som først og fremst blir lei av denne stadige utspørringen og ber aktor om å komme til poenget. Tiltalte skal så ha havnet i munnhuggeri med en av de ansatte på stedet, og deretter slått til vedkommende. Tiltalte skal i tillegg ha kommet med en rasistisk uttalelse til den ansatte forut for slaget, og volden er derfor gjort på rasistisk grunnlag. Da aktor spør om dette tilfellet forklarer tiltalte seg slik;

Tiltalte - «*Dette er helt ødeleggende for meg. Jeg har aldri i mitt liv vært rasistisk mot noen og jeg tror ikke noe på det. Jeg har bodd i Sør Amerika i et halvt år. Jeg kjenner meg ikke igjen i dette i det hele tatt.*» (Sak 5).

Tiltalte kan ikke gjengi mye av hendelsen fordi han ikke husker, men han kan forklare seg om anklagene. For tiltalte er ikke handlingene forenelige med hvordan han ser på seg selv og hans forståelse av hvem han er. Det at tiltalte nevner han har bodd i utlandet kan tolkes som en grunn til at han selv mener han ikke kan ha gjort noe rasistisk. Identiteter skapes ofte i opposisjon til andre, og en historie kan fortelle hvem noen er gjennom å si hvem de ikke er. Ville en rasistisk person bodd i Sør Amerika? (Sandberg, 2014) Tiltalte forklarer seg svært lite om volden mot polititjenestemannen, men også her hevder han å ikke kjenne seg igjen i handlingene, men det oppfattes allikevel ikke som om tiltalte på noe vis hevder politiet snakker usant. I sak 14 derimot er dette tilfelle, og dette er også eneste sak hvor det foreligger noen form for bevis fra tiltaltes side. Dette i form av en mobiltelefonvideo tiltalte selv skal ha tatt.

I dette tilfellet skal tiltalte ha havnet i krangel med en dørvakt på et utested. Deretter skal politiet ha hentet han og bortvist han fra sentrum. De skal så ha gitt han skyss til et sted han kunne ta nattbussen. Da tiltalte slippes ut av politibilen for å ta bussen skal han havnet i en diskusjon med polititjenestemannen og deretter dyttet han i brystet. Da blir han igjen påsatt håndjern og tatt inn i arresten. Tiltalte nekter for at dyttet skal ha skjedd. Han forklarer seg slik;

Tiltalte skal ha vært med noen venner på et utested. Han skal så ha gått ut et øyeblikk og da han forsøker å gå inn igjen blir han nektet inngang fordi dørvakten mener han er for full. Tiltalte sier selv at han ikke var enig i dette og han begynte derfor å diskutere med dørvakten. Så ankommer politiet stedet;

Tiltalte – «*Da tenker jeg da at det letteste bare er å gå hjem. Det politiet velger å gjøre da er å sette på meg håndjern. Jeg ville helst ta en taxi, for meg er det ikke så morsomt å bli sendt i en politibil når masse folk ser meg midt på (navngir sted)*» (Sak 14).

Politiet velger allikevel å påsette han håndjern og kjøre han til et sted han skal kunne ta bussen. Når de kommer frem og tiltalte får håndjernene fjernet skal han gjentatte ganger ha

bedt om navn og tjenestenummer, noe han forteller at polititjenestemannen ikke ville oppgi. Han skal så ha villet ta opp mobilen for å filme.

Tiltalte – «*Da sa han (polititjenestemannen) «Hvis du tar opp telefonen nå, så kaster jeg deg på glattcelle» og jeg velger da å ta opp telefonen og begynne å filme»* (Sak 14).

Han forteller at han gjentatte ganger spør politimannen om hvorfor han er bortvist, og «for hva da», men han skal ikke ha fått noe svar. I det han holder telefonen for å filme skal politimannen ha forsøkt å slå mot mobilen hans. Deretter skal han ha blitt lagt i bakken og fratatt mobilen før han blir kjørt til arresten.

Tiltalte nevner aldri i sin egen forklaring dette dyttet som skal ha skjedd. Dette fordi han selv mener det ikke har skjedd. Han forklarer en situasjon hvor han ble møtt av polititjenestefolk som absolutt skulle gjøre noe mer ut av situasjonen. Tiltalte vektlegger selv at han bare kunne tatt en taxi hjem. Han fremstiller hele tiden politiet som urimelig, særlig ved flere ganger å gjenta at polititjenestemannen nektet å oppgi tjenestenummer, noe tiltalte ville ha fordi han syntes hele opptrinnet var svært urettferdig og han følte seg dårlig behandlet. Ved å fremme historien om at politiet i tillegg truet han med glattcelle for å ta opp mobilen forsterker han det han oppfatter som politiets urimelighet. Etter den frie forklaringen stiller dommeren et par spørsmål om hvor mye tiltalte hadde drukket.

Aktor – «*Du sier 10 pils, vil du beskrive det som om du var full?»*

Tiltalte - «*Jeg vil si at jeg var beruset»*

Aktor - «*Hva tenker du da, kraftig beruset eller?»*

Tiltalte - «*Så beruset at jeg kan gjenfortelle hele kvelden»*

Aktor – «*Du sier du var litt irritert på dørvakten. Hva innebærer det?»*

Tiltalte - «*Jeg sa kanskje et stygt ord eller noe»*

Aktor – «*Så du ble lagt i bakken fordi du var irriterende?»*

Tiltalte - «*Ja, eller jeg traff kanskje en nerve»*

Aktor - «*Var du aggressiv?»*

Tiltalte - «*Mmm, det er vanskelig å huske»*

Aktor - «*Du sier selv du husker hele hendelsen godt, eller?»*

Tiltalte - «*Jo, men det er vanskelig å huske hva jeg følte hele tiden»* (Sak 14)

Aktor forsøker å stille spørsmål ved tiltaltes troverdighet og mulighet til å gjenfortelle hendelsen ved å spørre han ut om alkoholbruken, men tiltalte skjønner fort hvor aktor vil hen og bekrefter at han ikke har noe problem med å huske hva som skjedde. Aktor prøver i tillegg å påpeke at det høres urimelig ut å bli lagt i bakken kun for å være irriterende. Ved å gjøre dette kan det hende hun forsøker å illustrere et større poeng, nemlig det at tiltalte blir ifølge han selv urettferdig behandlet både av dørvakter og politiet. Det kan tenkes hun understreker dette for å få dommerne til å se på tiltalte som en som tenker på seg selv som et offer. Tiltalte derimot forsøker å begrunne dette med at han kan ha truffet en nerve og dermed forsøker han også å få dørvakten til å fremstå som urimelig siden dette neppe kan bli sett på som en gyldig grunn til å legge noen i bakken.

Aktor - *«Hvordan var du, så du ut? Hvilken sinnsstemning var du i når politiet kom?»*

Tiltalte - *«Jeg fikk sår i ansiktet og buksa revna når jeg ble lagt i bakken. Jeg har nok kanskje sett bedre ut»*

Aktor - *«Hva hadde du på deg, Hva hadde med av gjenstander?»*

Tiltalte - *«Øøøh (pause, tenker) skjorte, jakke, husker ikke helt om jeg hadde jakke? Olabukse, sko, nøkler, mobil, lommebok, en snusboks kanskje?»*

Aktor - *«Du er tidligere straffet, også hvor politiet var involvert?»*

Tiltalte - *«Ja, men da la jeg meg helt flat og unnskyldte meg med en gang og jeg vedtok forlegg med en gang» (Sak 14)*

Aktor har på forhånd lest politiets rapport og vet blant annet at de skal ha skrevet at tiltalte så i dårlig stand ut, med blod rundt nesa og revnet bukse. Hun forsøker da å få tiltalte til å bekrefte dette og tar i tillegg opp en tidligere hendelse hvor tiltalte er blitt straffet for ukvemsord mot politiet, men da kun bøtelagt på stedet. Dette er for å understreke at tiltalte har gjort noe lignende før og dermed sannsynliggjøre at han derfor kan ha gjort det igjen. Tiltalte forteller at i motsetning til denne saken, så innrømmet han den forrige hendelsen og han innrømmet det med en gang. Han påpeker dermed at han er en person som ikke har noe problem med å godta det når han faktisk har gjort noe galt. Det at han ikke godtar denne hendelsen understreker derfor i hans øyne at han ikke har gjort det. Kjus skriver også hvordan en av aktorene i hans saker bruker samme argument i en lignende sak hvor tiltalte var tidligere dømt;

«Men han har i hvert fall vist at han kan si: Ja, jeg har gjort noe galt, og det tar jeg straff for. Når han da mener han har gjort noe galt og føler seg skyldig. I denne saken så kan han ikke forstå at han har gjort noe galt. Derfor mener han også at han skal bli frifunnet» (Kjus, 2008:121)

Videre spør aktor litt mer inngående omkring situasjonen hvor dette dyttet skal ha oppstått.

Aktor – *«Kan du fortelle litt mer detaljert om situasjonen på (sted tiltalte skulle ta nattbuss)? Hvordan reagerte du?»*

Tiltalte - *«Jeg var irritert, mente det bare var tull. Han ville ikke gi meg tjenestenummeret eller noen forklaring. Jeg ville bare ha en grunn for at jeg ble bortvist»*

Aktor – *«Kan du tenke deg noen grunn?»*

Tiltalte - *«(lang pause) Ja, det kan jeg».*

Aktor – *«Du sier du ble irritert? Hva gjorde du da?»*

Tiltalte - *«Da tok jeg opp telefonen og begynte å filme. Da sa han at hvis jeg gjør det så kaster han meg i glattcelle. Det har du faktisk ikke lov til å gjøre sier jeg.»*

Aktor – *«Du skal ha dyttet politimannen i brystet. Kan du utelukke at det har skjedd?»*

Tiltalte - *«Ja, det mener jeg ikke har skjedd og det kan man se på videoen.»*

Aktor – *«Hva tenker du om å få denne anmeldelsen?»*

Tiltalte - *«Det synes jeg er rart. Synes det er rart også at han i det hele tatt sier det»*

Aktor – *«Mener du politibetjenten lyver når han sier det?»*

Tiltalte - *«Det vil jeg ikke svare på»*

Aktor - *«Har du anmeldt han?»*

Tiltalte - *«Ja, jeg viste videoen til politimannen som avhørte meg og da sa han at «Jeg ville gått til Grønland og anmeldt det» (Snakker litt videre om anmeldelsen, han har ikke hørt noe om den enda).*

Aktor - *«På vei inn til sentralarresten, hvordan var sinnsstemningen da?»*

Tiltalte - *«Jeg lå i bakken, og han politimannen bøyde og tøyde på armer og ben og det gjorde jo litt vondt» (Sak 14)*

Tiltalte forklarer seg ofte, både i den frie forklaringen og gjennom spørsmålene med både indirekte og direkte tale. Dette er med på å gjøre fortellingen mer dramatisk og gjør slik at

fortellingen ikke lenger fremstår som fortellerens ord og fortolkning, men som faktiske utsagn i en konkret situasjon. (Sandberg, 2014)

«Denne formen for karakteristikk er lett for tilhøreren og huske, for en slik bruk av direkte tale, som fremhever det fortelleren mener er vesentlig ved hendelsesforløpet, er et velkjent trekk ved personlige fortellinger.» (Kjus, 2008:230)

Tiltalte blir tydelig litt irritert av aktor sine spørsmål noe han viser med å gi et kort svar etter en lang pause, blant annet på spørsmålet om han kunne tenke seg grunnen til at han ble bortvist. Da aktor spør om tiltalte mener politiet lyver, så vil han ikke svare. Fra aktor sin side er dette et virkemiddel, fordi de er ute etter en enten eller tenkning hos dommerne. Enten så snakker politifolkene sant, eller så lyver de. Sort hvitt. (Kjus, 2008) Selv om tiltalte selv åpenbart gir uttrykk for at politiet lyver, gjennom å nekte for at det politiet mener har hendt faktisk har skjedd, så kan det tenkes at han ikke vil direkte beskyld politiet for løgn. Kanskje er man redd for at en så sterk påstand skal føre til at saken ens mister troverdighet. Tiltalte er ifølge seg selv et offer. Han hadde drukket, men han husket alt og ville bare løse saken på enklest måte ved å dra hjem selv. Politiet derimot behandler han dårlig og han blir derfor mer pågående i å få informasjon slik at han kunne klage på polititjenestemannens oppførsel. Når han velger å ta opp mobilen for å dokumentere det hele, skal tjenestemannen ha slått mot mobilen for å ødelegge den og lagt han i bakken og pågrepet han. Politiet overreagerer og oppfører seg urettferdig ifølge tiltalte. I tillegg nevner også tiltalte at politimannen *bøyer og tøyer* på han inne i patruljebilen og han får vondt. Dette kan tolkes som om han synes politimannen utøver unødvendig mye makt på han. Hvordan kan dette være relevant for skyldspørsmål? Kjus skriver;

«For hva er alternativet til at han har oppført seg som en kriminell voldsmann? Det er at politiet har overreagert» (Kjus, 2008:110)

Han legger dermed til enda et punkt i en historie som hele tiden vektlegger at politiet gjør mer ut av en situasjon enn de trenger ifølge tiltalte. I denne saken foreligger det et videobevis fra forswarets side. Dette er en video tiltalte skal ha tatt med mobilen sin mens han ble pågrepet andre gang. Den varer i ca. 30 sekunder og er uklar i bilde, men man hører politimannen gi et pålegg, tiltalte spørre om hvorfor han er bortvist og tilslutt hører/ser man at tiltalte blir lagt i bakken. Tiltalte selv mener denne videoen skal bevise

at det ikke forekommer noe dytt mot polititjenestemannen. Dette er den eneste saken hvor jeg har opplevd at det foreligger noen form for bevis fra forswarets side. I tre av de andre sakene finnes det også videobevis, men dette er video fra overvåkningskameraer i arresten.

I den ovenstående saken handler det først og fremst om påstand mot påstand. I sak 4 derimot er begge parter enige om de faktiske forholdene, men uenige om hensikten ved det som skal ha blitt gjort. I tillegg føler tiltalte seg her også urettferdig behandlet på bakgrunn av hvem han er og hevder at politiet derfor overreagerte. I følge tiltalen skal tiltalte ha blandet seg inn i pågripelsen av en annen person. Han skal ha vært tydelig beruset og bidratt til å hause opp stemningen på stedet hvor det skal ha befunnet seg flere personer. Han skal ha blitt bedt om å forlate området, men nektet å høre etter. Da han etter flere pålegg fortsatt skal ha befunnet seg på stedet besluttet politiet å ta han med i arresten. I forbindelse med påsettelse av håndjern skal det ha oppstått et basketak og da tiltalte til slutt var satt inn i celledelen av bilen skal han ha reagert med å spytte i ansiktet på en av polititjenestemennene da de snakket med han. Deretter skal han blant annet ha sagt at han har hiv.

Tiltalte selv forteller at han kom til (sted) og der hører han mye roping og skriking. Politiet skulle pågripe en annen person på stedet og han reagerte på dette fordi han ikke forstod hvorfor. Han gikk deretter mot en av polititjenestemennene og forlangte å få oppgitt tjenestenummer. Dette skal vedkommende ha nektet å gi han.

Tiltalte - *«Så ba de meg om å pelle meg vekk fra stedet, men de sa det ikke flere ganger»* (Sak 4)

Han skal ha bedt om tjenestenummeret en gang til og da skal polititjenestemannen i følge tiltalte ha dyttet han opp mot en vegg og han skal ha blitt påsatt håndjern. Dette reagerte han veldig på, men han skal ikke ha satt seg til motverge. Tiltalte erkjenner ikke straffeskyld for hendelsen. Han innrømmer at spyttet skjedde, men dette var ikke gjort med vilje. Det var et resultat av at han ble presset ned i celledelen av politibilen. Tiltalte vektlegger at han tror grunnen til at polititjenestemannen reagerte sånn på han var fordi han kjente tiltalte igjen fra en annen situasjon, og skal ha hatt noe imot han. Ved å fortelle at politiet ba han *«om å pelle seg vekk fra stedet»* dannes et bilde av et uprofesjonelt og umedgjørlig politi. Å gi pålegg skal gjøres ordentlig og formelt, og det skal inneholde en forklaring på hvorfor det gis. Han understreker i tillegg at dette kun skjedde en gang, derfor brøt han ikke noe pålegg til

stadighet slik som politiet hevder. Tiltalte i denne saken ilegger også politiet et form for hevnmotiv, i det han mener at de kun straffet han fordi de kjente han igjen fra tidligere situasjoner og derfor ikke likte han. Dette skal være grunnen til at de pågriper han og anmelder han for noe som egentlig bare er en refleks av for hard behandling ifølge tiltalte.

I sak 15 prater ikke tiltalte norsk og hun husker praktisk talt ingenting av hendelsen. Hun skal ha vært overstadig beruset. Politiet skal ha ankommet og forsøkt å kjøre henne hjem. På veien endrer dette seg og hun tas heller med til arresten. Under inkvireringen skal hun ha slått en av polititjenestemennene i magen. Tiltalte gir ingen fri forklaring fordi hun ikke vet hva hun skal si. Da blir det opp til dommeren å forsøke å hente ut informasjon. Bemerk at all kommunikasjon foregår gjennom tolk.

Dommer – *«Husker du at du var på utestedet?»*

Tiltalte – *«Ja»*

Dommer – *«Husker du at de hentet deg?»*

Tiltalte – *«Nei»*

Dommer – *«Husker du transporten til arresten?»*

Tiltalte – *«Nei»*

Dommer – *«Når var første gang du husker noe igjen?»*

Tiltalte – *«Jeg husker at jeg ble kastet ut av baren»*

Dommer – *«Når var neste gang du husker noe?»*

Tiltalte – *«Da jeg våknet hos politiet i arresten (pause) så jeg visste ikke hva som skjedde»*

Dommer – *«Husker du disse politibetjentene?»*

Tiltalte – *«Nei» (Sak 15)*

Det er ikke akkurat mye tiltalte kan bidra med i denne saken, og for dommeren handler det mest om å stadfeste hva hun eventuelt husker. Aktor spør deretter litt rundt alkoholinntak;

Aktor – *«Når du var på denne baren i (sted), husker du hvor mye alkohol du drakk?»*

Tiltalte – *«To vodka battery, to shots, og det var alt»*

Aktor – *«Kan du si noe om du følte deg beruset denne kvelden?»*

Tiltalte – «Så klart, kan være mulig at jeg drakk mer, men bare det jeg sa jeg husker (pause), vanligvis når jeg drikker pleier jeg å drikke mer og holde ut mye lenger. (pause) Men jeg hadde ikke spist den dagen så kanskje det var derfor.

Dommer – «Sier du at du pleier å tåle mer alkohol?

Tiltalte – «Ja, men jeg hadde ikke spist»

Aktor – «Husker du noe av kontakten med politiet?»

Tiltalte – «Nei»

Aktor velger da å konfrontere tiltalte med noe hun skal ha sagt i avhøret;

Aktor – «Da skal tiltalte nemlig ha sagt; «Det eneste jeg husker av det var at det var politiet som oppførte seg dårlig mot henne». Hva mente du med dette?»

Tiltalte – «Altså jeg tenkte på natt til i morgen. Da jeg våknet der (arresten) så bråket det og jeg så ikke hvor jeg kunne drikke vann og spurte om et glass vann og det fikk jeg ikke. Du vet, jeg var bakfull da.» (Sak 15)

Aktor forsøker å trekke frem at tiltalte skal ha beskyldt politiet for å oppføre seg dårlig mot henne i avhør. Dette kan bidra til at tiltalte kan ilegges skyld for sine handlinger, fordi hun klarte å oppfatte politiets behandling. Tiltalte derimot hevder dette kun handler om selve opplevelsen i arresten. Forsvarers oppgave blir å bevise at tiltalte ikke har gjort noe slikt før og hvorfor hun tror det kan ha skjedd.

Forsvarer – «Er du dømt for noe lignende før?»

Tiltalte – «Nei»

Forsvarer – «Hva tror du har skjedd her?»

Tiltalte – «Vet ikke. Jeg bare tenker det er godt mulig jeg har drukket for mye og slått, men jeg synes ikke det er sannsynlig fordi jeg har aldri slått noen i hele mitt liv»

Forsvarer – «Nei, men nå er det jo to politibetjenter som sier dette?»

Tiltalte – «Det er godt mulig

Forsvarer – Er det noe mer du ønsker retten skal vite om deg?

Tiltalte – «Jeg bare tenker det er første gangen jeg har gjort noe sånn her og jeg tenker jeg kanskje kunne få betinget straff eller noe. Jeg vet ikke» (Sak 15)

Tiltalte legger i likhet med sak 4 og 14 ikke noen skyld hos politiet. Hun åpner for at det kan ha skjedd, men vektlegger at det da eventuelt er første gangen. Det kan også se ut som hun fraskriver seg noe av ansvaret for handlingen ved å skylde på alkoholen og hvordan den slo inn sterkere enn den pleier. Selv om selve voldshandlingen er bestridt i sak 4 og 14 så er det allikevel politiets oppførsel, i følge tiltalte, som får de til å oppføre seg slik de gjør. Istedenfor å se på egen oppførsel pekes det på de menneskene som dømmer oss for den, de er problemet. Det de gjør galt unnskylder handlingene man selv gjorde. Politiet er urimelige og svarer ikke på spørsmål, dermed rettferdiggjør de tiltalte sin oppførsel mot dem.

4.2.2 «Ingenting jeg ville oppnå. Kun fortvilelse og sjokk»

De følgende sakene handler mye om det tiltalte opplever som en misforståelse. Handlingen de gjør kan sees som et resultat av redsel eller panikk, men inneholder ingen reell hensikt om skade. Slike fortellinger kan også i noen tilfeller tenkes å være etterrasjonaliseringer. Det som i øyeblikket egentlig var en handling gjort i sinne eller frustrasjon, kan i ettertid bli innlemmet i en fortelling om panikk. I disse fortellingene er hensikten sentral.

I sak 2 skal tiltalte ha vært del av en større slåsskamp. Han skal derfor ha blitt tatt til side av politiet og forsøkt tilsnakket. Tiltalte skal ha nektet å høre på om trukket seg ut av politiets grep. Deretter skal han ha dyttet polititjenestemannen i brystet og løpt fra stedet. Han skal ha blitt stoppet lengere unna og deretter pågrepet og tatt med til arresten. Tiltalte nekter straffeskyld.

Tiltalte begynner med å forklare situasjonen. Han skal ha løpt ut av et utested for å hjelpe en kompis i slåsskamp.

Tiltalte – *«Jeg er ikke en kar som ser på en kompis blir slått. Hun (politibetjenten) tar armen min før jeg involverer meg, før jeg skulle sparke han som lå nede. Jeg klarer å vri meg unna og så løp jeg til parken.»*

Aktor – *«Hvordan følte du deg?»*

Tiltalte – *«Jeg var ganske aggressiv, blodet bruser liksom vettu».*

Aktor – *«Hadde du drukket?»*

Tiltalte – *«Jeg hadde drukket 2 flasker øl, men jeg var ikke full. Jeg var ikke brisen heller vil jeg si».* (Sak 2)

I motsetning til i mange av de andre sakene virker det ikke like mye som om tiltalte tenker gjennom hva han sier når han svarer i denne. Å skulle til å sparke noen som ligger nede kan sies ikke bare være å være en innrømmelse av planlagt vold, men selve det «å sparke noen som ligger nede» er et kjent, om ikke direkte ordtak, hvert fall en måte å si at noe man gjøre er veldig dårlig gjort. Du skal ikke sparke en person som allerede ligger nede fordi en person som ligger nede har ingen mulighet til å forsvare seg, og alle vet at det er urettferdig. Her forekommer det også rent bokstavelig, Tiltalte sier også selv at han var aggressiv og at blodet bruser, og slik kan det tolkes at han selv ser på aggresjonen som et resultat av noe som skjer i kroppen som ligger utenfor hans kontroll.

Tiltalte forklarer videre at han blir tatt til side av en av polititjenestemennene og blir bedt om å roe seg ned. Hun forsøker å ta tak i han mens han dytter henne vekk. Deretter stikker han av. Tiltalte sier at han ikke oppfattet at det var politi som forsøkte å roe ned slåsskampen i begynnelsen. Først når han snur seg fordi noen griper han i armen ser han at det er politiet. Han forklarer at han ble veldig stresset da dette skjedde, og derfor skal han også ha løpt fra stedet. Tiltalte sier selv at han ikke hadde noen fysisk kontakt med polititjenestemannen i det hele tatt, unntatt da han skal ha vridd seg ut av grepet. Dette skal ha vært et resultat av at han ble stressa og overrasket, ikke fordi han ønsket å gjøre noen vondt.

Forsvarer – «Når oppdaget du politiet?»

Tiltalte – «Jeg så ikke noe politi før jeg snudde meg da. Fordi hun grep rundt armen min. Sånn her (viser).»

Forsvarer – «Hvorfor ble du så stressa når hun tok deg?»

Tiltalte - «Jeg blir alltid stressa rundt politi»

Forsvarer – «Har du vært borti politiet før? Har du blitt tatt for noe før?»

Tiltalte – «Jeg har blitt anmeldt, men ikke dømt for noe flere ganger da. Blitt stoppa og sånn. Derfor jeg har angst for politiet.»

Forsvarer – «Hvorfor løp du?»

Tiltalte – «Slåsskampen så jo ikke bra ut for meg, og jeg ville vært kjørt hvis jeg ble tatt for det. Jeg befant meg i en dum situasjon da, men jeg var uskyldig» (Sak 2)

Tiltalte forklarer at han er blitt anmeldt, slik jeg oppfatter for andre forhold før, men ikke dømt. Det kommer derfor ikke frem i straff- og bødeattesten at tiltalte tidligere er dømt for noe. Tiltalte forsøker på et vis å forklare en form for frykt han har for politiet på grunn av

tidligere opplevelser, og dette skal legitimere at han løp unna situasjonen. I tillegg mener han at slåsskampen skal ha sett dårlig ut for han. Dette ikke fordi han gjorde noe særlig galt, men fordi det så verre ut enn det var. Selv om volden mot tjenestemann skal være det reelle lovbruddet vil jeg si at tiltalte har et større forklaringsproblem når det kommer til hvorfor han stakk fra politiet. Det kan virke som det var dette som førte til at han bli pågrepet, ikke selve dyttet. I dette tilfellet fulgte ikke tiltalte politiets pålegg, men volden han skal ha begått begikk han før han stakk av. I sak 9 derimot ender en ung mann opp med å bli pågrepet av politiet fordi han ikke fulgte politiets pålegg. Disse påleggene skal ha blitt gitt gjentatte ganger etter at tiltalte skal ha blandet seg inn i pågripelsen av en annen person, ukjent for tiltalte. Han blir tilslutt selv pågrepet og i den forbindelse skal en av polititjenestemennene ha fått et spark i hodet. Tiltalte erkjenner seg skyldig i å ikke ha rettet seg etter pålegg fra politiet og for å ha vanskeliggjort pågripelsen. Han erkjenner de faktiske forhold, at foten hans traff hodet til politimannen, men erkjenner derimot ikke straffeskyld.

Tiltalte forklarer selv at han skal ha vært på et utested med en kompis som skal ha forsvunnet. Han går så ut for å lete etter han og mens han står utenfor utestedet skal han ha sett tre politimenn pågripe en mann. Tiltalte forklarer at de skal ha behandlet han «*svært hardhendt*» ved at de skal ha «*slept han bortover bakken*». Tiltalte bestemmer seg da for å gå bort til politibilen og fortelle hva han mener om deres behandling av den pågrepne mannen. Han får deretter flere pålegg om å forlate området. Tiltalte forklarer at han selv hadde drukket to - tre øl, så han innrømmer at han ikke var veldig medgjørilig. Han skal ha forsøkt å si fra til politiet ved politibilen hva han syntes om deres behandling av mannen. Da skal de på et tidspunkt bedt han om «*å stikke til helvete*».

Ved å først forklare seg om det han opplevde som hardhendt behandling fra politiets side, for å så si at politiet ba han om å *stikke til helvete*, forsøker tiltalte å gi et bilde av et urimelig politi, som ikke vil høre. Politiet skal fint kunne gi pålegg, men de skal ikke banne til publikum. Uavhengig av hvor vanskelig publikum kan være. Denne måten å formulere seg om det politiet hevder skal ha vært et pålegg har likhetstrekk med sak 4. Å bevise at politiet bannet og dermed også kan sees på som urimelige var også tilfelle i sak 14, hvor forsvarer forsøkte å få frem at polititjenestemannen skal ha sagt «*faen*» i det han legger tiltalte ned i bakken. Tiltalte forklarer videre pågripelsen slik i sin frie forklaring;

Tiltalte - *«Det var to personer som tok tak i armene mine uten noe forvarsel. Da fikk jeg vel litt panikk, har jo aldri opplevd noe slikt før. Jeg spreller og hadde ansiktet ned i bakken. Det kan være da han fikk foten min i ansiktet».* (Sak 9)

Tiltalte forsøker å innlemme bevegelsen i en fortelling om panikk. Han blir ifølge sin egen forklaring **plutselig** pågrepet og skjønner ikke helt hva som skjer. Han har aldri befunnet seg i en slik situasjon før. Sparket fra han sin side var et resultat av at han skal ha sprellet med bena. Et spark uten hensikt, men som oppsto ufrivillig fordi han var redd og stresset. Han omtaler heller ikke sparket mot politibetjenten som et spark, men som *«det kan være da han fikk foten min i ansiktet»*. Bare dette lille språklige grepet gir en helt annen beskrivelse av en handling. Å sparke er bevisst, at noen får foten din i ansiktet kan skje på mange måter. Når det kommer til skyldspørsmålet svarer han slik;

Forsvarer – *«Du har ikke erkjent skyld for post en, hva er grunnen til det?»*

Tiltalte – *«Jeg har ikke noensinne prøvd å sparke han. Jeg ville at de ikke skulle bruke vold, så jeg ville aldri i livet ha vært voldelig mot dem. Jeg fikk vel litt panikk»*

Forsvarer – *«Er det noe du ville oppnå med å spreller?»*

Tiltalte – *«Nei, det var ingenting jeg ville oppnå, det var kun fortvilelse og sjokk».*

Forsvarer – (Leser så opp et avsnitt fra politiavhøret); *«En ting skjedde som siktede ikke ville skulle skje. Han fikk foten i ansiktet. Han er veldig lei seg for dette. Har ikke hatt noen hensikt om å skade noen.»* (Sak 9)

At tiltalte allerede i politiavhøret utviser anger er med på å autorisere det han forteller om at han ikke mente å sparke. Om sparket i seg selv var en bevisst eller ubevisst handling er vanskelig å bevise. Da må man aktor kunne bevise at tiltalte er tilbøyelig til å kunne sparke, mens forsvarer må gjøre det usannsynlig at tiltalte ville sparket og mer sannsynlig at dette var en uskyldig kroppslig bevegelse. Her må begge parter gå i gang med å konstruere et bilde av tiltalte som gir vedkommende egenskaper og tidligere handlingsmønstre som gjør det ene eller andre mest sannsynlig. I denne saken vektlegger aktor til stadighet at tiltalte ikke hadde noen grunn til å blande seg inn i politiets arbeid fra begynnelsen av. Han hadde ingen forutsetning for å vite hva som hadde skjedd, og hvordan politiet måtte håndtere situasjonen. På denne måten ønsker aktor å få tiltalte til å fremstå som en vanskelig og kverulerende person. Han

hørte ikke på politiet og han gjorde ikke som de sa. Hvis han viser såpass liten respekt for politiet, er han ikke også da tilbørlig til å kunne sparke?

Aktor – «*Hvordan vil du beskrive formen din?*»

Tiltalte – «*Nei, jeg var nok litt brisen.*»

Aktor – «*Hva legger du i det?*»

Tiltalte – «*Hadde kanskje svekket dømmekraft, burde ikke gått inn der i situasjonen. Jeg så i ettertid at mannen de prøvde å pågripe var en tulling.*»

Aktor – «*Du sier du var vanskelig?*»

Tiltalte – «*Ja, jeg hørte jo ikke på dem da. Hørte ikke på dem når de ba meg stikke til helvete. Jeg bare syntes det var veldig viktig at de fikk vite at de burde behandle han fyren litt mer ordentlig.*»

Aktor – «*Viste du bakgrunnen for pågripelsen av mannen?*»

Tiltalte – «*Nei.*»

Aktor – «*Du møtte han igjen? Sier han var en tulling? (Aktor leses opp beskrivelsen av mannens oppførsel fra arresten som understreker at han oppførte seg voldelig og respektløst mot politiet.) (Sak 9)*

Tiltalte understreker iherdig at han kun ville hjelpe. Han sier selv at han ikke ville at politiet skulle bruke vold, så hvorfor skulle han da utføre en voldelig handling? Dette ville vært et ulogisk hendelsesforløp. Han innrømmer at han kan ha vært vanskelig å ha med å gjøre, men han bare var veldig opptatt av at mannen skulle bli behandlet korrekt. Det at den påståtte volden først skal ha hendt under selve pågripelsen bruker også forsvareren. Dette ved å understreke at tiltalte i løpet av hele hendelsen hadde mange muligheter til å bruke vold hvis han ønsket dette, men dette gjorde han ikke. Tiltalte innrømmer også i ettertid at han selv så i arresten at mannen han forsøkte å redde var «*en tulling*» og at han ikke burde ha blandet seg inn. Jeg kommer nærmere inn på betydningen av anger litt senere i oppgaven. I dette tilfellet oppsøkte tiltalte selv politiet, i sak 8 oppsøker politiet tiltalte.

I denne saken er en mann blitt pågrepet av politiet etter å ha blitt kontrollert. Han skal ha vært beruset og befunnet seg nær t-bane linjene og politiet har kommet for å få han vekk derifra. Tiltalte nekter å la seg kontrollere og ID sjekkes, og blir dermed pågrepet. Under pågripelsen skal han i følge tiltalen ha slått etter hodet til den ene politibetjenten og prøvd å sparke mot politiet etter at han ble påsatt håndjern. Tiltalte erkjenner straffeskyld og har i politiavhøret gått med på en såkalt tilståelsesdom. Saken går allikevel som hovedforhandling fordi politiet

opplevde tiltalte som såpass beruset da han ga sitt samtykke at de var usikre på om han oppfylte kravene som foreligger for en tilståelsesdom. Tiltalte snakker i likhet med sak 15 heller ikke norsk, og er avhengig av tolk. Dermed er også forklaringen begrenset.

Tiltalte innrømmer selv i sin forklaring at han hadde drukket en del og ikke husker mange detaljer fra hendelsen. Allikevel synes jeg hendelsen forklares mer som en misforståelse fordi han husker visse deler av den og kan forklare spesifikke handlinger. Slik som tiltalte i sak 9 forklarer at han fikk panikk under pågripelsen, så forklarer tiltalte i denne saken at han følte seg hjelpeløs og at han ikke forstod helt hva som skjedde. Som han sier i sin frie forklaring; «Jeg ble nok litt fortapt i det øyeblikket det skjedde». Tiltalte erkjenner straffeskyld, men hevder allikevel at han ikke hadde noen hensikt om å treffe politiet. Forsvarer prøver å få han til å gi mer informasjon om hendelsen;

Forsvarer – «Ble du sint?»

Tiltalte – «Det kan godt hende.»

Forsvarer – «Hva husker du om det?»

Tiltalte – «Jeg husker de ville sette på meg håndjern og at det var noen som løp rundt meg».

Forsvarer – «Husker du at du slo mot en politibetjent?»

Tiltalte – «Det jeg er husker er at jeg prøvde å få dem til å unngå å ta tak i hendene mine, men jeg ønsket ikke å slå noen.»

Forsvarer – «Husker du spark?»

Tiltalte – «Ja.»

Forsvarer – «Husker du at du satt i politibilen?»

Tiltalte – «Jeg satt først bak, sparket, og så gikk døren opp og to politibetjenter satte seg med meg. Jeg var veldig stressa da. Kjæresten min var på NAV for å få seg personnummer og jeg skulle møte henne. Hun var også gravid i siste måned.»

Forsvarer – «Du sier du sparket mot politiet?»

Tiltalte – «Ja, men ikke for å treffe dem» (Sak 8)

Han innrømmer altså å ha prøvd å unngå å bli påsatt håndjern og å ha sparket *mot* politiet. Han tillegger dette til det faktum at han var fortapt og forvirret, og sannsynligvis også ganske full, og dermed gjorde noe han ikke burde ha gjort. Han forklarer også at kjæresten hans var gravid og at dette bidro til at han var såpass stresset. Dermed kan en indre tilstand forklare en ytre hendelse. En slik forklaring er avhengig av at lytterne har en generell kunnskap om

verden, og dermed kan trekke en slutning om at en gravid kjæreste i siste måned kan gjøre at man er såpass stresset. (Kjus, 2008). Han fjerner den bevisste volden fra handlingene sine ved å understreke at han ikke hadde noen hensikt om å skade noen.

Forsvarer – «Hvordan ser du på hendelsen i dag?»

Tiltalte – «Synes det er ubehagelig, ønsker ikke at det skal skje igjen»

Forsvarer – «Er du lei deg?»

Tiltalte – «Ja» (Sak 8)

Forsvarer påpeker også at tiltalte i avhør har sagt at han angrer på det som har skjedd. Dette er med på å forsterke tiltaltes anger, fordi han også før rettsaken, ganske umiddelbart etter hendelsen skal ha uttrykt at han angrer.

I neste sak, sak 12, er ikke tiltalte møtt opp for rettsforhandlingen. Det bestemmes allikevel at saken skal fremmes. Forklaringen jeg bruker er den frie forklaringen tiltalte har gitt i avhør hos politiet.

Aktor - (Leser fra avhør) *Han og kompisene satt og drakk fordi det var ferie. Da kom politiet og banket på døren. De pratet stygt til han og han lurte på hvorfor de var der. Han ble lagt i bakken uten sko. Alle naboene fikk med seg dette. De brukte makt og brakk hånden hans bakover, dette gjør nå vondt. Inne i arresten bet han arrestforvalteren i ryggen. Dette gjorde han fordi ingen hørte på han og han følte seg urettferdig behandlet. Det «klikket» for han. Han ville bare vite hvorfor politiet kom og hvem det var som ringte etter dem. Han sier det ikke bor noen kriminelle i bygningen, men nesten bare studenter. Etter han ble båret ned til politibilen gjorde han ingenting enn bare å snakke. Han forklarer han gjorde et utslag med hodet og skallet mot politiet. Dette var på grunn av at han mente han ikke ble behandlet på riktig måte. I bilen var han sint og ropte bare. Grunnen til at han var så sint var fordi han ikke fikk noe svar om hvorfor politiet var på døren. De kunne ikke jobben sin. Han bet fordi han måtte forsvare seg. Siktede sier han skal sjekke hånden sin og hvis det er noe galt skal han anmelde politiet. Det var masse kjefting før han ble lagt i bakken. Det var ingen hindring så han forstod ikke hvorfor de la han i bakken. Han løp inn i leiligheten fordi han ville prate der, slik at ikke alle naboene skulle høre. Han var ikke samarbeidsvillig fordi han ikke hadde sko. Alle burde ha lov til å ha på sko. Han sier at politiet tok*

*han for ingenting. De skulle sagt hvorfor de var der og ikke bare stormet inn.
Hele nabolaget er i sjokk og dette var ren rasisme. Han erkjenner ikke straffeskyld
for volden mot polititjenestemennene. Siktete vil at saken skal til retten.*

Denne saken handler både om det som kan oppfattes som en misforståelse og en opplevelse av urettferdighet. I dette tilfellet vil jeg trekke inn to ulike nøytraliseringsteknikker. Både «*the condemnation of the condemners*» og «*the defense of necessity*». Siden tiltalte ikke er møtt opp per det begrenset hvor mye mer informasjon vi får enn dette, og det kan settes spørsmåls tegn ved å tolke så mye inn i en forklaring som ikke en gang er gitt direkte av tiltalte. Allikevel er det denne forklaringen tiltalte velger å fremlegge, ved å ikke møte opp, og jeg velger da å også tolke denne. Utslaget tiltalte gjør mot politiet sier han selv at han gjorde fordi han følte han ikke ble riktig behandlet. «*The condemnation of the condemners*» er Sykes og Matza sin fjerde nøytraliseringsteknikk, og jeg vil påstå at dette kan sees i lys av denne. Ved at politiet ikke gjør arbeidet sitt slik tiltalte oppfatter som rett og riktig, kan tiltalte rettferdiggjøre denne handlingen. Bittet mot arrestforvalteren vil jeg se i lys av «*the defense of necessity*». Det kan tolkes som om tiltalte velger å bite som en siste desperat handling i en situasjon han selv sier han ikke helt forstår, og føler er grovt urettferdig. Kanskje som et forsøk på oppmerksomhet, han hadde ikke noe annet valg siden de ikke hørte på han. (Sykes og Matza, 1957).

4.2.3 «Så går alt i svart»

Bruk av alkohol og påfølgende tap av minne er tydelig i veldig mange av sakene. Dette er også tilfeller i flere av de sakene jeg allerede har vært gjennom. Tap av selvkontroll på grunn av alkohol, kan sees både som unnskyldning og som fornektelse av ansvar. «*Hadde det ikke vært for alkoholen, ville jeg ikke oppført meg slik jeg gjorde*». Selv om alkohol ikke er en godkjent unnskyldning i rettens øyne, så kan det sees som en kulturell nøkkelfortelling. Det vil si noe alle kan kjenne seg igjen i. Dette kommer jeg tilbake til senere i oppgaven. (Lyman, Scott, 1968).

‘*The denial of responsibility*’ er en nøytraliseringsteknikk som benekter ansvar. Ved bruk av denne nøytraliseringsteknikken fornektet tiltalte ansvar for handlingen. I likhet med bruk av unnskyldninger, kan man erkjenne at handlingen eller oppførselen som har skjedd var gal, men man påtar seg ikke fullt ansvar for den. (Sykes og Matza, 1957).

I sak 6 er tiltalte ikke møtt opp i retten, men det bestemmes at saken allikevel fremmes. Forklaringen som legges til grunn her vil derfor være den som tiltalte skal ha gitt til politiet i avhør påfølgende dag etter hendelsen. Den er nedskrevet slik den ble lest opp av aktor, med vedkommende som utførte avhøret sine spørsmål i direkte tale, og vitnet sine svar i indirekte tale. Tiltalte skal ha spyttet en politibetjent i ansiktet ved innbringelse og truet med smitte av HIV og aids.

Tiltalte forklarer at hun skal ha sittet på T – banen og så skjedde det noe. Det klikket for henne. Hun ble livredd og husker ikke så mye. Men det skal ha vært 40 stykker rundt henne som skulle holde henne nede. Hun sier at hun ikke oppfattet at politiet var der. Hun sier at hun husker at hun spyttet på noen, men hun visste ikke at dette var politiet. Det ble hun fortalt på et senere tidspunkt. Hun skal ha blitt lagt i håndjern i ambulansen og deretter kjørt til legevakten, så Ahus, før hun ble satt i arresten. Hun forklarer at ting begynte å klarne opp mer og mer i løpet av turen. Fra avhør:

Avhører - «*Hvorfor ropte du om hjelp?*»

Tiltalte sier hun ikke husker at hun gjorde dette.

Avhører - «*Var du ruset?*»

Tiltalte innrømmer at hun hadde drukket alkohol, en halvliter med 17 % sprit og noe glass med vin, husker ikke hvor mange.

Avhører - «*Hadde du brukt narkotika?*»

Tiltalte sier hun ikke er sikker på dette.

Avhører - «*Hvorfor spyttet du på politiet?*»

Hun sier hun aner ikke, men det var fordi hun var redd. Hun så ikke at han hadde uniform på seg. (Sak 6)

Tiltalte kan ikke gi noen klar beskrivelse av hendelsen og den er preget av store svarte hull. Hun erkjenner straffeskyld i saken. I forklaringen sin vektlegger hun at hun var livredd og ikke forstod hva som skjedde, derfor kan hun ha gjort som hun har gjort. Siden tiltalte ikke er møtt opp blir det særlig forsvarers oppgave å fortelle hennes historie. Jeg opplevde at forsvarer fortalte en mye bredere historie i denne saken, enn i noen av de andre jeg var i. Forsvarer påpeker at det var dråper med spytt som traff betjenten i ansiktet og ikke spytteklyser. Hun vektlegger at dette burde ha en viss betydning med tanke på krenkelse. Hun vektlegger også at for at tiltalte skal dømmes må hun faktisk ha forstått eller tenkes å ha forstått at politiet var på stedet, eller så kan hun ikke hindre en tjenestehandling.

Forsvarer begynner så på en fortelling med et lengere hendelsesforløp, som setter lys på tiltaltes livssituasjon. (Kjus, 2008) Hun forteller at tiltalte skal ha vært innlagt på psykiatrisk sykehus, og at hun dagen før hendelsen skal ha forsøkt å ta livet av seg. Hun hadde nettopp vært og solgt sex og hun er uten fast bopel.

Forsvarer – «*Dette er en ung kvinne som opplyser å ha vært rusmisbruker i fire år. Hun har altfor mye livserfaring. Her må man se på de dypere historiene hos jenta. Kan det være slik at det var denne dagen alt toppet seg? Det må jo ha skjedd noe alvorlig galt siden to sivilister allerede holder henne nede da politiet ankommer, og jeg vil hevde hun befant seg i en forvirringssituasjon.*» (Sak 6)

Forsvarer vektlegger i stor grad jentas unge alder og hennes tragiske historie. Hun forteller en historie om et offer. Det som har skjedd forut hendelsen skal skape en forståelsesramme for at hun gjorde som hun gjorde. Lyman og Scott skriver;

“The sad tale is selected and often distorted, arrangement of facts that highlight an extremely dismal past, and thus explain the individuals present state.” (Lyman og Scott, 1968:53).

Både hennes alkoholinntak og hennes oppførsel skal sees i lys av tidligere opplevelser og skal rettferdiggjøre det som har hendt. Forsvareren nevner også de mer tekniske delene av

hendelsen. Spytt er vold i lovens forstand, men hvor mye spytt er vold? Er det en grense? Må litt spytt tåles? Finstad skriver;

«Politiet skal finne seg i mye. Når politifolk forteller om den yrkesmessige tålegrensen, brukes ofte munnhellet «politifolk må tåle å bli spyttet på» (Finstad, 2003:186)

Selv om forsvarer i hovedsak vektlegger jentas historie som bakteppe for handlingene, går hun også inn på hva politiets tålegrense skal være. Selv om dette ikke direkte kan sammenlignes med *«justification by comparison»*, vil jeg senere vise hvordan dette som oftest er en nøytraliseringsteknikk tatt i bruk av forsvaret..

I neste sak er det først og fremst alkohol som legges som bakteppe for fortellingen, og også i denne saken trekker tiltalte frem, om dog meget kort, en fortelling som skal kunne bidra til å forklare hennes oppførsel. I sak 11 blir en kvinne utvist fra et utested. Vaktene ser politiet og bærer henne bort til dem. I bilen skal hun ha sparket en av polititjenestemennene og ha kommet med flere ukvemsord. Tiltalte fremstår som nervøs. Hun skjelver litt i stemmen og avslutter setninger med et lavere tonefall enn hun startet med, noe som får meg til å oppfatte henne som usikker. Da dommeren spør om hun ønsker å avgi forklaringen begynner hun å forklare seg sittende ved bordet. Det korrekte er å si at man ønsker å forklare seg for å så innta vitneboksen og avgi forsikring. Dommeren avbryter henne og forklarer hva hun skal gjøre. Tiltalte stiller seg da i vitneboksen og avgir forsikring.

Dommer - *«Dette er sikkert en litt uvant situasjon for deg» (smiler).* (Sak 11)

Tiltalte avgir forsikring og begynner med forklaringen av hendelsesforløpet. Hun forklarer at hun skal ha vært på et julebord med mange gutter i forbindelse med et skate-arrangement. De var tre jenter der. Hun forklarer at det ble servert alkohol og at hennes glass derfor hele tiden var fullt. Derfor hadde hun heller ikke noe kontroll på hvor mye hun drakk. Hun anslår senere at det kan ha vært rundt 8 – 9 glass, og en blanding av musserende og vin.

Tiltalte - *«Vi ble servert alkohol på stedet, så glasset mitt var aldri tomt. Det var sånn at du kunne ikke hente selv.»*

Tiltalte - *«Det siste jeg husker er at jeg har vært på toalettet og kommer til plassen min og fikk dessert, og etter det husker jeg veldig lite. Neste jeg husker er at jeg våkner og jeg var veldig forvirra da».* (Sak 11)

Tiltalte forteller at hun ikke husker noe av det som skal ha skjedd på grunn av alkoholinntaket. Hun husker et glimt av øyeblikket hun satt med håndjern bak i politibilen. Foruten dette er hennes første minne at hun våkner opp i arresten. Hun erkjenner straffeskyld for hendelsen.

Aktor – *«Har det skjedd før at du ikke husker?»*

Tiltalte – *«Det skjer veldig ofte at jeg får blackout egentlig, sist gang for 3 uker siden.»*

Aktor – *«Husker du noe fra politibilen?»*

Tiltalte – *«Jeg husker at jeg satt i politibilen med håndjern på, men det er bare et øyeblikk»*

Aktor – *«og så hva er det neste du husker?»*

Tiltalte – *«Det er at jeg våkner i arresten». (Sak 11)*

Tiltalte vektlegger gjennom forklaringen at hun ikke husker noe, men hun erkjenner allikevel å ha forholdt seg slik tiltalen sier. Hun utviser gjennom forklaringen også anger ovenfor det som er hendt og omtaler det på et punkt som *«noe av det verste jeg noen gang har gjort»*. Hun avskriver seg noe av ansvaret for egen beruselses tilstand ved å påpeke at glasset hennes hele tiden ble fylt opp, og at alkoholinntaket dermed lå utenfor hennes kontroll. Innrømmelsen om at hun ofte får blackout og at dette senest skjedde for et par uker siden, kan bidra til å sette tiltalte i dårlig lys. I likhet med tiltalte i sak 2 som *«skulle sparke han som lå nede»* så kan det å drikke seg såpass full, til og med etter hendelsen med politiet har skjedd få det til å se ut som tiltalte ikke tar hendelsen så seriøst. Hun erkjenner også å være vanskelig å ha med å gjøre når hun er full;

Tiltalte - *«Jeg skjønner ikke hva som gikk av meg, men skjønner at det var alvorlige greier fordi jeg vet jeg er vanskelig å ha med å gjøre når jeg er full, det vet jeg.»*. (Sak 11)

Her mister hun noe av troverdigheten som må legges til bunn for å konstruere seg selv som en angrende synder. Dette fordi hun selv vet at hun kan være vrien å ha med å gjøre når hun er beruset, og det er hennes egne handlinger, det å drikke, som bringer henne til dette nivået. Derfor er det også kanskje viktig for tiltalte å påpeke at hun ikke selv var fullstendig skyldig i dette fordi hun ikke hadde kontroll på mengde alkohol som hele tiden ble servert. Dermed kunne hun ikke kontrollere inntaket, ei heller det som har hendt senere som følge av inntaket.

Dette kan sees i lys av nøytraliseringsteknikken «*denial of responsibility*». (Sykes og Matza, 1957). I likhet med noen av de andre sakene gir forsvarer tiltalte en sjanse på å forklare seg om mulig årsak til oppførselen.

Forsvarer – «*Har du noen tanker om hvorfor du gjorde det?*»

Tiltalte – «*Nei, jeg vet egentlig ikke hvorfor. Jeg var blid hele tiden liksom. Men jeg har mye press hjemme da i den perioden. Jeg fikk ikke lov å flytte ut og jeg ville det, jeg er 20 år så jeg vil flytte ut. Så jeg nyter friheten veldig da når jeg først er ute*» (Sak 11)

Tiltalte knyttet ikke dette direkte opp til hendelsen og mislykkes kanskje litt i forme dette som bakgrunn for oppførselen. Når man ikke erindrer hendelsen, så kan det nok tenkes at det er menneskelig å forsøke å komme på grunner til at man har gjort som man har gjort. Man vil tilby en fortelling som kan forklare (Kjus, 2008). Aktor forsøker å legge et annet grunnlag, ved å konfrontere tiltalte med noe hun skal ha sagt i avhør;

Aktor – «*I avhøret skal du ha sagt: (Leser fra avhør) «Hun sier hun oppførte seg som en idiot fordi hun har fordommer mot politiet?»*»

Tiltalte - «*Eh...(virker ikke helt som hun vet hva hun skal svare)*»

Aktor – «*Det er ikke noe du kan stå for i retten eller?*»

Tiltalte – «*Når jeg våkna da så var jeg veldig redd. Og jeg ble veldig sinna på alt, ble sint inni meg. Det var veldig uvant og jeg tenkte at her tilhører ikke jeg. Så jeg sa det når jeg var sint*». (Sak 11)

Tiltalte avviser at hun hadde noe imot politiet, og at dette heller var et uttrykk for en generell sinne og oppgitthet ved situasjonen. Dette har likhetstrekk med sak 15, hvor tiltalte skal ha sagt at hun ble behandlet dårlig av politiet, men gir en ny forklaring på uttalelsen i retten. Dette kan både være sannferdig, eller en form for eterrasjonalisering hvor tiltalte oppfatter at en annen forklaring vil sette en i bedre lys.

Noen av de tiltalte som ikke husker hva som skjedde når de møtte politiet velger å fortelle om hva som skjedde på forhånd, eller tanker de gjør seg rundt hvorfor noe kan ha hendt. For noen er tapet av minnet grunn nok til å ikke forklare seg. I sak 13 møter ikke tiltalte, og det foreligger heller ingen forklaring fra avhør. Han erkjenner alt og vil i følge forsvarer bare blir ferdig med det. Bakgrunnen for at han ikke stiller er fordi;

Forsvarer - «*Han husker ingenting. Han har ikke noe å si mener han*». (Sak 13)

Dette er også tilfellet i sak 7, hvor tiltalte møter, men velger å ikke forklare seg nettopp fordi hun sier hun ikke husker. I sak 3 møter ikke tiltalte og det blir ikke lest opp noen forklaring. I sak 3 var derimot tiltalte edru, så sjansene for at han husker hendelsen kan sies å være betydelig større enn i de andre sakene. I denne saken vet man rett og slett ikke hvorfor tiltalte ikke er tilstede.

Med unntak av sak 3, hvor tiltalte dyttet en polititjenestemann i det han skulle pågripe vennen hans for et annet forhold, så er felles for de alle at de under pågripelsen skal ha sparket og slått politiet, og de var alle allerede anholdt av vektere eller ordensvakter i det politiet ankom stedet. Dette er også tilfelle i sak 1. Der skal tiltalte ha havnet i en slåsskamp inne i en kiosk, og deretter blitt tatt tak i av vektere som tilkaller politiet. De skal ha pågrepet han og han skal under pågripelsen ha sparket en av polititjenestemennene i låret. Han forklarer seg også svært lite, og kommer kun med et kort referat om hvor han var tidligere på kvelden. Han forklarer at han hadde vært med kompiser hele dagen og drukket på (sted). Deretter var han hjemme hos en kompis og drakk mer før de dro på byen. Han husker ikke mer enn dette. Han avslutter slik;

Tiltalte - «*Kan ikke gjøre noe annet enn å beklage meg. Jeg kan ikke personlig stå for det jeg gjorde*». (Sak 1)

Dette utsagnet er et godt eksempel på benektelse av ansvar. Det er noe annet enn tiltaltes vilje som står bak hans handlinger, nemlig alkoholen. Uten den ville ikke tiltalte handlet som han gjorde. Jeg vil senere i kapittelet også diskutere betydningen av anger hos tiltalte.

I sak 10 er politiet tilkalt til en adresse fordi tiltalte skal ha angrepet en annen person. Tiltalte skal ikke ha vært samarbeidsvillig når politiet ankom og forsøkte å kaste dem ut. Da de pågrep henne skal hun ha kalt dem ved flere skjellsord og i arresten skal hun ha sparket en arrestforvalter. Tiltalte i sak 10 husker heller ingenting. Hun forteller at det siste hun husker var at hun var på et spisested og så at hun våkner opp i arresten dagen etterpå. I dette tilfellet er tiltalte dømt for lignende forhold før, og hun forklarer seg i retten mye om forhold til familie og rusbruk. Hun forklarer seg om et mye lengere tidsforløp som skal ha vært med på å forårsake det som skjedde denne kvelden. Av

plassmangel vil jeg ikke gå inn på denne saken her, men jeg velger å komme tilbake til den, da først og fremst når det gjelder dommen og dens grunnlag, senere i oppgaven.

De tiltalte vet alle at handlingen deres sees som gal, det er et naturlig resultat av en tiltale. Derfor må den unnskyldes, rettfærdiggjøres og/eller nøytraliseres. Selv om man skulle tenke at tiltalte selv ikke synes handlingen var gal, så krever retten at man forklarer seg om hvorfor man gjorde som man gjorde. Konsekvensene av å ikke kunne gi en god forklaring på detet kan føre til strengere straff.

Deler av fortelling kan betones på ulike måter. Noe kan fremheves, som for eksempel at man veldig gjerne ville hjelpe noen andre eller at man ble urettferdig behandlet. Den vanligste nøytraliseringsteknikken blant de tiltalte er benektelse av ansvar, først og fremst grunnet alkoholbruk. I tillegg ser vi også i noen av tilfellene bruken av rettfærdiggjørelser der tiltalte hevder å ha blitt urettferdig behandlet.

Benektelse av skade og rettfærdiggjørelse ved sammenligning synes jeg ikke spores hos de tiltalte i stor grad. Disse nøytraliseringsteknikkene vil jeg heller påstå at kan spores i forsvarernes juridiske retorikk når de skal tale tiltales sak. Dette særlig når forsvarer henviser til andre dommer hvor handlingen var verre og skaden var større, og dermed forsøker å få lavest mulig straff for sin klient. (Bakken, 2013)

4.3 Politiets fortelling

Polititjenestemennenes forklaringer har en tendens til å være ganske korte. De begynner gjerne med å gjøre rede for hendelsen, og dette preges i stor grad av rapportspråk. En enkel og rett frem forklaring av de selv mener skal ha skjedd. Det er heller ikke ofte at selve lovbruddet, dvs. bittet, dyttet etc. vies mye plass i forklaringen, og det er dermed opp til aktor og forsvarer til å finne ut av dette nærmere. Det blir av mange særlig fokusert på hvordan tiltalte skal ha oppført seg, også før de skal ha ankommet stedet, og flere gjenforteller det de skal ha fått høre av vitner, men først og fremst særlig dørvakter. Finstad skriver;

«Fordi de fleste publikummers konkrete møter med politiet er begrenset til en – eller fågangsepisoder, har de ikke et sammenligningsgrunnlag. Publikummeren har følgelig liten forutsetning for å betrakte seg selv slik politiet betrakter han eller henne. Men politiet ser denne personen som en ny representant for en velkjent gruppe.» (Finstad, 2000:193)

For politiet er flere av disse hendelsene forutsigbar rutine og det preger også forklaringen deres i det den ofte er kort og upersonlig. Jeg har i noen av sakene kun med den fornærmede polititjenestemannens forklaring, og i noen av tilfellene også med forklaringen til den som var på patrulje sammen med tiltalte. Jeg har i tillegg også noen steder med deler av utspørringen fra både aktor og forsvarer, dette fordi det er i likhet med tiltalte ulikt hvor mye polititjenestemennene forteller, og da må aktor og forsvarer hente ut den informasjonen de både trenger og ønsker.

Jeg har flere ganger følt at man særlig av polititjenestemennene har fått forklaringer hvor jeg føler det mangler noe, akkurat som jeg ikke har fått høre hele historien. Jeg kommer tilbake til politiet som vitne litt senere i oppgaven, der jeg blant annet nevner at de får lov til å lese og ha med seg rapporten fra hendelsen mens de vitner. Dette gjør at forklaringene fra begge polititjenestemennene på patrulje ofte er svært like. Dette er såklart også fordi de befant seg i samme situasjon, men lesningen av rapporten på forhånd gjør at flere detaljer enn jeg kunnet tenke meg er normalt å huske fra en slik situasjon fortelles om meget likt.

Jeg kommer til å referere til vitnene som **polititjenestemann/kvinne** og **polititjenestemann/kvinne 2**. Dette fordi selv om de fleste av polititjenestemennene i disse sakene er tilknyttet ordenstjenesten, så har de allikevel ulike stillingsgrader og dette var det

vanskelig å ha oversikt over, i det det ikke alltid ble opplyst om det. Da er det lettere å kalle alle det samme. Jeg kommer også til å alternere på å kalle dem **vitne** eller **fornærmet** i det jeg går gjennom forklaringen deres.

4.3.1 «Jeg følte meg ganske utrygg»

Noen av polititjenestemennene forklarer hvordan hendelsen utviklet seg med at de befant seg i en situasjon de selv ikke følte seg særlig trygge i. Dermed kan grensen for pågripe noen være mindre enn i andre tilfeller. Dette gjelder særlig i situasjoner som oppstår på nattestid og på steder som synes å være uoversiktlige og med mange mennesker. Politiet må tenke på egen sikkerhet.

I sak 2 er det to vitner som forteller om hendelsen. Det er den fornærmede polititjenestekvinnen og makkeren hennes. Jeg vil her først og fremst se på den fornærmedes forklaring. Fornærmede forklarer at de befant seg utenfor et utested. Det skal ha vært mange mennesker i området og patruljen hennes var der for å passe på. De har akkurat fått kontroll på en slåsskamp, da vitnet oppdager en annen som er i ferd med å bryte ut. Hennes kollega var opptatt med den forrige slåsskampen, så vitnet forklarer at hun befinner seg alene og ber derfor om assistanse over sambandet.

Polititjenestekvinne – *«Jeg ser at det er en som ligger nede og mottar flere spark mot kroppen og jeg føler at jeg må gripe inn. Jeg ser at tiltalte er i ferd med å sparke den som ligger nede i ryggen, eller i øvre del av ryggen og derfor forsøker jeg å gripe tak i han.»* (Sak 2)

Videre forteller hun at tiltalte stritter imot. Hun tenker det er bra å ha kontroll på en person og ønsker å legge han ned i et enkelt nedlegg, men forstår at hun ikke kommer til å få det til. Hun beskriver stemningen på stedet som opphisset og amper.

Polititjenestekvinne – *«Jeg ønsker først og fremst bare å få tiltalte vekk fra stedet slik at han skal roe seg ned. Han er ganske opphisset og er ikke villig til å høre etter.»* (Sak 2)

Fornærmede vektlegger stadig at det var et uoversiktlig område, og at de var få politifolk til stede. I tillegg var det mange hendelser som fant sted på en gang. Hun ser at tiltalte er i ferd med å utøve vold og hun forsøker å få tak i tiltalte. Fornærmede

forklarer selv at hun først og fremst ønsker at han skal roe seg ned og fjerne seg fra situasjonen. Hvis han gjør det er alt greit, men han beskrives som aggressiv og han ønsker ikke å høre etter på hva hun forsøker å si.

Tiltalte skal deretter ha dyttet henne i brystet med to åpne håndflater. Hun beskriver videre at han blåser seg opp, knytter neven over hodet og sier «*Ikke faen*» da hun prøver å få kontroll på han. Da tar betjenten et steg tilbake for å trekke ut batongen. Hun forklarer at hun ut ifra situasjonen opplever at tiltalte er villig til å ty til vold. Dette begrunner hun blant annet med at hun nettopp skal ha sett tiltalte sparke en person som lå på bakken. I det hun skal trekke ut batongen løper tiltalte avgårde.

Betjenten forklarer at hun var alene og opplevde at tiltalte hele tiden strittet imot. Siden hun ikke følte hun hadde noen god oversikt over situasjonen sier hun selv at hun tror flere av hennes forsøk på å holde fast tiltalte kan ha blitt opplevd som litt halvhjertede.

Forsvarer – «*Du sier han dyttet deg med hendende åpne. Hvordan opplevde du dette dyttet?*»

Polititjenestekvinne - «*Ja, altså det var med håndflatene, åpne sånn (viser). Det var ikke veldig hardt og jeg tror ikke det var ment for noe annet en å skape rom*».
(Sak 2)

Hun utdyper videre at hun ikke selv opplevde at tiltalte mente å gjøre noe mot henne personlig, men at han rett og slett ville ha henne vekk fra seg. Hun understreker at hendelsen i utgangspunktet bare var en ordensforstyrrelse, noe hun prøvde å forklare til tiltalte ved å be han roes seg ned, og forklare at de bare skal prate sammen litt.

Vitnet legger volden i det lavere sjiktet av alvorlighetsgrad og sier selv at hun ikke opplevde tiltalte handling som vold, men som et forsøk på å få henne vekk. I hovedsak grep hun tak i tiltalte for å stanse han i slåsskampen og for å i hvert fall ha noe kontroll på det hun tegner som en uoversiktlig situasjon. Selve dyttet forteller hun selv at hun kun oppfattet som et forsøk på «*å skape rom*». Som politi er hun avhengig av at tiltalte samarbeider og avhengig av at tiltalte aksepterer hennes autoritet og hører etter. Når han isteden velger å ikke rette seg etter hva hun sier, blir hun usikker. Når hun i tillegg har sett tiltalte være i ferd med begå vold bare øyeblikk tidligere virker det for henne mer sannsynlig at han også kan begå vold mot

henne. Derfor må hun tenke på sin egen sikkerhet og trekker frem batongen. Da stikker tiltalte avgårde.

I utspørringen velger forsvarer å hoppe tilbake til den opprinnelige situasjonen, nemlig slåsskampen tiltalte var en del av.

Forsvarer – *«Hvor mange var involvert i hendelsen?»*

Polititjenestekvinne – *«Det er vanskelig å si, var ikke så lett å ha oversikt. Jeg vil anta omtrent 15 – 20 personer. Det er noen som står å ser på, og så er det en klar gruppering i en ring rundt vedkommende som ligger nede.»* (Sak 2)

Forsvarer – *«Hva skjedde med de andre involverte?»*

Polititjenestekvinne – *«Jeg hadde mest fokus på en person. Grupperingen begynner å spre seg og jeg ber folk om å trekke seg bort og forlate situasjonen. Jeg er alene og vil bare ha folk vekk fra stedet. Jeg har ingen oversikt over hvem som var involvert og tar ingen forklaringer.»*

Forsvarer – *«Er det mottatt noen anmeldelse fra personen som ble sparket? Han som lå på bakken?»*

Polititjenestekvinne – *«Det siste jeg så var at han reiste seg opp og gikk og noe mer en det vet jeg ikke.»* (Sak 2)

Forsvarer forsøker å bagatellisere slåsskampen som skal ha oppstått. Han antyder at den som skulle være offeret i slåsskampen kanskje ikke selv har anmeldt hendelsen, og da er den kanskje ikke så alvorlig? I tillegg vektlegger han av at de mange involverte var det kun den tiltalte som ble tatt tak i. Hvorfor var det kun hans klient som ble anholdt? Det kunne oppleves som urettferdig, og derfor uten å begå vold, men kun ved å dytte ved åpne hender, ville tiltalte at polititjenestemannen skulle fjerne seg fra han.

I sak 12 forteller også begge polititjenestemennene at situasjonen eskalerte og at pågripelsen i hovedsak var et resultat av manglende samarbeidsvilje og det faktum at situasjonen føltes utrygg. I denne saken handler det meste om hva det var som egentlig skjedde som førte til pågripelsen. Det hele skal ha begynt med at deres patrulje fikk melding av operasjonssentralen om at det var husbråk på den aktuelle adressen

Polititjenestemann – «Da tok vi kontakt på døra.»

Dommer - «Du sier dere tok kontakt, hva mener du med det?»

Polititjenestemann – «Nei, vi ringte på eller banket på da, det husker jeg ikke».

(Sak 12)

Vitnet forklarer videre at døren ble åpnet og han selv stod som nummer tre fra døren, med to andre polititjenestemenn stående foran han. Så ble to av de som befant seg inne i leiligheten, inkludert tiltalte plassert på gangen, samtidig som politibetjenten som stod lengst frem pratet med noen i døråpningen. Da løp siktede plutselig inn igjen i leiligheten. Den samme politibetjenten som stod fremst forsøkte å holde tiltalte igjen og endte opp med å legge han i bakken. Han forklarer at det da ble en amper stemning. Alle gikk så inn i leiligheten og de kalte etter bistand.

Polititjenestemann – «*Han var veldig vanskelig å ha med å gjøre. Han drev å sparka veldig med beina, så jeg måtte holde beina, hvis ikke kunne jeg bli sparka da.*» (Sak 12)

Tiltalte skal deretter ha forsøkt å bite en av tjenestemennene (dette foreligger det ingen tiltalte for) og han skal så ha nikket vitnet i armen, såpass at «*det var sånn at jeg kjente det ganske godt*». Han forklarer videre;

Polititjenestemann - «*Han sparket veldig hardt og det var mye bråking og sparking fra celledøren. Jeg vet ikke hvor mye de tåler jeg, men da sparket han veldig hardt. Han var veldig urolig. Inne i arresten måtte vi være fire mann på han*» (Sak 12)

Det gis ikke noe tydelig bilde på hva som i det hele tatt skal ha skjedd. Politiet skal ha ankommet, de skulle bare prate, men tiltalte gjør ikke som de sier og det hele eskalerer. Tiltalte blir pågrepet, i det som i fortellingen virker veldig plutselig. Han var i tillegg aggressiv og utagerende, de måtte ta kontroll. Når vitne forteller at de måtte være fire mann på vedkommende og at han var redd for at han kunne komme til å ødelegge bile understrekes det akkurat hvor vilter og utagerende tiltalte må ha vært. Det skal mye til å ødelegge en politibil. Aktor spør litt rundt hva det innledende oppdraget skal ha vært;

Aktor – *«Hva var oppdraget?»*

Polititjenestemann - *«Ja, det var husbråk. Bråk på adressen her i leiligheten.»*

Aktor - *«Husker du hvor mange personer som var der?»*

Polititjenestemann - *«Husker ikke, men hovedregelen er å få personene ut av leiligheten da. De maste jo litt om hvorfor vi var der og det ga vi egentlig ikke noe ordentlig svar på»*

Dommer – *«Kan du si noe om tilstanden hans?»*

Polititjenestemann - *«Han hadde ganske store pupiller og røde øyne tror jeg, og han var jo ganske sånn opp og ned i humøret»*

Aktor – *«Tenker du det var rus inne i bildet?»*

Polititjenestemann - *«Han hadde hvert fall drukket alkohol, noe mer kan jeg ikke si noe om.»* (Sak 12)

Aktor gjør som de gjør i de fleste saker og spør omkring tiltaltes beruselsesgrad. De fleste av oss ser nok på berusete mennesker som mer følsomme, eventuelt aggressive og uforutsigbare enn de som er edru. Når man må håndtere slike mennesker, har man også et større handlingsrom. Vitnet forteller at de inne i leiligheten så pågrep tiltalte;

Polititjenestemann - *«Han gjør det jo veldig vanskelig for oss å gjøre jobben vår da han løper inn i leiligheten, og han ikke hører på pålegg da som vi ga.»* (Sak 12)

I dette tilfellet oppstår det som er voldshendelsen i tiltalen først etter tiltalte blir pågrepet og båret til bilen. Da skal vitnet ha fått et nikk i armen mens de forsøkte å få tiltalte inn i celledelen. Aktor må få frem det viktigste i disse sakene, nemlig at handlingen ble gjort med forsett. Vitne forklarer at *«det ikke kunne misforstås»*.

Aktor – *«Opplevde du det som et målrettet nikk?»*

Polititjenestemann – *«Ja, oppfattet det som målrettet»*

Aktor – *«Hvorfor sier du det?»*

Polititjenestemann – *«Fordi jeg blir dratt mot han samtidig som han reiser seg opp og gjøre en slik bevegelse (demonstrerer bevegelsen).»* (Sak 12)

Det andre vitnet er polititjenestemannen på samme patrulje. Han skal forklarer at han skal ha gått inn i leiligheten og pratet med noen der, mens de andre polititjenestemennene stod med blant annet tiltalte på utsiden av døren.

Polititjenestemann 2 - *«Siktede kommer så løpende inn i leiligheten og han detter i bakken. Da ble han veldig utagerende, jeg ble veldig usikker på om han skulle utagere og fly på meg da»* (Sak 12)

Han forklarer videre at tiltalte hadde ganske rødsprengte øyne og at han var veldig fjern i blikket. Han nevner også at han var ruset på noe mer enn alkohol. Han forklarer at tiltalte ble pågrepet på grunn av brudd på pålegg om å holde seg i gangen. Forsvarer forklarer at tiltalte ikke opplevde å få vite hvorfor politiet var på døren;

Polititjenestemann 2 – *«Var aldri tid til å prate med han om det»* (Sak 12)

Han forklarer videre at det var omkring åtte personer inne i leiligheten og at de selv følte seg underlegne og dermed ville komme seg ut av blokka. Han vektlegger også at tiltalte sprellet og sparket, og nektet å gå selv ned til politibilen, og dermed måtte bli båret.

Tiltalte blir pågrepet fordi han bryter pålegget om å holde seg i gangen, et pålegg han bare får en gang. I noen av de andre sakene har politiet gitt flere pålegg, og pågripelsen finner først sted når *«nok er nok»* og tålmodigheten er slutt. I dette tilfellet pågripes tiltalte med en gang fordi de opplever at de befinner seg i en utrygg situasjon, og helst vil bort derifra. Begge vitnene skaper et bilde av en person som er utagerende og uforutsigbar fra første stund, han hører ikke på dem og han kan gjøre noe mot dem, derfor blir pågrepelse eneste valg. De opplyser også begge to at tiltalte ikke fikk noen særlig informasjon om hvorfor de var der, noe som også speiler seg i tiltaltes opplevelse av saken, og hans forklaring.

4.3.2 «Han var bare en som ville gjøre jobben vanskeligere for oss tenkte jeg»

I noen av tilfellene kan det sies at tiltalte har såkalt «pratet seg inn i arresten». Dette ifølge politiet enten ved å blande seg inn i en situasjon de ikke har noe med å gjøre eller rett og slett ikke la ting gå. Disse historiene preges i stor grad av slutt på tålmodighet og ønske om å gi en lærepenge. Finstad skriver;

“Det handler også om mengde: Når det blir for mange slike episoder, er det plutselig nok. Den kumulative effekten kan ødelegge lysten til å la nåde gå for rett. En grense settes fordi det er på tide å sette en grense. Et slikt etterslep er imidlertid usynlig for publikum» (Finstad, 2000:197)

Disse tilfellene har oppstått sent på kvelden, natten og i helgen. Ikke bare tester tiltalte selv tålmodigheten til politiet, men det er naturlig å tro at tålmodigheten på disse tidspunktene også har vært testet tidligere samme kveld.

I sak 9 er politiet tilkalt for et annet oppdrag, hvor de da også ender med å møte tiltalte. Det første vitnet gir en kort oversikt over det egentlige oppdraget;

Polititjenestemann - *«Melder var dørvaktene på (utested) synes jeg å huske. Vi kom og måtte ta hånd om en krakilsk person. Han var så utagerende at vi måtte bare få han inn i bakdelen av majaen» (Sak 9)*

Han forklarer videre at en av politibetjentene stod igjen og pratet med dørvaktene på utestedet. Vitne forteller at det var her han forstod det som tiltalte først tok kontakt med politiet. Han mener å huske at siktede fulgte etter betjenten. Han fikk ikke helt med seg hva siktede ønsket, men oppfattet han som ganske full. Han forteller at de selv hadde nok med den krakilske mannen og at de hadde hendene fulle. De ga da siktede beskjed om at han kunne ringe 02800 hvis det var noe han trengte hjelp til. Tiltalte skal etter hvert ha satt seg bak majaen og grått.

Forklaringen gir en kjapt innblikk i situasjonen. Han vektlegger at de hadde mye å gjøre, og tiltalte var full og emosjonell, men ga ikke noe tydelig uttrykk for hva det var han ville, og ble dermed ikke sett på som noen man kunne ta seriøst. Aktor stiller spørsmål for å få et klarere bilde av situasjonen, og spør blant annet hvorfor han tror tiltalte blandet seg inn i pågripelsen;

Polititjenestemann - *«Han syntes vel dette så brutalt ut da. Han ville ikke flytte seg, men vi hadde ikke kapasitet til å ta han.»*

Aktor - *«Hadde du en samtale med han?»*

Polititjenestemann - *«Nei.»*

Aktor - *«Men du hørte påleggene?»*

Polititjenestemann - «Ja, i hvert fall to. Veldig klare pålegg. Han fikk også beskjed om at han forstyrret arbeidet (pause) det burde også vært åpenbart. Han bak i majaen lå og skreik». (Sak 9)

Han forteller at på et tidspunkt skal en av tjenestemennene ha sagt til tiltalte; «*da får du stå her og blomstre*». Da var de klare for å kjøre avgårde. Da tiltalte skal ha svart med å gå bort til vinduet på førersiden av majaen, lagt armen på taket og sagt «*jeg skal stå her og blomstre*». Politiet var ifølge vitnet ferdig med situasjonen, tiltalte var et forstyrrende moment, men de hadde valgt å dra. Han hadde i tillegg får flere pålegg om å stå på andre siden av gaten og fjerne seg, noe han ikke gjorde. Da gjør tiltalte det som blir den siste dråpen, går til førersiden, og de velger da å pågripe han. Under pågripelsen skal vitnet ha fått et spark i hodet.

Aktor – «*Kan du si noe om kraften fra sparket?*»

Polititjenestemann - «*Den kraften han klarte å oppdrive der og da*»

Aktor – «*Sprella han?*»

Polititjenestemann - «*Det husker jeg ikke, lenge side. Men hvis han hadde sprella kan jeg ikke forstå at jeg ville senka guarden min*»

Aktor – «*Hvordan har det gått med deg i ettertid?*» (Sak 9)

Han forklarer at legen konstaterte med at han hadde fått en liten hjernerystelse og en whiplash. Det gikk bra først, han hadde litt hodepine, «*men det er jo normalt etter en lang nattevakt*. Hadde hodepine i en ukes tid, hvert fall noen dager. Hadde hodepine og følte seg kvalm. Da ble han bekymret, vet jo at det ikke er bra. Ba kollegaer om å passe på han.

Aktor – «*I dag?*»

Polititjenestemann – «*Det går fint.*»

Aktor – «*Påvirket hendelsen tjenesten i ettertid?*»

Polititjenestemann - «*Jeg senker ikke guarden like lett lenger.*»

Polititjenestemann - «*Jeg var overrasket over hvor mange sjanser han fikk. Hadde det vært meg ville han vært i håndjern på 1/4 del av tiden.*» (Sak 9)

Aktor tar sparket som en selvfølge. Hun spør riktignok om tiltalte sprella i tillegg, men ikke om sparket **var** et sprell. Aktor spør også mange spørsmål rundt ettervirkningene av sparket og vektlegger særlig skaden vitnet skal ha fått. Vitnet nevner igjen at tiltalte fikk mange sjanser, enda flere enn han selv ville gitt, hvor han var leder på patruljen.

Han nevner også at han selv vanligvis jobber med andre ting i politiet; «*så han slipper disse fyllesakene*». Dette er med på å bagatellisere det tiltalte mente han forsøkte å gjøre, nemlig å si fra at han synes politiet behandlet en mann de pågrep dårlig. Han var ingen god samaritan, bare full og vanskelig.

Forsvarer – «*Hva legger du i at han sparket deg i hodet?*»

Polititjenestemann - «*Jeg oppfattet det som om han ville treffe meg i hodet*».

Forsvarer – «*Så han deg?*»

Polititjenestemann – «*Han kan ha gjort det i sidesynet*».

Forsvarer – «*Vet du at han gjorde det?*»

Polititjenestemann – «*Nei, jeg var uoppmerksom*» (Sak 9)

Forsvarer var, slik jeg oppfattet det, veldig kverulantisk mot det første vitnet. Dette førte til at jeg oppfattet at vitnet ble mer og mer provosert. Det andre vitnet blir hentet på gangen av aktor, og jeg mistenker at hun kan ha advart han mot forsvarerens måte å stille spørsmål på, fordi han kommer inn veldig bestemt og selvsikker.

Vitnet redegjør først for oppdraget. Han forteller at han oppfattet at tiltalte ville ha hjelp til å «*finne kompisen sin eller noe sånt*». Han forteller også at;

Polititjenestemann 2 - «*Jeg avviste han to ganger og fortalte at han ikke hadde noen mulighet. Så måtte jeg fysisk skyve han over på den andre siden av veien*».

(Sak 9)

Han forklarer tiltalte som veldig ute av seg og at han «*husker ikke om han gråt eller noe sånt*». I likhet med første vitnet oppfatter heller ikke dette vitnet hva det er tiltalte først vil. Tiltalte blir igjen beskrevet som full og emosjonell. Dette er med å på å fremstille tiltaltes forklaring kanskje heller som en etterrasjonalisering. Det budskapet han selv mener han ville få frem, fikk ingen av tjenestemennene med seg. Selv om det er selve voldshandlingen, sparket, det er tiltalte er tiltalt for, så er beskrivelsen av han som vanskelig med på å sannsynliggjøre at han kunne endt opp med å bruke vold;

Polititjenestemann - «*En annen grunn til at jeg opplevde at han prøvde å sparke meg er at han var såpass vanskelig og at situasjonen eskalerte hele tiden*» (Sak 9)

Forsvarer derimot må kunne sannsynliggjøre at dette sparket var, slik som tiltalte selv hevder, kun sprelling.

Forsvarer – «*Kan du utdype sparket slik du husker det?*»

Polititjenestemann 2 – «*Lå på siden, og sparka bakover sånn (demonstrerer med kroppen).*

Forsvarer – «*Tiltalte fortalte at han sprellet?*»

Polititjenestemann 2 – «*Ikke slik jeg husker det. Utfallet han gjorde var ganske stort.*»

Forsvarer – «*Det du forklarer deg om i dag er rapporten og det du **eventuelt** husker. Du er jo ganske detaljert, men du husker jo ikke hvordan arrestanten blir båret.*»

Polititjenestemann 2 - «*Jo, men jeg husker jo også andre ting som ikke er skrevet i rapporten*»

Forsvarer – «*Det er sparket jeg er opptatt av, det andre bestrides ikke. Hvordan lå han?*»

Polititjenestemann 2 – «*Mener å huske han lå på høyre side (pause) Han var bare en som ville gjøre jobben vanskelig for oss tenkte jeg, men så kom dette utfallet.*»

Forsvarer - «*En forutsetning for sparket er jo om han visste han kunne treffe noen.*» (Sak 9)

Forsvarer setter spørsmålstegn på hva vitnet faktisk husker, og ikke bare hva som står i rapporten. Kan han virkelig være sikker på at tiltalte mente å sparke?

Sak 14 er også en fortelling om når tålmodigheten tok slutt. Vitnet forklarer at de var ute og kjørte patrulje. Da observerte de at det var en eller annen form for håndgemeng utafor et utested. To av ordensvaktene som var der skal ha strevd med å holde på tiltalte som skal ha ligget på bakken og kjempet hardt imot.

Polititjenestemann - «*Da sa jeg at nå er politiet kommet til stedet, så nå må du roe deg ned. Jeg oppfattet tiltalte som veldig kraftig beruset. Han var aggressiv når vi kom, men han roet seg noe. Jeg forstod at tiltalte ville bli et ordensproblem hvis tiltalte ble i sentrum*» (Sak 14)

Tiltalte skal ha bli nektet inngang på et utested og begynt å diskutere dette, deretter skal han ha dratt i en av ordensvaktene i jakken. Han forteller at «*flere uavhengige vitner på stedet*

støttet dette». Vitne sier at han forklarte tiltalte at han kunne anmelde ordensvaktene hvis han ville, og han forklarte hvordan man går frem for å gjøre dette.

Polititjenestemann - *«Jeg besluttet at tiltalte ville bli et ordensproblem og besluttet å bortvise han fra sentrum resten av natten. Vi fant ut at i forhold til hvor tiltalte bodde ville nattbuss være det beste alternativet, derfor kjørte vi han til (sted). Der ble han tatt av håndjernene og jeg ga et pålegg. Da tok tiltalte opp mobilen. (for å filme han) Jeg skjøv den vekk fra meg, ønsker ikke å ha den i ansiktet mitt. Da dytter han meg i brystet. Han er helt krakilsk når vi tok han igjen, vi brukte tid på å legge han i bakken»* (Sak 14)

I dette tilfellet skal tiltalte ha havnet i bråk og vært svært full og politiet velger å bortvise han. De er i tillegg behjelpelige med å kjøre han til et sted han kan ta nattbussen. Noe også det andre vitnet nevner; *«For å være litt behjelpelige da, kjørte vi han til (sted) slik at han kunne ta bussen»*. Der gis det siste pålegget, og da er egentlig alt ferdig. Men mens polititjenestemannen gir pålegget skal tiltalte ha dyttet han i brystet. Da er det nok, da skal han inn i arresten.

Polititjenestemann - *«Så da gjorde jeg som vi gjør med de meste krakilske arrestantene våre og la han i sideleie i celledelen. Da sa han at han skulle komme ned til Grønland for å finne meg.»* (Sak 14)

Tiltalte beskrives som aggressiv fra begynnelsen. Da politiet først så han, var han allerede involvert i et håndgemeng. Men aggresjonen eskalerer, og han ender både med å begå vold og true polititjenestemannen. Når forsvarer stiller spørsmål blir tiltaltes aggresjon stadig mer vektlagt i forklaringen.

Forsvarer - *«Forsøkte du å få tiltalte til å forlate stedet frivillig?»*

Polititjenestemann - *«Han var så ekstremt aggressiv. Han skrek alt han kunne, så høyt han kunne og kom med ukvemsord. I tillegg kjempet han mot alt han kunne. Om jeg skulle reist han opp da, ja, det ville vært galskap. Det var helt åpenbart påkrevd å sette på tiltalte håndjern. Den vanlige mann ville tenkt «Å jeg er glad jeg slipper den situasjonen».*»

Forsvarer - *«Hvordan reagerte du når han dyttet?»*

Polititjenestemann - *«Det husker jeg ikke. (lang pause) Ble antageligvis mer bestemt om noe.»*

Forsvarer - «Du sa han utagerte noe voldsomt, hva mener du med det?»

Polititjenestemann - «Straks etter at han dyttet prøvde jeg å få kontroll på han, da kjempet han imot alt han kunne. I det han dyttet meg var det klart for meg at han ikke skulle noe sted på egenhånd, men i arresten.»

Dommer – «Kan du si noe mer om akkurat dette dyttet?»

Polititjenestemann - «Det var et åpent dytt med venstre hånd. Mistet ikke balansen eller noe sånt, men det var kraftig». (Sak 14)

Det er igjen ikke snakk om en veldig alvorlig voldshandling, men det faktum at tiltalte ikke samarbeidet. Ikke bare ga de han flere sjanser, de kjørte han også til nattbussen, men tiltalte lar det ikke gå og vil hele tiden ha forklaring på hvorfor han er bortvist.

Aktor - «Du ville ikke gi forklaring stemmer det?» (Grunn for bortvisning)

Polititjenestemann – «Han fikk forklaring flere ganger om hvorfor og hva som skulle skje. Tiltalte følte seg veldig som et offer og at vi var ute etter å ta han bare, så han var ikke så interessert i å høre på meg».

Aktor – «Hvordan gir man et sånt pålegg?»

Polititjenestemann - (Gir et pålegg slik man gjør det) «... dette er ikke en straff mot deg, men et forebyggende tiltak. Grunnen til at han ble lagt ned var at han utagerte noe voldsomt, ikke på grunn av et spørsmål»

Aktor – «Tiltalte sier du ikke ga han tjenestenummer?»

Polititjenestemann - Vitnet forteller at det ikke er noe problem å gi ut tjenestenummer, men at han ikke ville gi noe navn. Tjenestenummeret sier han, er man pliktig til å gi, og det står også på uniformen. «Jeg husker ikke spesifikt at han spurte etter tjenestenummeret, men det er ikke noen grunn til å tvile på det» (Sak 14)

Tiltalte har hevdet at han verken fikk noen grunn for bortvisningen eller tjenestenummer, han benekter også dyttet. Polititjenestemannen derimot sier at han fikk både forklaring, og kanskje tjenestenummer. Han ville hvertfall gitt det hvis tiltalte hadde spurt. Han vektlegger at tiltalte hele tiden opplevde seg selv som et offer, og at det gjorde det å gi informasjon vanskelig. Det andre vitnet er også med på å skape et bilde av en full og vanskelig tiltalt.

Spark eller sprell? Fortellinger fra tingretten om vold og trusler mot tjenestemann

Aktor – *«Hvordan vil du beskrive tiltalte?»*

Polititjenestemann 2 - *«Nei, han var kraftig beruset, og vi tenkte han ville være et ordensproblem basert på tidligere oppførsel. Han luktet kraftig av alkohol og hadde problemer med å holde en normal samtale.»*

I sak 4 skal tiltalte både ha nektet å rette seg etter pålegg og under pågripelsen skal han ha spyttet en polititjenestemann i ansiktet. Det første vitne forklarer seg:

Polititjenestekvinne - *«Vi var ute og kjørte uniformert patrulje, da fikk vi en melding som anmodet oss om å bistå en sivil patrulje som befant seg et sted på mistanke av narkotikasalg. Da vi ankommer registrerer jeg fort at det er en temmelig amper stemning på området»* (Sak 4)

Når de ankommer skal også en av de sivile gjort vitnet oppmerksom på tiltalte, som ifølge vedkommende skal ha hauset opp stemningen. Vitnet tok da kontakt med tiltalte og ga han et pålegg om å forlate området. Dette gjorde han ikke.

Polititjenestekvinne - *«Da ga jeg han igjen et pålegg om å forlate stedet, noe han ikke gjorde. Så etter flere pålegg besluttet vi at tiltalte skulle tas med til arresten.»* (Sak 4)

I likhet med sak 9, så er tiltalte i dette tilfellet en som ikke lytter og blander seg inn i noe han ikke har noe med. Han er vanskelig og vil ikke høre. I tillegg spyttar han på politiet. Det gjorde han fordi, slik som fornærmede forklarer det, at han *mislikte sterkt å bli snakket til av politiet*, derfor spyttet han vitnet i ansiktet. Disse sakene har alle til felles at politiet forklarer at de først og fremst forsøkte å løse saken på en enklere måte, som ikke skulle ende med en innbringelse. I læringsboken for operativ polititjeneste står det; (hentet fra Finstad)

«Det er på ingen måte tilfredsstillende verken for publikum eller tjenestemannen selv å måtte oppgi gjennomføringen av et oppdrag etter først å ha gitt pålegg, f.eks. om at personer må fjerne seg fra et sted» (Operativ polititjeneste, 1998:26, Finstad, 2003:178)

Politiet er avhengig av at tiltalte samarbeider når de gir et pålegg, og når det nektes å følge dette er de nødt til å handle. I likhet med Finstad skriver også Buvik om hvordan

mange «prater seg inn i arresten». Dette omhandler gjerne hendelser som kunne vært løst på andre måter, men der vedkommende ikke gir politiet noe særlig annet valg enn å innbringe til arrest. Buvik skriver at det i hennes feltarbeid er tydelig hvordan betjentene helst vil løse saker på den enkleste måten, og at det å velge å ikke arrestere ikke nødvendigvis betyr å unnlate å handle, men heller å handle på en alternativ måte. Dette særlig fordi det er mye mer ressurskrevende å innbringe til arrest. (Buvik, 2014). Finstad skriver selv i *Politiblikket* at hun bedømt ut ifra sine egne standarder synes politiet kunne vært mer restriktive i flere av hendelsene boken tar utgangspunkt i;

«Når de likevel ikke er det, har det sammenheng både med politiideologi, med praktiske omstendigheter og særlig med hvordan politiet bedømmer sitt publikum og sine kjenninger» (Finstad, 2003)

4.3.3 «Jeg så først og fremst dette som et førstehjelpsoppdrag»

Det er flere av hendelsene som starter som det politiet vil kunne kalle et førstehjelpsoppdrag. I disse tilfellene forklarer polititjenestemennene at det var hjelp de i utgangspunktet var der for å gi, men så har situasjonen eskalert. Det er enten sivile eller ordensvakter som befinner seg i situasjonen opprinnelig, og politiet får bakgrunnshistorien fra dem. Allikevel virker det ofte som om en del av fortellingen forsvinner litt i det politiet tar over, noe som gjør at det i noen av fortellingene er deler som er uklare, og det er ikke alltid klart hva det er som egentlig har skjedd. Finstad skriver;

«Noen ganger reagerer i midlertidig ikke publikum slik politiet forventer. Situasjoner hvor politiet er tilkalt for å hjelpe, kan utvikle seg til en konflikt, eller det kan være omvendt – at samarbeid og felles forståelse oppstår selv om politiet i utgangspunktet kommer for å gripe inn og kontrollere» (Finstad, 2003:177)

Tålmodigheten kan som illustrert i avsnittet over ta slutt, når det har skjedd *nok*. Men hva skjer når man er ute i ærend for å hjelpe, men hjelpen ikke blir akseptert? Politiet har ifølge loven både plikt til å hjelpe personer som ikke er i stand til å ta vare på selv og rett til å innbringe berusede personer som kan være fare for seg selv eller andre, eller som forstyrrer den alminnelige ro og orden (Politi-loven, 1995). I alle tilfellene som handler om det politiet har oppfattet som førstehjelpsoppdrag har tiltalte vært ute av stand til å ta vare på seg selv, og skal derfor enten bli tatt med til stasjonen for å sove av

seg rusen, eller bli kjørt hjem. Mens politiet forsøker å gjøre dette har de blitt utsatt for vold og tiltalte ender isteden med å bli tatt med til arresten.

I sak 8 rykker politiet ut etter melding om en mann som befinner seg ved t-bane linjene. Fornærmede forklarer seg om øyeblikket de ankommer stedet;

Polititjenestemann - *«Når vi ankommer ser vi en mann som ikke er i stand til å ta vare på seg selv. Når vi så han visste vi ikke sikkert om dette var samme mann som vi var blitt oppringt om, han som prøvde å hoppe, men vi antok det.»* (Sak 8)

Denne delen av rettsaken har forvirret meg litt, fordi i første del av politibetjenten sin forklaring høres det ut som de rykker ut til oppdrag omhandlende en mann som forsøker å hoppe foran t-banen, altså det man kan tolke som en mann som forsøker å ta sitt eget liv. Men videre i saken koker dette bare bort som en liten kommentar fra polititjenestemannen, og verken aktorat eller forsvar tar opp denne tråden igjen. Tiltalte skal deretter ha blitt hjulpet ned av noen sivile og politiet prøver å få kontakt med han.

Polititjenestemann – *«Vi prøvde å få kontakt med han, men det virket litt som han var i sin egen boble. Han var veldig rolig i begynnelsen, han fikk vel ikke helt med seg hva det var som skjedde. Tror ikke at han oppfattet at vi var fra politiet på det tidspunktet».* (Sak 8)

Politibetjentene tar på det tidspunktet lommeboken fra tiltalte for å sjekke ID og det er da tiltalte etter politibetjentens forklaring blir *«krakilsk»*. De forsøker å fortelle at de er der for å hjelpe han, men tiltalte er veldig sint, sparker og slår.

Polititjenestemann – *«Hele turen inn til arresten driver han å truer og sparker. Han sier også mye rart om det norske samfunn, og ja generelt.»* (Sak 8)

Forsvarer – *«Hvorfor var han opprørt?»*

Polititjenestemann – *«Han kommer med mye gloser om det norske samfunnet, så kan jo være det. Men han kommer ikke med noen annen informasjon»* (Sak 8)

Tiltalte i dette tilfellet skal ha vært svært beruset. Han innrømmer selv at han har drukket alkohol, mens politiet hevder han skal ha gått på noe sterkere. Dette er ikke bevist. Tiltalte snakker i tillegg ikke engelsk, noe som sannsynligvis gjør politiets forsøk på kontakt vanskeligere. Ikke bare er beruselse et hinder for kommunikasjon, men også språk. I denne

saken kommer det lite frem om selve voldshandlingen som først og fremst skal ha vært et spark mot en av polititjenestemennene under pågripelsen.

I det hele forklarer polititjenestemannen veldig enkelt hvordan de ankommer for å hjelpe og i det de forsøker å finne ID på tiltalte blir han voldelig og de blir nødt til å pågripe han, og under pågripelsen skjer dette sparket. Det forklares i utgangspunktet som et hjelpeoppdrag. Politiet har fått melding om noen *som «ikke er i stand til å ta vare på seg selv»* og må komme til unnsetning. I starten forsøker de å få et bilde av hva som har skjedd, men tiltalte er ikke samarbeidsvillig og blir aggressiv. Da er de nødt til å ta han med, og da begår han i tillegg vold mot dem. Hele situasjonen virker som den eskalerer temmelig fort, og det er virker som om det er lite kommunikasjon mellom tiltalte og politiet. Gjennom vitnets forklaring fremstår tiltalte først hjelpeløs, han forstår ikke hva som skjer. Aggresjonen han utviser når han begynner å sparke og slå kan kunne forstås som forvirring og frustrasjon. Under arresten derimot skal han ha uttalt seg om samfunnet og dets oppbygning, og kan derfor plutselig virke mer bevisst og dermed ansvarlig for det han gjør.

Sak 6 starter også som et førstehjelpsoppdrag, hvor politiet kommer til unnsetning til en kvinne som har slått seg vrang på en t-bane stasjon. Politibetjenten forklarer at han jobbet kveld som nattevakt. De fikk så inn en melding om en jente som ropte hjelp, og det var ambulansetjenesten som hadde rekvirert politiet til stedet.

Polititjenestemann - *«Mitt første inntrykk var at dette var et førstehjelpsoppdrag».* (Sak 6)

Jenta skal allerede ha vært holdt fast av sivile nede ved t- bane perrongen da de kommer frem til stedet. De går frem til situasjonen og skal der ha presentert seg for jenta som politi. Tiltalte skal ha vært vanskelig å få kontakt med og beskrives som *«helt krakilsk»*. Vitnet forklarer at tiltalte for dem fremstår som ruset og det krever flere personer for å holde henne fast. På et tidspunkt skal tiltalte ha forsøkt å bite ambulansesjåføren på stedet i låret. Vitnet demonstrerer med kroppen hvordan dette skjedde. Han forklarer videre at tiltalte skal ha sagt at hun ikke tror at de er fra politiet, og de skal derfor flere ganger ha måtte prøvd å forklare dette. Det skal de ha gjort både ved å si det, og ved å peke både på skilt og på uniformen de hadde på. Begge polititjenestemennene på patruljen skal ha vært fullt uniformert.

Da tiltalte blir innsatt i ambulanse skal hun ha blitt påsatt en spyttmaske som skal hindre at hun spytter på noen.

Spark eller sprell? Fortellinger fra tingretten om vold og trusler mot tjenestemann

Polititjenestemann - *«Hun klarer på et tidspunkt å lene seg frem til håndjernene, så får hun tak i masken sin og drar den av. Hun spytter og skriker og er helt krakilsk. Jeg prøver å be henne om å roe seg ned»* (Sak 6)

Tiltalte skal ha bli påsatt spyttemaske nummer to og beskrives som immobil med unntak av hodet. Vitnet forklarer at hun allikevel på et tidspunkt klarer å vri hodet sitt mot han, for å så spytte han i ansiktet gjennom masken.

Polititjenestemann - *«Jeg ble truffet på kinnet og under øyet. Jeg vet ikke om det kom noe på munnen, jeg ble bare helt perpleks.»* (Sak 6)

Ambulansesjåføren på stedet påpeker for vitnet at det er bloddråper i spyttet. På dette tidspunktet forklarer vitnet at han trekker seg litt tilbake. Han forklarer at han ble veldig overrasket over at hun klarte å spytte gjennom masken. Etter hun spyttet skal tiltalte ha ropt *«der fikk du aids»* og *«jeg håper du dør av det»*. Hun skal i tillegg ha ropt at hun selv hadde hiv/aids og at hun skulle smitte alle rundt seg.

Polititjenestemann - *«Hun spytter mye rundt seg og vi holder henne fast for å få henne rolig. Vi prøvde å være så skånsomme som mulig, vi var der jo først og fremst for å hjelpe henne.»* (Sak 6)

Vitnet vektlegger stadig at det var et hjelpeoppdrag og at de flere ganger forsøkte å identifisere seg som politi for tiltalte. Tiltalte tror ikke på dem og vil ikke akseptere noen hjelp. Hun fremstår som både aggressiv og ruset. Dette er også den eneste saken jeg har opplevd at polititjenestemannen har forklart mer om hvordan hendelsen påvirket han selv og tjenesteutførelsen. I de fleste andre sakene kan det opplyses om at handlingen var ubehagelig, men det gikk liksom greit, og fortellingen oppleves ikke som veldig personlig. Mer som en logisk forklaring på hav man føler når noe slikt skjer.

Vitnet forteller videre at han syntes det var meget ubehagelig å få blod spyttet i ansiktet. Han ble etter hendelsen kjørt til legevakten for en utvidet blodprøve, og måtte deretter vente i 17 dager før han fikk resultatet. Altså før han fikk vite om han var HIV smittet eller ikke.

Aktor - *«Kan du forteller litt om hvordan det har påvirket deg i ettertid?»*

Polititjenestemann - *«Jeg var ganske redd til prøvesvarene kom. Jeg engstet meg jo ganske mye, slet med å sove og sånn.»* (Sak 6)

Han forklarer videre at det var en påkjenning for han selv, men også for familie, kjæreste og kollegaer. Det opplevdes også hemmende i jobb siden hans kolleger ikke kunne vite om de jobbet sammen med noen som var hiv smittet eller ikke. Når det gjelder selve spyttet beskrives det av vitnet som en forsettlig handling.

Polititjenestemann – *«Hun snur seg, ser på meg og spytter meg rett i ansiktet»*
(Sak 6)

Dette viser seg å være en vanlig måte å ilegge hensikt i handling i flere av sakene. Når tiltalte ser på målet før noe gjøres, skal dette forstås som om tiltalte utfører en villet handling. I andre saker sies det riktignok mer direkte, som i sak 5;

Polititjenestemann - *«Jeg så på det som et spark med mye kraft, og som var rettet mot betjenten med mål og vilje. Da måtte vi legge han i bakken i arresten, og rett og slett bære han inn i cella.»* (Sak 5)

Tilbake til 6 så er det uklart hva som egentlig skal ha skjedd som gjør at politiet blir tilkalt. Det andre politivitnet forteller at han snakket med mennesker på stedet som skal ha forklart at tiltalte kom med t-banen fra østgående retning, men noe mer informasjonen en det kommer ikke frem. Han får heller ikke mye ut av tiltalte som er veldig opp og ned i humør, men han prater med henne og får bekreftet at hun har drukket. Han skal også ha spurt henne om hun har inntatt noen andre rusmidler, og til det skal tiltalte ha svart nei. I følge vitnet skal tiltalte ha fortalt at hun har vært og solgt sex, og nå er på vei til byen for å kjøpe narkotika, men hva som hender som gjør at tiltalte plutselig blir holdt nede av flere sivile forblir uklart.

Forsvarer – *«Hadde du noen formening om hva den opprinnelige skaden var?»*

Polititjenestemann – *«Mitt inntrykk, altså hun minner meg litt om de jeg har sett i GHB rus, men jeg har ingen oversikt over det. Det jeg kan si da, er at noen ganger var hun helt rolig og noen ganger helt krakilsk»*

Forsvarer – *«Hvorfor holder vitnene henne nede?»*

Polititjenestemann 2 – *«Jeg prater med vitnene som da forklarer at de så tiltalte komme med t-banen, så blir det litt uklart hva som skjedde»*

Forsvarer – *«Du beskriver en krakilsk kvinne, men opplyser også at du hadde en samtale med henne. Kan du si noe om dette?»*

Spark eller sprell? Fortellinger fra tingretten om vold og trusler mot tjenestemann

Polititjenestemann 2 – *«Hun roet seg ned i blant og responderte på de spørsmålene jeg stilte, og da ga hun blant annet navnet sitt. Så sa jeg på et tidspunkt navnet hennes feil (forklarer hvilket navn han sa) og da vanket det en skyllebøtte, og hun hisset seg skikkelig opp igjen og skjelte meg ut»*

Dommer – *«Hvordan fremstod hun i forhold til rus?»*

Polititjenestemann 2 – *«Det er vanskelig for meg å si»* (Sak 6)

Da politiet ankom stedet var tiltalte allerede lagt i bakken av sivile, i sak 13 er tiltalte lagt i bakken av ordensvakter da politiet får kontakt.

Polititjenestemann - *«Jeg og min makker kjørte uniformert politibil. Vi ble så kontaktet av ordensvaktene på utested, og da vi ankom stedet så vi tiltalte ligge på bakken. Han hadde tre ordensvakter liggende over seg, som holdt han nede, jeg tror også han hadde på håndjern»* (Sak 13)

I følge vitnet skal ordensvaktene ha fortalt at tiltalte skal ha falt ned på fortauet i det han gikk forbi utestedet og slått seg i hodet. Ordensvaktene på stedet skal ha forsøkt å hjelpe han, men da skal han ha slått seg vrang. Da var de nødt til å ta fysisk kontroll over han.

Polititjenestemann - *«Vi måtte bruke en del makt for å få han inn i bilen. Vi satte han inn i celledelen og jeg satte meg bak sammen med tiltalte fordi han var såpass umedgjørlig. Inne i bilen hisset han seg veldig opp og skrek veldig høyt og snakket usammenhengende. Altså for meg virket han psykisk ustabil eller påvirket av narkotika, alkohol.»* (Sak 13)

Tiltalte skal i løpet av turen ha kommet med mye ukvemsord og vitne skal ha måttet ha fysisk kontroll på han for å holde ham rolig. Hensikten er i utgangspunktet å kjøre tiltalte til stasjonen slik at han kan sove av seg rusen, men under transporten begår tiltalte vold/forsøk på vold mot polititjenestemannen.

Polititjenestemann - *«På et tidspunkt så jeg at han så på armen min, så åpnet han munnen sin og forsøkte å bite meg. Så for meg opplevdes det veldig målrettet.»* (Sak 13)

Da de kom frem til arresten skal tiltalte ha lukta svakt av alkohol og han skal ha måttet ta støtte-steg for å holde seg på beina. Det vektlegges at tiltalte helt fra begynnelsen var

full og umedgjørlig. Beskrivelsen av mannens støtte steg er med på å demonstrere hvor full han kan ha vært. I tillegg går det ikke an å prate med han;

Polititjenestemann - *«Det var helt umulig å ha noen dialog med han for å si det sånn»* (Sak 13)

Ved spørsmål rundt selve bittet vektlegger også her, i likhet med forrige sak, polititjenestemannen hvordan tiltalte først ser på «målet» før han gjør noe, og derfor har hensikt i å bite.

Aktor – *«Var armen din langt unna?»*

Vitne – *«Det var sånn at jeg akkurat ikke ble bitt. For meg var det som han tenkte seg litt om da han så på armen min».*

Forsvarer – *«Var det andre vitner som så det, dette bittet?»*

Vitne – *«Nei, det var kun meg som var bak med han i bilen. Han andre kjørte»*

Forsvarer – *«Så det var kun du som så det?»*

Vitne – *«Ja, eller det finnes jo et sånn kamera også bak i celledelen, men det er litt vanskelig å få sett sånne ting på det. Men det var bare meg og han der.»*

Forsvarer – *«Kan du utelukke at det ikke var et forsøk på noe annet?»*

Vitne – *«For meg var det helt åpenbart at han forsøkte å bite meg. Derfor jeg skrev anmeldelsen på det også. Jeg opplevde veldig at det var målrettet. Han så på armen min, vurderte det og så gjorde han det.»* (Sak 13)

Vitne blir mer og mer bastant på at dette var åpenbart målrettet jo mer forsvarer spør, og forsvarer avbryter dermed og avslutter utspørringen. Forsvarers oppgave er å så tvil om hvorvidt handlingen var forsettlig, og åpne for at det kan ha vært noe annet. Men politiet legger jo hensikt i handlingen allerede i det de anmelder, og det er ikke naturlig at de da i retten skal gå tilbake på dette. Tvilen forsvarer forsøker å så skal først å fremst få dommerne til å kunne tenke seg flere mulige scenarioer.

Det er ikke alltid ordensvaktene på et utested har tilkalt politiet, men siden politiet ofte er ute på patrulje i sentrumsområdene, så «finner» de disse situasjonene ofte ved en tilfeldighet, gjerne ved at vaktene vinker de inn når de ser patruljebilen. Dette er tilfelle både i denne saken og i sak 11.

Aktor – «*Kan du fortelle hva som skjer?*»

Polititjenestemann - «*Vi er ute som en generell forebyggende patruljeeenhet. Så er vi nede ved (sentrumsområde). Synes å huske det var på (navn på utestedet) så ser vi to vakter som kommer bærende på en krakilsk jente, altså tiltalte. Hun sparket rundt seg og prøvde å treffe bena til vaktene. Jeg forstod vi måtte få kontroll på henne, så vi satte på henne håndjern og gjorde det klart at hun var i politiets varetekt og at vi skulle finne ut hva som hadde skjedd*». (Sak 11)

Han forklarer videre at de tar tiltalte fra vaktene og bort til patruljebilen. Tiltalte skriker, hyler og sparker etter bena deres. De setter henne på benken i celledelen i politibilen og han selv setter seg ved siden av henne. Han forteller henne litt om bakgrunnen til han hun ble ført ut av utestedet etter det vaktene har fortalt. Vaktene skal ha forklart til vitne at tiltalte skal ha vært overstadig beruset og ble vist ut, hvert fall for å ta seg litt luft. Dette skulle tiltalte ha gått med på. Deretter får hun beskjed om at hun ikke får komme inn igjen på stedet fordi hun er for full. Da skal tiltalte ha begynt å skrike for å så løpe inn igjen på utestedet forbi vaktene. Inne skal hun ha hoppet opp i flere sofaer og sparket ned et bord. Han forklarer at hun skal ha vært svært utagerende, og i tillegg skal hun også ha bitt en gjest inne på utestedet. Dette var en som tiltalte ikke skal ha kjent, og vedkommende som ble bitt skal ha valgt å ikke anmelde.

Polititjenestemann - «*Vi tar henne inn i bilen, og hun har ikke noen eiendeler på seg. Hun har bare på seg en tynn kjole, strømpebukser og høyhælte sko. Så vi hadde ingen ID på henne. Da jeg spør henne hva navnet hennes var sier hun at jeg er bare en fitte*». (Sak 11)

Han forklarer videre at de ville forsøke å finne ut om det var noe som hadde hendt som gjorde at tiltalte var såpass krakilsk og gråt. Han skal flere ganger ha spurt om navn, bosted etc., men tiltalte kommer bare med samme svar. Han sier også at de i en periode var usikre på om det var noe narkotika eller form for sykdom inne i bildet, og spurte derfor om tiltalte ønsket å dra til legevakten. Da skal hun bare ha begynt å le.

Tiltalte skal så ha sparket polititjenestemannen en gang. Da fortalte han at hvis hun gjorde det en gang som kom hun til å bli anmeldt for vold mot politi.

Polititjenestemann - *«Jeg forsøkte videre å roe henne ned, men da forsøkte hun å reise seg og da fikk jeg flere gjentatte spark i legg og lår, spesielt høyre lår. Da fikk hun beskjed om at hun kom til å bli anmeldt.»* (Sak 11)

Tiltalte forklares som umedgjørlig og til og med da de forsøker å hjelpe henne, så bare ler hun. Dette vil for de fleste oppfattes som svært lite sympatisk særlig i sammenheng med resten av oppførselen. Vitnet forklarer også at tiltalte kun får en advarsel første gangen hun gjør noe. Først når hun gjentar det velger han å anmelde. Politiet fremstilles slik som medgjørlike og gir henne først en sjanse. Den tar hun ikke. I utgangspunktet forsøker de kun å finne ut hva som er hendt og hvordan de kan hjelpe, men tiltale vil ikke samarbeide.

Deretter skal de ha kjørt tiltalte inn til arresten. Vitnet skal ha holdt tiltalte forsiktig nede på gulvet i celledelen for at hun verken skulle sparke eller skade seg selv. På et tidspunkt skal hun på nytt ha kommet seg løs, sparket og forsøkt å bite. Da de ankommer arresten skal tiltalte ha nektet å stå selv og ligger på gulvet foran skranken i arresten. Da skal polititjenestemennene sammen med arrestforvalter på nytt ha vurdert hvorvidt de skal kjøre tiltalte til legevakten. Det endte med at de besluttet å ikke gjøre dette fordi tiltalte hele tiden var bevisst og fulgte i tillegg hele tiden med på samtalen de hadde seg i mellom noe hun illustrerte med å komme med kommentarer og svar.

Polititjenestemann - *«Svarene var av det styggere slaget da, hun kalte oss diverse ting mens hun lå der.»* (Sak 11)

Polititjenestemann – *«Vi konkluderte da med at det var bedre at hun var i vår varetekt enn at hun ble sluppet løs igjen.»* (Sak 11)

I denne saken som i flere av de andre vektlegges det særlig varigheten av tiltaltes eventuelle fornærmelser og vanskelige atferd. Frustrasjon og sinne som oppstår med en gang politiet kommer kan kanskje kunne forsvares hvis den roes ned igjen, og man ender opp med å samarbeide og lytte. Når oppførselen derimot gjennom hele forløpet, fra pågripelse til arrest, er vanskelig og voldelig virker dette straffeskjerpende. Aktor stiller noen spørsmål rundt sparkene og bittet;

Aktor – *«Kan du beskrive sparkene?»*

Spark eller sprell? Fortellinger fra tingretten om vold og trusler mot tjenestemann

Polititjenestemann – «Noen var i forbindelse med at hun ville vri seg løs og sparket rundt seg. Men to eller tre var rettede spark. Jeg vurderte det sånn fordi hun rettet blikket mot meg før hun sparket»

Aktor – «Når du sier spark, var det som man sparket en fotball eller...?»

Polititjenestemann – «Vanskelig å beskrive. Men hun hadde høyhælte sko.»

Aktor – «Hvordan gikk det med deg?»

Polititjenestemann – «Jeg fikk ingen blåmerker, men kjente det litt utover natt, men ingen varige men.»

Aktor – «Du sier du ble bitt?»

Polititjenestemann – «Ja, i hånda» (Sak 11)

Han forklarer at bittet skjedde i forbindelse med at han skal ha holdt tak i hodet hennes, noe han gjorde fordi hun var i en krakilsk tilstand og han vil passe på at hun ikke skadet hodet ved å slenge det bakover. Han vektlegger igjen her at hans formål er å hjelpe, **hun** skal ikke skade seg, men **han** ender opp med å bli bitt. Tiltalte er krakilsk, men virker også som hun ikke er i stand til å passe på seg selv, dette blir derfor politiets oppgave. Dette er også tilfelle i sak 15.

Polititjenestekvinne - «Det var en natt til lørdag. Ganske sent på natten, ca. halv fire. Vi kjørte patrulje nedover (sted) og når vi ser (utested) blir vi kontaktet av noen vakter... I utgangspunktet er dette et hjelpeoppdrag fra politiets side, så vi tar kontakt... Vaktene forteller om en kvinne som ikke kan ta vare på seg selv ... Hun er såpass full, for å bruke det ordet, og hun virker forvirret. Jeg tenker jeg kan ikke bare sende henne videre med en bortvisning» (Sak 15)

Vitnet forteller videre at siktede ikke ønsker hjelp. De prøver å prate med henne og fortelle hva de tenker.

Polititjenestekvinne - «Jeg prøver å forklare at jeg ikke er komfortabel med å sende henne videre med en bortvisning, hva kan skje med henne?» (Sak 15)

Fordi tiltalte er såpass full ønsker ikke vitne bare å vise henne bort, men foreslår tre alternativer; å kjøre henne hjem, å kjøre henne til sosial legevakt hvor hun kan sove

over natten, eller inn i arresten. Sistnevnte også kun for å sove av seg rusen, ikke fordi hun har gjort noe galt.

Polititjenestekvinne- *«Vi er ikke der for å anmelde henne for noe som helst. Når vi står ute på gata er hun ganske utagerende. Når jeg gir henne tilbake passet etter å ha sjekket ID kaster hun det i bakken, og jeg tenker der at hun er en ordensforstyrrelse»* (Sak 15)

Hun forteller at de velger det med lavest terskel og beslutter dermed at de skal kjøre henne hjem. På veien må de stoppe bilen fordi tiltalte sparker i veggene.

Polititjenestekvinne - *«Jeg sier at hun må roe seg ned og vi skal kjøre henne til (adresse) og hun må finne ut hva nummeret er (tiltalte husket ikke husnummeret)»* (Sak 15)

Så skjer et såkalt *oppdrag i oppdrag*, som vitne sier hender ofte. Når de stopper bilen like ved der tiltalte skal bo ser vitnet en livløs person på bakken og går bort for å sjekke. Hun tilkaller bistand. Før hun går bort til mannen på bakken skal hun ha åpnet dørene til celledelen hvor siktede befinner seg sammen med en kollega. Hun hører plutselig tiltalte skrike, og går bort igjen til bilen. Der skal det ha vært en hendelse som har gjort at hennes kollega har valgt å ta kontroll på siktede. Hun forklarer at man hele tiden kan endre et oppdrag og forteller at;

Polititjenestekvinne - *«Nå har jeg bestemt meg for å innbringe siktede etter politiloven»* (Sak 15)

Vitnet forteller også at siktede prater masse og er utagerende. Politiet velger først å kjøre henne hjem, noe som kan sees som en ekstra service. Dette velger de å gjøre selv om vitnet forklarer at hun er aggressiv. Vitnet vektlegger også veldig at tiltalte ikke skal anmeldes for noe når de kommer, de er der kun for å hjelpe henne. På et punkt endrer dette seg. Vitnet skal ha havnet i en form for håndgemeng med den andre polititjenestemannen og de beslutter da at hun skal inn i arresten. Hun er allikevel enda ikke anmeldt for vold, og det er ikke denne voldshendelsen hun står tiltalt for. På dette tidspunktet velger de kun å bringe henne inn, ikke å faktisk anmelde henne. På denne måten illustrerer vitnet hvor tålmodige de faktisk er. Vitnet forklarer videre at tiltalte skal ha sagt mye stygt, men at hun ikke husker akkurat hva hun skal ha sagt. Hun skal

Spark eller sprell? Fortellinger fra tingretten om vold og trusler mot tjenestemann

ha fortalt siktede at hun måtte slutte med språkbruken og at *hun kunne bli anmeldt for det her*.

Polititjenestekvinne - «*Hun er jo ikke siktet på dette tidspunktet, bare så det er klart*». (Sak 15)

Ved inkvireringen er siktede rolig, og de tar av henne håndjernene. *Vi står og prater da hun brått snur seg rundt og slår (navn på kollega) i magen*. Det er for denne handlingen tiltalte ender opp med å bli anmeldt. Den fornærmede polititjenestemannen forklarer seg slik om slaget;

Polititjenestemann 2 - «*Når vi skulle inkvirere i arresten, tiltalte stod ved mot (navn på kollega), hun snudde seg brått mot meg og slo meg en gang til*»

Aktor – «*Dette siste slaget, kan du si noe mer om det?*»

Polititjenestemann 2 - «*Jeg mener hånden var åpen og det var med høyre hånd. Kraften er jeg litt usikker på fordi jeg hadde på vest, det må man ha. Så da kjenner jeg ikke så godt gjennom vesten*» (Sak 15)

Det er først for den andre voldshendelsen det er tatt ut tiltale, men aktor spør flere ganger om voldhendelsen som skal ha oppstått i bilen. Dette var da de valgte å ta henne med inn. Aktor vektlegger dette med at denne hendelsen sier noe om hvordan tiltalte har oppført seg gjennom turen, men dommeren forsøker å slå fast at det egentlig ikke er denne hendelsen det er snakk om.

Aktor – «*Kan du si noe mer om slagene i celledelen?*» (Sak 15)

Vitnet begynner å fortelle om hvordan og når disse slagene hendte. Dommer bryter inn.

Dommer – «*Hendelsen i politibilen, det er ikke det hun er tiltalt for, du er enig i det?*» (Sak 15)

Om oppdraget vektlegger også det andre vitnet hvordan det var et hjelpeoppdrag.

Polititjenestemann 2 - «*Vi måtte hjelpe henne fordi hun ikke klarte å ta vare på seg selv. Det var vår vurdering*»

Dommer – «*Si mer om slaget*»

Polititjenestemann 2 - *«Vet ikke helt hva mer jeg kan si. Det var med høyre åpen hånd og traff meg i magen»*

Forsvarer – *«Dette slaget, har du noen formening om hvorfor det skjedde?»*

Polititjenestemann 2 - *«Var vel kanskje fordi hun ble litt frustrert fordi jeg tidligere valgte å ta kontroll på henne. Om det var for å ødelegge for det vi gjorde eller om hun ikke likte med fra tidligere det vet jeg ikke»* (Sak 15)

For å være et brudd på Straffeloven § 127, må voldshandlingen være med på å hindre eller forsøke å hindre tjenestemannen i å utføre sin tjenestehandling. I denne saken er dommeren veldig opptatt av å plassere slaget innenfor lovbruddet. Hun sier det er ingen tvil om at han ble slått, men er nøye på å finne ut hvordan det hindret tjenestehandlingen. Polititjenestemannen synes det er litt vanskelig å forklare dette, og svarer slik;

Polititjenestemann 2 - *«Det er vanskelig å svare på. Jeg holdt jo på med mitt arbeid, med inkvirering. Akkurat da stod jeg jo og ikke gjorde noe. Jeg fulgte jo bare med da»* (Sak 15)

Han sier tillegg selv at det godt kan være at tiltalte ikke likte han fra tidligere, og at det også kan være grunnlag for at hun slo han.

4.3.4 «Oppdrag»

«Ofte vet ikke patruljen så mye om et oppdrag på forhånd. Operasjonssentralen formidler oppdraget på grunnlag av informasjonen som meldereren har gitt. Et oppdrag kan derfor være både mindre og større enn det som antydes på radioen: det kan også handle om noe helt annet enn meldingen tydet på» (Finstad, 2003:75)

I flere av sakene ovenfor har politiet kommet i kontakt med tiltalte mens de har vært ute på patrulje. Der hvor de er blitt tilkalt til et oppdrag handler disse først og fremst om det politiet har oppfattet som hjelpeoppdrag. I de resterende sakene har politiet fått melding om en hendelse, som de vet mer eller mindre om. Både som involverer tiltalte eller hvor tiltalte blander seg inn hendelsen. I fire av tilfellene er politiet oppringt om slåsskamper, angrep hvor tiltalte er involvert og i den siste, sak 3, skal tiltalte ha forsøkt å hindre politiet i å foreta en

arrestasjon ved å angripe fysisk. I disse tilfellene er en av fellesnevnerne i politiets fortelling at tiltalte, når de ankommer stedet, allerede er aggressiv. Polititjenestemannen i sak 1 forklarer seg slik;

Polisitjenestemann - «Da vi ankom stedet gikk jeg først ut av bilen, men (navn på makker) parkerte bilen. Var litt kronglete området så vi måtte få bilen ordentlig opp på fortauet. Da lå det flere vektere over tiltalte som kjempet ganske tydelig imot.» (Sak 1)

Vitnet forklarer videre at tiltalte var svært vilter og at de i alt måtte være fire personer for å bære tiltalte inn i bilen. Han skal da ha sparket vitnet i låret. Han forklarer videre at tiltalte gjennom hele turen inn til arresten skrek og kom med ukvemsord. Da de ankom sparket han en annen polititjenestemann. Lignende forklaring blir også gitt i sak 7;

Polisitjenestemann «Vi hadde fått melding om støy og slåssing like ved (sted). Når vi ankommer ser vi at ordensvaktene holder fast i siktede og en annen person. Tiltalte ser ut til å forsøke å kjempe seg ut av grepet for og, ja, fortsette da tenker jeg. Hun er ekstremt krakilsk og vill i blikket» (Sak 7)

I sak 5 forteller vitnet at han ble fortalt at tiltalte skulle ha vært rabiatt. Da han ankom lå det to stykker på bakken og slåss (en av dem tiltalte). Han og kollegaen tok da og reiste tiltalte opp. Tiltalte skal ha strittet imot, vridd og kastet på seg. Han dro også stadig til seg hendene for å unngå å bli påsatt håndjern.

Polisitjenestemann - «Han var svært umedgjørlig, og han skrek til oss. Jeg plukket ikke helt opp hva det var han så, men han var umulig å kontrollere og ekstremt aggressiv. . . Han sa hele tiden at det var latterlig at vi var der og han gjentok at han hadde ikke gjort noe galt» (Sak 5)

Tiltalte kom i tillegg med flere skjellsord og fornærmelser, og sa flere ting om politiets innsats på Utøya 2011. Dette kommer jeg tilbake til senere i oppgaven. Da de hadde fått han inn i celledelen av bilen forklarer vitnet at han til slutt måtte sette seg sammen med tiltalte hele turen på vei til arresten fordi han «var bekymret for at tiltalte skulle ødelegge bilen».

Frykten for at tiltalte skulle ødelegge bilen var også noe polititjenestemannen sa i sak 12. Retorikk dreier seg om å overbevise og overtale, denne formen for uttalelse kan sees på som et sterkt språklig middel som skal gi et bilde og overbevise om akkurat hvor utagerende

tiltalte skal ha vært. (Bakken, 2014). Felles for disse sakene er at de tiltalte blir betegnet som uberegnelige. De er «ville i blikket», «krakilske», «rabiante», «viltre», «ekstremt aggressiv(e)» og de blir «mer og mer aggressive». Både i sak 1, 5, 7 og 10 sparker tiltalte mot politiet under pågripelse og innsettelse i bilen.

I sak 10 forteller vitnet at de hadde fått melding om en person som hadde angrepet et familiemedlem i sitt eget hjem. Da de ankommer møter de offeret utenfor og prater før de går opp til leiligheten hvor tiltalte befinner seg. Der skal tiltalte ha ligget på gulvet og hun beskriver som svært beruset og skal blant annet ha hatt problemer med å gå selv. Vitnet forteller at de forsøker å fortelle tiltalte hva som har skjedd, da skal hun ha fortalt dem at det ikke hadde skjedd noen ting og gitt klart uttrykk for at hun ville politiet skulle forlate stedet.

Polititjenestemann - «Vi sa at vi ikke kunne forlate stedet enda, og at vi måtte snakke med (offeret) først. Da ble tiltalte svært sint og begynte å kalle oss, ja litt forskjellig» (Sak 10)

Tiltalte skal så ha forsøkt å dytte vitnet ut av leiligheten. Han forteller de ikke kan gå enda og tiltalte hisser seg opp og skal ha forsøkt å kaste en gjenstand mot han, noe han forteller han klarer å stoppe. I sak 3 er også politiet allerede ute i et ærend hvor de skal arrestere en person hjemme hos vedkommende. Tiltalte er til stede og idet de skal foreta pågripelsen tiltalte gått inn i situasjonen og dyttet politiet for å få dem til å unngå å påsette håndjernene. Da valgte de i tillegg å pågripe tiltalte. Vitnet vektlegger at han ytet stor motstand gjennom hele hendelsen og sparket han.

Bevisbyrden skal alltid ligge hos aktoratet og det skal bevises utover enhver rimelig tvil at tiltalte har forholdt seg slik tiltalen tilsier. Aktors strategi blir da å få dommere til å tenke sort hvitt. Enten snakker politiet sant eller så lyver han/hun. Politiet må i sin fortelling ilegge hensikt i tiltaltes handling, og dette gjøres godt ved å få tiltalte til å fremstå som uregjerlig og aggressiv. Hvis tiltalte er i stand til en viss form for oppførsel er veien kortere til neste steg, som da blir vold. Selve voldshandlingen må også gis hensikt og vilje, og dette gjør flere av vitnene ved å fortelle for eksempel at tiltalte så på dem først, og dermed var bevisste om hva de var i ferd med å gjøre.

Når politiets vitnesbyrd preges av rapportspråk, så gir også selve språket deres vitnesbyrd stor legitimitet. En rapport er noe de fleste av oss ser på som en faktuell tekst. Den skal inneholde informasjon og hva som har skjedd, hva som er blitt gjort etc.

og denne informasjonen forventer vi at er sann. I tillegg har politiet en utgangstroverdighet i lys av sitt yrke, og setter mye mer på spill under sin vitnebyrd enn både tiltalte og en annen borger.

4.4 Hevn, HIV og 22. juli.

Primærlovbruddet i disse sakene er først og fremst brudd på straffeloven § 127. Denne paragrafen tar for seg selve voldsbruken, eller forsøket på voldsbruk. Når det gjelder psykisk forulempende oppførsel og/eller trusler, er det først og fremst straffeloven § 128 og § 326 som tas i bruk.

”§ 128. Den, som ved Trusler søger at formaa en offentlig Tjenestemand til uretmæssig at foretage eller undlade en Tjenestehandling, eller som medvirker hertil, straffes med Bøder eller med Fængsel indtil 1 Aar.”

”§ 326. Med Bøder eller med Fængsel indtil 6 Maaneder straffes den, som
1 hindrer eller søger at hindre en offentlig Tjenestemand i den lovlige Udførelse af Tjenesten eller vægrer sig ved at tilstede ham Adgang til Steder, hvor han er berettiget til saadan, eller
2 forulemper ham under hans Udførelse af Tjenesten ved Skjældsord eller anden fornærmelig Adfærd,”

De aller fleste sakene i mitt materiale inneholder også et tiltalepunkt for en av disse paragrafene. Truslene og ukvemsordene som blir sagt, blir først og fremst fremsatt ved pågripelsen og særlig på vei inn i arresten. Pågripelsen er gjerne da hele situasjonen topper seg, og ved innbringelsen ligger tiltalte som oftest immobil og fastholdt i celledelen av politibilen, og ord blir dermed det eneste verktøyet som kan tas i bruk for å krenke. Det kan også tenkes seg at det det finnes en lavere terskel blant folk til å ta i bruk verbale fornærmelser.

«For polititjenestemenn i ordenstjeneste vil risikoen for å oppleve vold og trusler være spesielt høy ved pågripelser. Ved konfrontasjoner med publikum, for eksempel i demonstrasjoner, er risikoen for å bli skadet også høy.»

(Politidirektoratet, 2007:13)

En svensk undersøkelse som tok for seg trusler og vold mot polititjenestemenn, viste at det var særlig yngre, mannlige tjenestemenn som var mest utsatt for dette. I rapporten fra politidirektoratet spør de seg selv om dette kan være på grunn av *«atferden og kompetansen til denne gruppen av polititjenestemenn som påvirker forekomsten og hyppigheten av trusler»* (Politidirektoratet, 2007:16). En annen grunn til at særlig denne gruppen utsettes, er nok også fordi denne gruppen er den som er representert i høyest antall i ordenstjenesten, og det er først og fremst politibetjenter i denne avdelingen som utsettes for vold og trusler. Dette er fordi ordenstjenesten er den gruppen som har mest direkte kontakt med publikum. I tillegg er ordenstjenesten kanskje den mest synlige delen av politiet, særlig fordi de er uniformert, og derfor i større grad er et symbol på ordensmakten. (Finstad, 2003:18). Om gjerningspersoner nevnes det i rapporten om vold og trusler tre ulike grupper.

«Den første gruppen omhandler personer som enten har drukket for mye alkohol eller doper seg ned med piller eller narkotika. Disse kan bruke vold forsettlig ved å motsette seg pågrepelse eller havne i slagsmål med andre der politiet blir nødt til å gripe inn. I slike tilfeller kan polititjenestemenn bli skadet.»

(Politidirektoratet, 2007:36)

Begge disse utsagnene er i høy grad forenelig med mitt materiale, noe jeg tar opp i andre deler av oppgaven. Først og fremst opplever politiet ofte å få slengt etter seg ulike skjellsord, men jeg vil også vise til andre former for trusler som kom frem i sakene.

Mange av de tiltalte har brukt generelle ukvemsord mot politiet. Jeg skal ikke gjenta alle her, men det er en grei liste med nokså godt brukte kallenavn, og fornærmelser. Særlig kallenavn som inkluderer betegnelser på både kvinnelig og mannlig kjønnsorgan, og det var ikke akkurat noen systematikk i hvorvidt disse ulike skjellsordene ble rettet mot enten kvinne eller mann. I en av sakene slo det meg rett og slett hvor lite kreative vi er når det kommer til stygge ord, uten at jeg skal si at det eventuelt er en dårlig ting. I tillegg rettes det også i blant en mer generell kritikk mot den norske staten og hele systemet i seg selv.

I sak 10 skal tiltalte har vært sint på politiet helt fra de dukket opp. Hun skal ha forsøkt å få dem til å gå ved å nekte at noe hadde hendt, og skal i tillegg har kalt dem ved flere skjellsord gjennom hele hendelsen, fra de kom og til tiltalte var plassert i arresten.

I sak 8 og 12 forklarer polititjenestemennene tiltaltes oppførsel slik;

Spark eller sprell? Fortellinger fra tingretten om vold og trusler mot tjenestemann

Polititjenestemann - *«Nei, det var bare mye stygt språk. Han kom med kritikk mot politiet og Norge generelt, og hadde ikke så mye fint å si».* (Sak 12)

Polititjenestemann - *«Hele turen inn til arresten truer og sparker han. Han sier også veldig mye rart om det norske samfunn, og staten og ja, generelt»* (Sak 8)

Når det gjelder bruken av ukvemsord så vurderes ofte også mengden, og varigheten av bruken av disse. I sak 11 for eksempel nektet tiltalte å svare på spørsmål gjennom hele hendelsen, både når politiet først får kontakt, og ved inkvirering i arresten. Da skal hun gjentatte ganger ha sagt «du er bare en fitte» til polititjenestemannen og ved spørsmål skal hun ifølge polititjenestemannen svart slik; *«Da jeg spør henne hva navnet hennes var sier hun at jeg er bare en fitte»*. I denne saken var politiet også til stadighet usikre på om de skulle innbringe tiltalte til legevakten før arresten. Dette vurderte de flere ganger. Siste gang derimot, da tiltalte skal ha ligget på gulvet ved inkvireringen fordi hun nektet å stå selv skal, skal de ha vektlagt at hun hele tiden var bevisst på at de snakket om og til henne. Hun fulgte med i samtalen, og kom til stadighet med kommentarer og svar; *«Svarene var av det styggere slaget da, hun kalte oss diverse ting mens hun lå der.»* Derfor ble disse fornærmelsene i enda større grad sett på som forsettlig. Det at tiltalte gjentatte ganger utøver fornærmelig atferd ovenfor politiet, og over en tidsperiode, er i større grad straffeskjerpene enn et enkelt ukvemsord kun en gang. Selv om dette også slås ned på.

I tillegg til en generell bruk av ukvemsord er også trusler om hevn noe som dukker opp i materialet. I sak 1 skal tiltalte gjentatte ganger på vei inn til arresten skreket *«jeg skal huske dere»* og *«jeg skal finne dere og komme å ta dere»*. Politimannen selv svarer slik når det gjelder disse truslene;

Aktor – *«Hva tenkte du om disse truslene? Hvordan opplevdes det?»*

Polititjenestemann - *«Nei, altså det kan jo være ubehagelig, men jeg tar de ikke så veldig seriøst akkurat. Jeg er ikke veldig redd for at tiltalte skal komme etter meg. Jeg har hørt det før for å si det sånn».* (Sak 1)

Trusler skal tas like alvorlig når tiltalte er beruset som om hvis de hadde vært edru, men jeg vil likevel tro at den enkelte polititjenestemann ikke oppfatter disse som særlig truende i ettertid når de vet at tiltalte var sterkt beruset. Jeg opplevde heller ikke i alle sakene at enten

aktor, dommer eller forsvarer spurte noe særlig rundt ordbruk eller trusler. Dette er nok fordi voldshandlingen blir viet mest oppmerksomhet. I tillegg er det slik at de tiltalte ofte erkjenner straffeskyld for §128 og §326. Det kan tenkes at det er lettere å innrømme straffeskyld for dette av flere grunner. For det første er det lavere straff tilknyttet dette lovbruddet og det kan være lettere forenelig med et bilde man har av seg selv, fordi det er enklere å forklare verbale utbrudd fremfor fysiske. I tillegg er disse utsagnene mye mer presise, og i motsetning til flere av de fysiske hendelsene, så ligger det i større grad en klar hensikt, og dermed skyld i de verbale utsagnene, mens det i de fysiske hendelsene er mer uklart hva som var hensikten. Tiltalte i sak 14 forklarer utsagnene sine slik;

Tiltalte - *«Jeg var ganske provosert på det tidspunktet, så da lirket jeg av meg noen gloser jeg kanskje ikke burde ha sagt, holdt meg for god for.»* (Sak 14).

Tiltalte vektlegger at han var provosert, særlig fordi han følte seg urettferdig behandlet av politiet. Derfor sa han noe han ikke skulle sagt. Han innrømmer ikke straffeskyld for voldshendelsen, men for fornærmelig atferd, og unnskylder dette. Han er også en av de tiltalte som kom med trusler om hevn der han blant annet skal ha sagt at han *«skulle vie resten av livet for å få han (politimannen) sparket»*. I politimannens forklaring nevner han også hva tiltalte skal ha sagt på vei til arresten; *«Da sa han at han skulle komme ned til Grønland for å finne meg»*. (Sak 14).

Trusler om smitte, og da særlig smitte av HIV/aids har jeg også opplevd at tiltalte har kommet med. Dette gjelder når tiltalte har spyttet på politiet, for å så si at de selv har HIV. I sak 6 skal tiltalte ha spyttet på polititjenestemannen og sagt *«Der fikk du aids»* umiddelbart etterpå. Hun skal i tillegg ha forsterket trusselen ved å fortelle politimannen; *«Håper du kommer til å dø av det»*. Tiltalte skal også ha spyttet mye rundt seg og skreket at hun; *«skal smitte alle rundt meg»*. Forsvarer mente at dette ikke var så relevant siden hun ikke spyttet på noen og traff, unntatt polititjenestemannen, men aktor tar opp spørsmålet om skyldgrad. Slik vektlegger han at *«hun sa hun skulle smitte alle rundt seg. Dette er en trussel om en fremtidig handling og den fornærmede politibetjenten sa selv at han holdt seg unna situasjonen på grunn av smittefrykten. Dermed er han også hindret i sin tjenestehandling»*. (Sak 6).

Også i sak 4 skal tiltalte ha spyttet polititjenestemannen i ansiktet, ved munnpartiet. Deretter skal han ha utalt at; *«jeg har helt sikkert HIV»* og *«Nå kommer du til å bli en vampyr»*. Tiltalte forklarer selv at sistnevnte utsagn mente han som en spøk, og han trodde dette skulle

være forståelig. Det finnes nok ikke en reell frykt hos fornærmede om at hun skal bli en vampyr, men det er normalt å tro at slike utsagn, særlig sammen med en trussel om HIV allikevel vil oppfattes svært ubehagelige.

Jeg la også merke til at tiltalte i to av sakene kommenterte 22. juli i løpet av hendelsen. I sak 5 skal tiltalte ha kommet med flere kommentarer. I den fornærmede polititjenestemannens forklaring beskrives tiltalte som umulig å kontrollere og meget aggressiv. Han skal ha kommet med kommentarer som «*latterlig*» om politiets tilstedeværelse og sa at «*han hadde ikke gjort noe galt*». Da politibetjentene skulle sette han bak i patruljebilen skal han ha forsøkt å sparke den ene betjenten, men skal ikke ha truffet. I tillegg til å komme med flere skjellsord som «*tosk*», «*idiot*» og så videre skal han også ha sagt;

Tiltalte - «*Dere klarte faen meg ikke å få kontroll på Breivik på Utøya, men meg skal dere ta*». (Sak 5)

Da han var lagt inn i celledelen av bilen sparket han hardt i døren og betjenten måtte gå bak og sitte med han hele turen inn til arresten. Dette var fordi de var bekymret for at han skulle ødelegge bilen. Mens betjenten satt med tiltalte bak i bilen på vei til arresten satt tiltalte stadig og stirret på betjenten og kom med utsagn som;

Tiltalte - «*Hva synes du om politiets innsats på Utøya? Dere stod bare på land og så på at 14 – åringer ble myrdet*». (Sak 5)

Politibetjenten som satt sammen med tiltalte forklarer selv at han opplevde dette som svært ubehagelig. Dette var også særlig fordi han selv var på vakt 22. juli 2011. Tiltalte skal også ha sagt; «*Du var nok en kjeltring før, men så fikk du jobb i politiet og fikk makt*» direkte til politibetjenten som satt med han. Tiltalte beskrives gjennomgående som svært ubehagelig og truende av polititjenestemannen. Lignende kommentar kom også fra tiltalte i sak 7 i det politiet tok tak i henne;

Polititjenestemann – «*Hun lira av seg noe greier om 22. juli, husker ikke akkurat hva hun sa, men hun var generelt ubehagelig*» (Sak 7)

Selv om det i den ene saken kun var en kommentar om dette, mens det i den andre var flere og gjentagende kommentarer, synes jeg allikevel det er interessant hvordan dette brukes mot politiet. Politiet fikk mye kritikk av håndteringen av 22. juli særlig etter rapporten 22. juli-kommisjonen publiserte. Når landsdekkende aviser og kanaler fulgte opp med artikler som

hadde overskrifter som blant annet «Politiet slaktes av 22. juli-kommisjonen» (vg.no, 10.08.2012) og «Dette gikk galt for politiet 22. juli» (nrk.no 14.08.2013), så var det lett for de fleste å få med seg denne informasjonen. En kan tenke seg at uavhengig om hva man selv synes om dette, så kan håndteringen av 22. juli ha blitt en del av et knippe fornærmelser man kan bruke mot politiet, for å provosere.

Som nevnt tidligere spørres det ikke særlig mye rundt politiets tanker eller reaksjoner angående truslene. Det kan se ut som truslene ikke blir tatt så veldig seriøst, og heller avfeiet som fyllerør. Dette er noe politibetjentene bekrefter selv i noen av sakene ved å si at de ikke tok truslene så veldig seriøst. Hvis man forestiller seg at noen av de samme truslene, som for eksempel; «*jeg skal finne dere og komme å ta dere*» (sak 1) hadde blitt sagt av en edru person, så vil jeg anta at trusselen i seg selv ville blitt oppfattet mye mer skremmende. Kun i en av sakene har jeg hørt polititjenestemannen beskrive at hendelsen gikk inn på han. Dette var i sak 6, hvor tiltalte hadde spyttet betjenten i ansiktet og sagt han kom til å få HIV/aids. Tiltalte traff politibetjenten i ansiktet, blant annet både ved øye og munn. I tillegg var det spor av blod i spyttet, noe som sannsynliggjør smitte i stor grad. Politimannen forklarte selv at dette gjorde han veldig perpleks og at han også fjernet seg fra situasjonen som følge av dette. Han forklarer også at han var ganske redd frem til prøvesvarene var klare 17 dager senere. Han forteller han engstet seg mye og slet med søvnen. Det var en påkjenning for han og også for familie, kjæreste og kollegaer. Han synes også det var hemmende i jobbsammenheng, i det kollegaene ikke visste om de jobbet med noen som var smittet eller ikke. Han gikk nå på et oppfølgingsprogram. Hvis en tjenestemann utsettes for blod eller andre kroppsvæsker som øker risikoen for smitte, skal de med en gang inn i ett obligatorisk oppfølgingsprogram som varer i seks måneder. Når man blir truet med smitte, oppstår en usikkerhet man må leve med i ganske lang tid. Det påvirker i stor grad både utøvelsen av tjenesten og særlig privatlivet.

Vold og trusler mot ansatte i politiet er ikke bare en (fornærmelse) mot den enkelte tjenestemann, men kan også være med på å svekke respekten for politiets rolle i samfunnet. Derfor er politiet underlagt dette særlige vernet som skal hindre dem å bli utsatt for dette, og gi dem mulighet til å ilegge straff for de som utøver vold eller trusler.

4.5 «Unnskyld»

Når man har gjort noe galt, så er det en ting som alltid vil kunne lønne seg; å si «unnskyld». Tiltalte har flere sjanser til å vise anger. Først og fremst i sin frie forklaring, men helt til slutt får også tiltalte mulighet til å komme med en siste replikk, og da skader det ikke å fortelle at man angreir på det som skjedde.

Straffen for brudd på § 127 er temmelig fastsatt, og det skal mye til for å slippe unna hovedregelen som er ubetinget fengsel, vanligst med en strafferamme på 21 dager. Derfor vil en unnskyldning ikke alltid gi direkte resultat på straffen. Allikevel var det i mitt materiale to personer som ikke ble idømt ubetinget fengsel, og det var de tiltalte i sak 1 og 9. I sak 1 ble det idømt en samfunnsstraff på 43 timer, mens det i sak 9 ble gitt en bøtestraff på 12 000 kr, 10 100 kr etter fratrullet varetekt. Var det noe spesielt disse personene gjorde? I begge tilfellene var det ikke snakk om veldig alvorlig vold, men det har det heller ikke vært i de resterende sakene. Tiltalte i sak 1 husket svært lite av hendelsen, praktisk talt ingenting og tiltalte i sak 9 husket det meste, og sa selv at han ikke hadde drukket mye. Tiltalte i sak 9 skiller seg ut fra de fleste i materiale i det han ikke bare i ettertid, men allerede i arresten sa unnskyld for det han gjorde. Han mente selv at han ikke hadde sparket politiet, men erkjente at politiet hadde fått foten hans i hodet, og dette synes han allikevel var vondt. I arresten skal han ha vært svært lei seg, grått og spurt om han kunne få prate med politibetjenten. Han ville selv spørre om det gikk bra med han.

Forsvarer – *«Du ville sjekke om han hadde det bra? Gråt du?»*

Tiltalte – *«Ja, jeg tror jeg gjorde det»* (Sak 9)

Tiltalte gjentar i tillegg flere ganger i sin forklaring i retten at han etter hvert så at personen som politiet prøvde å pågripe «var en tulling» og at han ikke skulle ha blandet seg inn i situasjonen. Det var den pågripelsen som var grunnen til at tiltalte blandet seg inn i politiets arbeid og etter hvert endte i arresten. Slik gir han i ettertid politiet rett i sin utførelse av jobben og beklager at han ikke så det da. Forsvarer leser i tillegg opp noe fra politiavhøret gjort dagen etter hendelsen, som underbygger at tiltalte angreir.

Forsvarer - (Leser fra politiavhøret) *«En ting skjedde som siktede ikke ville skulle skje. Han fikk foten i ansiktet. Han er veldig lei seg for dette. Han har ikke hatt noen hensikt om å skade noen».* (Sak 9)

Selv om tiltalte nekter for å ha gjort noe med vilje, er han likevel lei seg for at noen kan ha blitt skadet. Jeg vil nok kunne anta at ikke bare unnskyldningen som forekom i retten, men også det faktum at tiltalte unnskyldte seg både umiddelbart og dagen etter hendelsen kan ha noe å si for straffeutmålingen.

I saken der det ble gitt samfunnsstraff, sak 1, husker ikke tiltalte mye av hendelsen, men han legger seg flat helt ifra begynnelsen og i sin frie forklaring åpner han slik;

Tiltalte - *«Jeg kan bare si at jeg er veldig lei meg. Jeg beklager veldig det som skjedde og jeg er ikke en voldelig person. Jeg liker ikke at jeg skal ha skadet noen.»* (Sak 1)

Tiltalte uttrykker at han er lei seg for det som har skjedd, både i sin frie forklaring, på spørsmål fra forsvarer og når han får gi en avsluttende replikk. Han vektlegger i tillegg gjennom hele saken at dette ikke er normal oppførsel for han;

Tiltalte - *«Jeg kan ikke gjøre noe annet enn å beklage meg. Jeg kan ikke personlig stå for det jeg gjorde».*(Sak 1)

Det kan kunne tolkes negativt å ikke stå for det en har gjort. Å ta ansvar for egne handlinger sees ofte som det første steg til å bli bedre. Allikevel forsøker ikke tiltalte å skylde på noen andre for det han har gjort, og han vektlegger heller ikke alkoholen, men erkjenner straffeskyld. Det at han sier han ikke personlig kan stå for det han gjorde fremstår derfor mer som en måte å fortelle at dette er veldig ulikt en selv. Når han i tillegg ber om unnskyldning, ender dette opp med å kunne sette tiltalte i et bedre lys.

«Unnskyld» er et lite ord med mye mening. «Det er aldri for sent å si unnskyld» har man kanskje hørt en gang eller to. Unnskyldninger kan minne oss på hvilket normsamfunn man er en del av, og for å kunne gi en unnskyldning som vil få anerkjennelse så må du ha forstått at du brøt disse normene eller reglene. De tiltalte i de to ovenstående sakene er de som unnskyldte seg mest, men det er også de som i stor grad unnskyldte seg uten forbehold. De sa unnskyld uten et *men*. I tillegg unnskyldte de seg først og fremst i sin frie forklaring, mens det i flere av de andre sakene var forsvarer som «fisket» unnskyldningen ut av de tiltalte. Dette betyr ikke at de andre sine unnskyldninger kan ha vært like sanne, men de var ikke like tydelige, eller i like stor grad en del av deres egen fortelling. Finstad skriver;

«Særlig to elementer virker bestemmende for hvordan politiet bedømmer sitt publikum: lærevillighet og anerkjennelse av politiets rett til å gripe regulerende eller kontrollerende inn, dvs. om og i hvilken grad publikum eller kjenning godtar politiets situasjonsdefinering» (Finstad, 2003)

Dette spiller særlig inn i det direkte samspillet mellom politi og publikum, men jeg vil trygt si at det kan overføres til rettsforhandlingen også. Det å vise at du angre og ber om unnskyldning, så lenge du klarer å gjøre dette genuint, vil kunne være formildende i visse sammenhenger. Det er flere saker hvor tiltalte uttrykker at de er lei seg for det som skal ha hendt. Dette gjelder særlig i de sakene hvor tiltalte selv sier å ikke huske mye av hendelsen. Og kanskje er det slik at det kan være lettere å si unnskyld for noe du ikke husker? Når man ikke minnes situasjonen, kan det hende at siden avstanden til hendelsen kan føles mindre, så blir kanskje skammen over det man har gjort litt redusert. Det er som oftest forsvarer som spør tiltalte om hva de tenker om det som har skjedd, eller spør rett ut om de angre på det. Når slike ledende spørsmål blir stilt i en situasjon som dette skal det mye til for at man svarer noe annet enn det man tenker er smart, eller det folk vil høre. Dette så klart med mindre du ikke erkjenner at noe har skjedd. Man kan være lei seg for noe man ikke husker, ikke for noe som aldri har hendt. I sak 8 for eksempel gir ikke tiltalte noen form for beklagelse i sin egen frie forklaring, men når forsvarer spør han senere;

Forsvarer – *«Hvordan ser du på hendelsen i dag?»*

Tiltalte – *«Jeg synes det er ubehagelig, ønsker ikke at det skal skje igjen»*

Forsvarer – *«Er du lei deg?»*

Tiltalte – *«Ja»* (Sak 8)

I tillegg til dette nevner også forsvarer at tiltalte i politiavhøret skal ha fortalt at han angre på det som har skjedd. Hvis de ikke er blir fortalt det på forhånd, så er det ikke særlig rart at de tiltalte ikke sier unnskyld i den frie forklaringen fordi denne skal være en gjennomgang av det som har hendt, og ikke eventuelt hva man føler. Det er nok lett for meg å legge merke til dette siden jeg nå har sett mange forklare seg i retten, mens kanskje den tiltalte aldri en gang har vært i en rettsal før, og dermed befinner seg i en nokså ukjent situasjon.

I sak 11 var det også slik at det først var forsvarer som fikk tiltalte til å si at hun var lei seg.

Forsvarer – *«Har du noen gang vært så utagerende som du var da?»*

Tiltalte – «*Det er det verste jeg har opplevd. Det er det verste jeg har gjort*».

Forsvarer – «*Erkjente du straffeskyld med en gang?*»

Tiltalte – «*Ja, det gjorde jeg*»

Forsvarer – «*Nei, da har jeg egentlig ikke mer å spørre deg om*». (Sak 11)

Forsvarer vektlegger i tillegg at tiltalte med en gang erkjente straffeskyld, og tiltaltes beklagelse virker svært troverdig. Allikevel har tiltalte noe utsagn som kan virke uheldige og dermed undergrave unnskyldningen;

Aktor – «*I avhøret skal du ha sagt: (Leser fra avhør) «Hun sier hun oppførte seg som en idiot fordi hun har fordommer mot politiet?»*»

Tiltalte - «*Eh...(Stopper opp og virker ikke helt som hun vet hva hun skal svare)*»

Aktor – «*Det er ikke noe du kan stå for i retten eller?*»

Tiltalte – «*Når jeg våkna da så var jeg veldig redd. Og jeg ble veldig sinna på alt, ble sint inni meg. Det var veldig uvant og jeg tenkte at her tilhører ikke jeg. Så jeg sa det når jeg var sint*». (Sak 11)

Det at tiltalte i det hele tatt uttrykker at hun har fordommer mot politiet gjør noe med unnskyldningen. En unnskyldning som skal beklage selve oppførselen mot samme gruppe. Det at tiltalte i tillegg sa dette, ikke under hendelsen, men i politiavhøret dagen etterpå kan nok også ha noe å si.

4.6 «To – tre øl»

«Politiet kan innbringe enhver som på grunn av beruselse forårsaket av alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler forstyrrer den offentlige ro og orden eller den lovlige ferdsel, forulemper andre eller volder fare for seg selv eller andre.» (Politi-loven § 9, 1995)

Jeg opplevde i en av sakene, der tiltalte kun skulle ha vært påvirket av alkohol, at dommeren sa at «denne saken er helt spesiell» fordi det var hans første sak på lenge som ikke involverte narkotika. Jeg oppfattet ikke helt om han mente at det var hans første sak som ikke omhandlet narkotika, eller om det var hans første av denne type saker hvor tiltalte ikke var påvirket av narkotika. Om det var sistnevnte så strider dette veldig imot mitt materiale. I hele 14 av de 15 sakene er tiltalte påvirket av rus. I 13 av disse er det kun snakk om alkohol. Det er kun i en av sakene tiltalte selv innrømmet å ha brukt andre stoffer. Jeg har allikevel opplevd at politivitne hinter om annen rusbruk i flere av sakene, uten at dette blir bevist. Blant annet i sak 8 hvor polititjenestemannen sa følgende om tiltaltes ruspåvirkning; «*Definitivt ikke det (alkohol) han var rusa på, det også, men noe annet*». Eller i sak 12;

Dommer – «*Kan du si noe om tilstanden hans?*»

Polititjenestemann – «*Han hadde ganske store pupiller og røde øyne tror jeg og han var jo ganske sånn opp og ned i humøret*»

Aktor – «*Tenker du det var rus inne i bildet?*»

Polititjenestemann – «*Han hadde **hvertfall** drukket alkohol, noe mer kan jeg ikke si noe om, men...*» (Sak 12)

I sakene jeg har observert utenom det materiale jeg bruker her er det også først og fremst snakk om alkoholbruk. Så om dommerens oppfattelse om at de fleste sakene inneholder narkotika synes jeg dette er rart. Hvis dette kun bygger på hva politiet sier, men ikke faktisk hva som er bevist synes jeg også dette er talende for politiets troverdighet i en vitnesituasjon. I sak 13 gir det ene politivitne en nokså bred uttalelse om hva tiltalte var påvirket av;

Polititjenestemann - «*Altså for meg virket han psykisk ustabil eller påvirket av narkotika, alkohol.*» (Sak 13).

I hovedsak gir de tiltalte to ulike narrativ om egen rusbruk. Enten hevder de å ha drukket «2-3 øl» og dermed at de var nokså klare og edruelige når situasjonen oppstod, eller så beskrives mengden som så stor at den, i likhet med store deler av hendelsen, ikke huskes. Man kommer derfor ikke unna rusbruk som årsak for mye som skjer i denne type saker. Det at politiet blir offer for tiltaltes handlinger er nok mer et resultat av at politiet er de som til slutt må ta hånd om dem, en slags siste instans. Det er ikke snakk om noen som angriper eller skader politiet fordi de er politi.

Det norske folk har generelt god tillitt til politiet, og politiet har derfor også i stor grad mulighet til å utvise skjønn.(Politiets innbyggerundersøkelse 2014). Denne muligheten blir særlig relevant i natte- og utelivs situasjoner, hvor ekstremt mye av arbeidet går ut på å kontrollere, vokte og håndtere berusede personer, og å forsøke å ha oversikt over urolige områder. Buvik skriver om denne skjønnsforståelsen i sin artikkel «The hole in the doughnut: a study of police discretion in a nightlife setting» og beskriver studiet av politiskjønn som studiet av usynlige beslutninger. Her beskrives det hvordan flere mindre alvorlige handlinger, som urinering og alkoholkonsum på offentlig sted ikke blir fulgt opp av politiet, rett og slett fordi de må være klare for at en mer alvorlig situasjon kan være rett rundt hjørnet. Som en av politibetjentene i artikkelen sier (min oversettelse):

«Når jeg jobber kveldsvakt i helgene, føler jeg at jeg kjører med skylapper på. Du går glipp av mye du skulle ha reagert på. Det er mye offentlig drikking og urinering. Jeg føler jeg ikke kan bruke tiden min til og hanskes med det, fordi det ikke er like seriøst som hvis noen blir slått ned et minutt senere.». (Buvik, 2014:6).

Politiet må i denne type settinger, på grunn av ressurser og mengde, justere hva de er de har mulighet til å reagere på. Da faller de mindre forseelsene bort. Dette er ikke bare fordi de ikke sees på som like viktige, men også fordi de krever handling hvis vedkommende ikke gjør som politiet sier. Det er nemlig ikke det å for eksempel be noen om å helle ut ølen som kan ta tid, det er hvis vedkommende nekter;

«Hei, kan du helle ut ølen din? Jeg håper og krysser fingrene for at de faktisk gjør det, hvis ikke, så må jeg handle.» (Buvik, 2014:7).

Når noen sitasjoner når et visst punkt, så krever det handling fra politiets side. Derfor kan det være lettere å ignorere de mindre forseelsene, for hvis de må følges opp så kan det ta mye tid

og ressurser. I slike situasjoner kommer det også an på hvem som eventuelt kan se hva som skjer. Å ikke reagere på noe som man burde, kan føre til at folk mister tilliten til politiarbeidet, eller føler at de selv kan tillate seg til å gjøre det samme. Jamfør «Broken Windows» teorien (Kelling, Wilson, 1982) at ved å kontrollere og hindre mindre alvorlige lovbrudd så kan du også forebygge de mer alvorlige, og at ved å la mindre alvorlige lovbrudd forkomme, så kan det skape en atmosfære av lovløshet. Det skal nevnes at denne teorien er utsatt for både empirisk og teoretisk kritikk. Hvis dette skjer, vil små situasjoner lettere kunne eskalere til å bli noe større og noe mer alvorlig. I tillegg vil noen situasjoner kreve at det blir satt et eksempel, gjerne når det er større folkemengder involvert. Dette var for eksempel tilfelle i sak 2, hvor tiltalte var eneste av en større gjeng involvert i en slåsskamp som ble tatt tak i. Selv om det i utgangspunktet kun var snakk om å roe ned situasjonen eskalerte den og førte til en pågrepelse, som igjen førte til tiltale. Hvem og om man velger å pågripe er også preget av eksempelsetting, og tålmodighet hos politiet. (Buvik, 2014). Kritikk mot politiet kan forekomme både ved å arrestere noen for en bagatell, og ved å unnlate å arrestere. Slik Finstad skriver, så må politiet drive inntrykkskontroll på minst to nivåer: Først må politiet gjøre inntrykk på den nærmeste part, publikummeren eller kjenningen. Deretter må politiet gjøre inntrykk på tilskuerne, et større publikum, allmennheten. (Finstad, 2003).

I mine saker er det flere situasjoner jeg tror ville endt med en advarsel og bortvisning hvis vedkommende hadde samarbeidet med politiet. Og dette er en samarbeidsvilje som trolig ofte er særlig svekket på grunn av alkoholpåvirkning, ikke fordi vedkommende har noe særlig imot politiet. Som en av Buviks betjenter sier (min oversettelse);

«Når de er fulle, så forstår de ikke hva som er godt for dem. Jeg kan stå der og si «Hvis du går hjem nå, så er alt ok og vi kan glemme hele saken». Og så begynner de å krangle og da må jeg gjøre noe, og da bærer det avgårde til arresten.»
(Buvik, 2014:10).

Nordlund og Østhus har gjort en studie på normer for alkoholbruk i ulike deler av Europa. Her er det innbyggerne i de nordiske landene som betegner færrest drikkemåter som alkoholmisbruk og i tillegg i størst grad vektlegger overstadig beruselse som symptom på et alkoholproblem. De nordiske landene er også mest liberale når det kommer til å være synlig kraftig beruset, da dette ikke blir sett på som så upassende som det gjør i flere av de andre landene i undersøkelsen. Norge kan nok, i likhet med flere nordiske land, sies å være kjent for en sterk/heftig drikkekultur. Å være synlig beruset er i stor grad akseptert og forventet i visse

settinger, og dette gjenspeiler seg også utelivskulturen. (Buvik, 2014) (Nordlund og Østhus, 2013). Det er forskjell på hva som er akseptabel oppførsel avhengig av tid og sted. Man slipper unna med mer på en pub en fredags kveld enn man gjør på en kafe en formiddag, eller kanskje til og med bare samme pub, men ulik tid. På et tidspunkt er det nokså forventet at alkoholprosenten hos en stor andel av publikummet er på et visst nivå, og oppførselen deretter. Jo flere som oppfører seg på samme måte, i jo større grad blir det sett på som normal oppførsel. (Graham og Homel, 2008). Det er derfor i utelivet ofte akseptert å være sterkt beruset, men grensen går gjerne når det begynner å bli bråk eller man ikke er i stand til å ta vare på seg selv.

Alkohol er i mange kulturer, inkludert den norske, synonymt med å ta seg fri, slappe av og legge fra seg bekymringene for et øyeblikk. Denne «time-out» funksjonen, særlig i sammenhenger hvor man drikker flere sammen, har vært påvist å bidra til effekten av alkohol. Det er liten tvil om at samtidig som alkohol bader hjernen i mange ulike kjemikalier så er også disse sosiale normene og reglene viktige for hvordan mennesker oppfører seg når de er påvirket.

Forholdet mellom alkohol og vold er dokumentert i mye internasjonal forskning (Buvik, 2014) Det er gjort flere eksperimentelle studier hvor det er blitt vist at forsøkspersoner har en større tendens til å reagere med aggresjon under påvirkning av alkohol og at denne tendensen øker sammen med promillen. (Graham, 1998). Det er selvfølgelig ikke slik for alle, og betydningen av mengden av alkohol for videre oppførsel kan variere. Det er først og fremst et samspill av ulike faktorer som spiller inn når man inntar alkohol. Her ser man de rent farmakologiske effektene av alkohol, individuelle kjennetegn som personlighet, forventninger, verdier og erfaringer med vold pluss forhold ved situasjonen man befinner seg i, som provokasjoner, irritasjonsmomenter, voldsaksept, manglende inngripen etc. Det er sjelden selve alkoholen alene som fører til aggressiv oppførsel, men tilbøyeligheten til å reagere aggressivt dersom man blir provosert. (Graham, 1998). Graham og Homel går også videre med dette og argumenterer for at aggresjon på utesteder/områder etc. ikke bare er en effekt av hvordan alkoholen påvirker den enkelte, men at det også er klare mønstre mellom aggresjon og det sosiale og fysiske rommet en befinner seg i. (Graham og Homel, 2008) (Bois, 1998:660).

“To understand alcohol related aggression, we must understand everything from the most basic elements of brain and behavior in an individual to the influence of groups on individuals and of society at large” (Bois, 1998:660).

Det er også mulig å se dette i sammenheng med et samfunns normer for bruk og konsekvenser av alkohol. I vårt samfunn kan det kunne sies at vi har visse normer for alkoholbruk som kan «unnskyld» voldelig atferd hos berusede personer. «Fylla har skylda» - brukes gjerne om flere hendelser og handlinger som har oppstått ved inntak av alkohol og fungerer som en form for ansvarsfraskrivelse og nøytraliseringsteknikk hos den skyldige. Dette har jeg også sett i de sakene hvor tiltalte hevder å ikke huske noen ting, hvor da alkoholen blir pekt på som en årsak til en oppførsel som ikke stemmer overens med tiltaltes forståelse av sin egentlige personlighet. Alkohol blir brukt som unnskyldning og skriver seg i tillegg inn i en større forståelsesramme de fleste har av bruk av alkohol. Vi utveksler gjerne historier om de gangene det ble en dråpe for mye. Kanskje for å bli bedre kjent, å få noen til å le eller for å berolige noen som er litt beskjemet for hva de gjorde på firmaets sommerfest; «*Du, når jeg var på julebord...*». At man gjør mindre heldige ting når man er påvirket av alkohol er de fleste av oss godt kjent med, og å drite seg ut på fylla er praktisk talt en form for kulturell nøkkelfortelling. (Kjus, 2008:38).

Men når du driter deg ut, for å si det litt folkelig, og politiet blir involvert, hjelper dette lite. Politiet skal være en autoritet som blir hørt, og som man skal rette seg etter uavhengig av promille. Forholdet mellom politi og publikum er et evigvarende samarbeidsprosjekt. De som unnskylder seg, samarbeider og oppfører seg respektfullt og høflig mot politiet er i mye mindre grad i fare for å bli arrestert for mindre lovbrudd og forstyrrelser. Hvis du derimot oppfattes som vanskelig og kverulant vil politiet føle seg tvunget til å ilegge en reaksjon, og dette blir da gjerne en innbringelse. Møte mellom publikum og politi preges først og fremst av kommunikasjon og her finnes det flere måter å «snakke» på for begge parter. På samme måte som publikummeren kan velge å være samarbeidsvillig eller vanskelig, kan også politiets tilnærming til samtalen være viktig for hvordan situasjonen utvikler seg. Tonefall, ordvalg og holdning kan ha mye å si for hvilken respons en får. Buvik skriver;

“The moral is that the police is fair with the good guys and strict with the quarrelers. Showing respect to the police is a prerequisite for lenient treatment. Polite and respectful offenders could be sent away with a smile and a pat on the back.” (Buvik, 2014:10)

Pål Lagestad skriver i sin doktoravhandling om hvordan flere av politibetjentene og studentene han intervjuet fortalte om mannlige politibetjenter som de syntes med sin væremåte og fremtreden heller skapte en eskalering i samhandling med publikum enn en løsning på noe. At de ved å tilnærme seg en situasjon som i overkant autoritær og streng i tonen skapte en motstand hos publikum som kanskje ikke var der opprinnelig. Politiet kan provosere publikum ved å tilnærme seg dem på en autoritær måte. Det som kan provosere publikum mest, og dermed skape en motstand før situasjonen eventuelt løses, er følelsen av at politiet ikke tar seg nok tid til å forstå hendelsen. At man ikke blir tatt alvorlig og at det oppleves som de ikke oppfører seg høflig og respektfullt. I jo større grad politiet er tilbøyelige til å la seg provosere av publikum (som kan gjøre dette helt bevisst), jo større er sjansen for at situasjonen kan eskalere.

Finstad beskriver også den såkalte «sentrumsriggen» som en form for enveiskommunikasjon. Dette er et begrep for hvordan gjerne unge politibetjenter utstyres seg med ekstra mye tilbehør, ekstra sett med håndjern etc. for å gi et inntrykk av stor myndighet. Finstad så dette først og fremst under sin observasjon ved sentrum politistasjon i Oslo, derav navnet. Det er gjerne denne formen for kommunikasjon, når politiet stoler for mye på sin formelle autoritet at såkalte `manndomskamper` kan oppstå. (Finstad, 2003). Finstad skriver;

«Dersom man går ut ifra at folk ikke oppfører seg like fornuftig i fylla som i edru tilstand, kan det kanskje virke søkt å bedømme konflikter som manndomskamp og grensemarkeringer. Men siden alkoholen ikke forklarer alt, er det ikke tilstrekkelig å avvise konfliktene «bare» som fyllerør. Manndomskamper og opposisjonsprosjekter handler kanskje mer om følelser enn fornuft, i den vanlige betydningen av ordene.» (Finstad, 2003:189).

I straffeloven §40 står det; *“Har gjerningsmannen handlet i selvforskyldt rus framkalt ved alkohol eller andre midler, skal retten se bort fra beruselsen ved bedømmelsen av om handlingen var forsettlig.”* (Straffeloven § 40). Å ha vært beruset skal nemlig ikke være noen unnskyldning. Allikevel kan jeg ikke la være å tenke meg at veldig mange av hendelsene ville vært idømt annerledes dersom tiltalte hadde vært edru. I mine saker var kun en av de tiltalte edru i gjerningsøyeblikket, han skal ha dyttet politimannen unna seg og prøvd å stikke av. Selv om denne tiltalte fikk en av de lengste straffene, er det umulig å sammenligne fordi han også ble tiltalt for tyveri, og det var derfor politiet ankom stedet. I flertallene av de andre sakene derimot er det kun snakk om en ordensforstyrrelse i utgangspunktet, som så eskalerer.

Mange av polititjenestemennene har også forklart at de ført og fremst så på oppdraget som et hjelpeoppdrag. Det er klart at det skal ikke mye til rent fysisk å bli tiltalt for vold mot polititjenestemann, dette på grunn av deres særlige vern. Selv et lite knuff kan være nok, men jeg vil allikevel tørre å påstå at de fleste ikke kommer til det nivået hvor dette blir en mulighet. Derfor er det ikke alltid selve handlingen som er så relevant, men hva som skjedde forut. Mange av selve voldshandlingene er såpass uklare så det viktigste for politiet er å ilegge fortsett i handlingen, men som Bois skriver;

“Intent is seen as a defining feature but can be difficult to determine, particularly when alcohol has been consumed” (Bois, 2008:667).

Det virker også som politiet i mye mindre grad er interessert i å finne ut hva årsaken til opptrinnet, ordensforstyrrelsen, er når det er alkohol inne i bildet. Dette forstår jeg både som en forhåndsregel hos politiet om å ivareta egen sikkerhet og som en generell oppfattelse og forståelse av at fulle individer **kun** er fulle og dette er grunnen til deres oppførsel. Dette er særlig illustrativt i sak 12 hvor tiltalte i avhør forteller at grunnen til at han var så sint var fordi han ikke fikk noe svar på hvorfor politiet var på døren. Dette bekrefter også begge polititjenestemennene som vitner i saken;

Polititjenestemann - *«De maste jo litt om hvorfor vi var der og det ga vi egentlig ikke noe ordentlig svar på»*

Polititjenestemann 2 - *«Var aldri tid til å prate med han om det»* (Sak 12)

I denne saken fikk politiet opprinnelig en beskjed om husbråk på adressen og dro for å sjekke. Fra politiets side begrunnes den manglende informasjon særlig med at tiltalte ikke gjorde som han skulle og at de derfor måtte sikre stedet:

Forsvarer – *«Dere ble tilkalt der på grunn av husbråk. Da lurer jeg litt på, altså hva er bakgrunnen for at dette tok så voldsomt av? At det går i luften for å si det sånn?»*

Polititjenestemann - *«Vi skulle egentlig bare prate og sjekke om alt var ok. Hadde de stått i ro og pratet hadde det ikke vært noe problem. Det var mange mennesker der, så vi måtte ta kontroll»*

Forsvarer - *«Så var det i gang?»*

Polititjenestemann - *«Så var det i gang».* (Sak 12)

4.7 Andre aktører i retten

4.7.1 Vitner

Vitner i en rettsak er særdeles viktige for rettsikkerheten i samfunnet. Dersom det finnes nødvendig at man må møte opp i retten og avgi forklaring, så vil man bli innkalt som vitne. Blir man blir innkalt som vitne er det møteplikt, og ved uteblivelse kan man bli hentet av politiet og tatt med til retten med tvang, eller bli bøtelagt.

Vitner ankommer rettsaken etter at forhandlingene har begynt, og etter både aktor og tiltaltes fremstilling av saken. Dette er fordi vitner ikke skal kunne bli påvirket av andre, men kun gi forklaring basert på sin egen opplevelse. Når de er ferdig med å avgi forklaring kan de, hvis de ønsker, sette seg og følge resten av forhandlingene.

Vitner skal helst avgi en fullstendig muntlig forklaring (Men man kan få ha nedskrevne stikkord, hvis man trenger dette for hukommelsen). Dette er fordi en muntlig forklaring regnes som mer spontan og basert på hukommelse enn en allerede nedskrevet forklaring. Det er dette som kalles muntlighetsprinsippet. Dette prinsippet er også viktig fordi det skal sørge for at de mindre skrivekyndige ikke skal stille i disfavør. Eventuelle skriftlige bevis må leses opp av den som fører beviset. Både aktor, tiltalte og forsvarer har kunnet lese politidokumentene, og dermed også eventuelle avhør og tidligere forklaringer på forhånd. Dette har ikke dommerne, de har kun tiltalebeslutningen og eventuelle dokumenter de ulike partene velger å legge frem under rettsaken. For eksempel straff og bøteattest. Derfor kan både aktor og forsvarer lett stille vitner til veggs på uoverensstemmelser mellom nåværende og tidligere forklaring, store som små, og dermed så tvil om deres troverdighet, hvis disse to forklaringene ikke samsvarer. (Kjus, 2008).

I mine saker var det til sammen to vitner som ikke møtte opp. Det ene vitne var en sivil person som skulle vitne om et annet tiltalepunkt enn selve volden mot politiet i sak 5, og det andre var den fornærmede polititjenestemannen (og eneste vitne) i sak 13 som hadde glemt det. Da løste retten dette ved at vitneforklaringen hans ble gitt over telefon for å spare tid. Jeg opplevde også at det i en annen sak var et vitne som ble avhørt over telefonen på grunn av trafikkproblemer. Når det gjelder tiltalen om vold mot politiet er det kun politiet selv som i alle sakene har vitnet om dette. Jeg har heller ikke opplevd at det har vært innkalt noen vitner

fra forsvaret sin side. Kun i en sak (sak 14), opplevde jeg at forsvaret la frem videobevis som skulle tale for tiltalte, som nektet å ha dyttet polititjenestemannen.

De aller fleste av disse hendelsene har oppstått steder hvor det har vært flere tilskuere, og det kunne vært teoretisk mulig å ha innhentet vitner. Allikevel måtte dette ha blitt gjort nokså med en gang siden denne type situasjoner er forholdsvis lette å glemme. Mesteparten av volden skal også ha skjedd i forbindelse med selve pågripelsen, og da er det heller ikke så tydelig for andre mennesker. Det slår meg i samtlige av sakene at tiltalte ser ut til å ha vært alene da de har blitt pågrepet. Det har riktignok ofte vært mange mennesker tilstede, men ikke noen med nærhet til tiltalte, som venner etc. Kun i sak 10 har det befunnet seg et familiemedlem sammen med tiltalte, da det var dette familiemedlemmet som selv varslet politiet.

I Norge har vi i tillegg til muntlighetsprinsippet også noe vi kaller selvinkrimineringsprinsippet. Det vil si at den siktede ikke har noen plikt til å forklare seg eller til å svare på spørsmål som vil kunne utsette dem selv for straffeforfølgelse. Dette betyr også at du som tiltalt ikke har noen plikt til å fortelle sannheten, og det finnes dermed ingen straffesanksjon for en tiltalt som har forklart seg usant. Vitner må derimot avlegge noe som kalles forsikring, som skal være en forsikring om å fortelle sannheten, før de avgir sin forklaring og forplikter seg dermed til å forklare seg sannferdig. Dette er fordi det i straffesaker er påtalemyndigheten som sitter med bevisplikten, og det er de som må bevise at tiltalte «*utover enhver rimelig tvil*» har begått den handlingen/handlingene som påtalemyndigheten hevder. Det tiltalte kan risikere ved å ikke forklare seg sannferdig, er at de mister troverdighet hvis dette blir avslørt. Slik at hvis en har utalt seg usant om et punkt, vil dette fort kunne ødelegge den generelle troverdigheten til tiltalte, og en vil dermed kanskje ikke bli trodd på de punktene man faktisk er sannferdige om. (Kjus, 2008)

4.9.1.1 Politiet som vitne – skjevhet i maktforhold?

Politiet er vitner i egen sak, og avlegger dermed forsikring. I sakene i mitt materiale har antall vitner variert fra ett til tolv. Det har vært tre saker, men henholdsvis 5, 7 og 12 vitner. Dette er alle saker hvor det også har fantes en annen tiltale, og derfor finnes det flere vitner. I de resterende sakene finner vi to saker med tre vitner, seks saker med to vitner og tre saker med ett vitne. Da er vitnene den fornærmede polititjenestemannen, og eventuelt den som var med på patruljen. I de tilfellene hvor det finnes tre vitner er det tredje vitne i begge tilfellene en arrestforvalter.

Politiet er kun vitne i denne typen saker, og ikke fornærmet som privatperson. Det er heller ikke polititjenestemannen selv som tar ut anmeldelse, men dette gjøres av politidistriktet. Dette er fordi den fornærmede selv skal slippe den belastningen og fordi politietaten vil illustrere at de tar sitt eget arbeidsgiveransvar alvorlig. En av de utsatte polititjenestemennene utalte seg slik i politidirektoratets rapport om vold og trusler;

«Det er ikke riktig at jeg som tjenestemann skal anmelde. Trusselen er rettet mot staten – jeg er bare en brikke i det hele. Det er ikke meg personlig trusselutøveren er imot, men meg som representant for politietaten» (Politidirektoratet, 2007:33).

Muntlighetsprinsippet gjelder også for politiet, og de skal alltid begynne med å forklare seg fritt ut ifra det de husker først. Mange ender allikevel med å støtte seg på politirapporten, og det kan merkes på grunn av det jeg iblant vil kunne kalle svært detaljerte minner, at de også har lest politirapporten på forhånd. Det er ikke uforståelig. Politiet opplever mange situasjoner tilsvarende disse, og når sakene ofte ikke er i retten før månedsvis etter hendelsen det er snakk om, så er det ikke rart man trenger en liten påminnelse. Tiltalte derimot skal kunne antas å huske mer av en hendelse (nå utelukker vi alkoholen) fordi dette for en tiltalt er en hendelse utenom det vanlige, og ikke en del av hverdagen som det i større grad er for politiet.

Er politiet på et vis en form for et profesjonelt vitne? Det kan være lett å tenke at polititjenestemenn er bedre vitner enn det andre vitner er. Både fordi de har en utdanning som gjør at de fleste av oss tenker på dem som autoriteter, men også fordi selve yrket deres i stor grad består av å observere. Kjus skriver;

«Et omdiskutert tema er hvorvidt polititjenestemenn er bedre vitner enn andre. Det er nok et visst erfaringsgrunnlag for at polititjenestemenn lettere registrerer

hendelser som de setter i sammenheng med yrkesutøvelsen, først og fremst forhold som det kan bli aktuelt å forklare seg om på et senere tidspunkt.» (Kjus, 2008)

Allikevel er det nok antageligvis lettere for polititjenestemenn enn andre å innfortolke mistenkelig opptreden i de observasjonene de gjør. Polititjenestemenn kan nok i tillegg tenkes å være flinke til å prate for seg og forklare situasjoner, siden dette er noe de ofte ser seg nødt til å gjøre. Det kan også tenkes at en rettsal kan i visse tilfeller være en mer kjent arena for en polititjenestemann, i det at de selv kan ha opplevd å være vitne i flere saker, eller ved å ha fulgt eventuelle tiltalte til retten. Et problem ved at politiet både kan støtte seg til og lese politirapporten på forhånd, er at både den fornærmede polititjenestemannen og den andre i patruljen, kan ha lest samme rapport. Dette merkes ved at de frie forklaringene ofte er veldig like. De preges av et rapportspråk, og det er i det språket det generaliserte og anonymiserte politiblikket som skildres. (Kjus, 2008) Først når aktor og forsvarer stiller spørsmål til disse vitnene, vil svarene variere mer, men når de i tillegg får mange av de samme spørsmålene så er jo ikke dette snakk om en veldig stor variasjon.

«Symbolsk makt er en makt til å konstituere det gitte gjennom utsagn om det, til å få andre til å se og til å tro på en verdensoppfatning, til å bekrefte den eller til å forandre den, og gjennom verdensoppfatningen også handlingen i verden, og dermed verden selv. Symbolsk makt er en nesten magisk makt som gjør det mulig å oppnå det samme man vil oppnå med styrke (fysisk eller økonomisk), og dét takket være den spesifikke mobiliseringseffekten – symbolsk makt virker bare når den anerkjennes, det vil si når det vilkårlige ved den miskjennes.» (Bourdieu, 1996:45)

Politiet har en veldig sterk symbolsk makt og det er blant annet denne makten som gjør at de kan utøve arbeidet sitt på effektivt vis. I mine saker har polititjenestemennene som skal vitne nestes utelukkende møtt opp i full uniform i rettsaken. Dette fordi flere av dem er på jobb samtidig som de skal vitne, så det er nok neppe et bevisst valg hos dem selv. Jeg vil allikevel kunne tro at dette forsterker deres symbolske makt, og deres rolle som politi, og det er jo naturlig at dette kan påvirke retten. Når det da også for det meste kun er politiet som vitner, og i noen saker til og med kun en polititjenestemann, så forteller det noe om politiets troverdighet. Det er som oftest en av polititjenestemennene som er fornærmet, og da vitner også i mange av tilfellene den personen vedkommende var på patrulje med. Som jeg skrev tidligere, er forklaringene ofte svært like, men når det kommer til mer detaljerte spørsmål kan

det endre seg litt. Det blir ikke nødvendigvis helt forskjellige svar, men litt ulike oppfatninger. Finstad skriver;

«En god kollega forsøker å forstå de andre. Først undersøke for å forstå, så vurdere. Når ikke offentligheten lar tvilen komme tiltalte til gode, skal i alle fall kollegene gjøre det. Hvis sluttproduktet er å ta avstand fra handlingen, må flere forutsetninger oppfylles. Dette kalles vanligvis å tolke ting i beste mening»
(Finstad, 2003:289).

Kanskje er det ikke alle hendelser den som var på samme patrulje ville anmeldt selv, og kanskje er det noen situasjoner de ville behandlet annerledes. Allikevel, når man deler yrke, så deler man også en forståelse av hverandres reaksjoner og arbeidshverdag. Jeg sier ikke med dette at jeg tror noen av polititjenestemennene mine har løyet for å redde en kollega, men at selv om de selv ikke har vært vitne til hele opptrinnet, så kan de støtte opp fordi de generelt stoler på sin kollega, og er kjent med hva som kan skje i disse typer hendelser,

Alle sakene jeg har vært i idømmes, i påtalemyndighetens favør. Politiet hadde rett. Hadde det derimot vært motsatt, at tiltale ble frikjent i flertallet av disse sakene, så kunne det gjort noe med hvordan vi hadde sett på politiet. Først og fremst ville nok politiet selv satt en høyere terskel for å anmelde, slik at dette ikke ble tilfellet lenger. Politiet selv ville nok blitt sett på som hysteriske og sutrete, og hvis de ikke blir trodd i retten kan det være katastrofalt for deres autoritet. Politiet har i tillegg mer å tape på å forklare seg usant, enn det både den tiltalte og et ordinært vitne har. Dette både fordi vitner, i motsetning til tiltalte, må avgi forsikring, men også fordi politiet vitner i yrkesrollen sin. Derfor vil man ved usann forklaring ikke bare risikere å bli dømt for det, men man kan også ende opp med å miste jobben.

4.7.2 Bruk av tolk

Tolk i det offentlige skal tilkalles når det bestemmes at en tolk er nødvendig for å oppnå det man kan kalle forsvarlig kommunikasjon. Det skal også tilkalles tolk om den minoritetsspråklige ønsker dette.

«Det er viktig å huske at selv om en minoritetsspråklig klarer seg bra når det snakkes om kjente ting, kan det være problematisk eller helt umulig for han/henne å kommunisere på norsk i situasjoner som for eksempel i rettssaker eller under

medisinsk behandling. Også minoritetsspråklige som vanligvis behersker norsk på et høyt nivå, kan oppleve vanskeligheter med språket når de blir syke eller blir utsatt for stress.» (UDI, 2003)

Tolker har en særdeles viktig rolle innenfor politi- og rettsvesen og er veldig viktige for opprettholdelsen av rettsikkerheten. Jeg opplevde at det ble brukt tolk i to av sakene, der de tiltalte ikke pratet norsk overhodet. Dette fikk meg til å tenke på hvor mye språk har å si for følelsen av avstand til andre mennesker. I sine intervjuer med fangevoktere i norske fangeleirer opplever Christie at ingen av de fangevokterne som var blitt dømt for overgrep, hadde fortalt noe om samtaler med fangene. En av fangene som han senere fikk kontakt med forteller at han hadde funnet seg en norsk-tysk ordbok, og lært seg litt norsk. Dette førte til at han en dag kunne svare en av fangevokterne på norsk, da vokteren spurte om fyr til sigaretten sin. Dette svaret mente han endte med å redde hans eget liv. Gjennom språket ble han igjen sett på som et menneske. (Christie, 2000)

Gjennom språk har vi mulighet til å uttrykke følelser, vi deler tanker, formidler ønsker og kommer oss gjennom hverdagen. Ved å beherske språk får vi også kontakt med andre mennesker, og språk er et viktig virkemiddel som tas i bruk for å komme seg frem i samfunnet. Språk legger grunnlag for forståelse. Når vi omgås mennesker som ikke snakker samme språk som oss selv, og hvor man ikke forstår hverandre, kan samspillet oppleves mangelfullt og klønete. Selv om mennesker kan gjøre seg forstått med tegn og gester, vil de store samtalene utebli når man ikke besitter språket. Språk har en utrolig viktig funksjon i mellom-menneskelig samhandling. Falck skriver (om språk);

«Det reflekterer det samfunn det har oppstått i, kultur, lagdeling, makt utstøting og innlemmelse. Et ord er som en enkelt tone. Musikken kommer frem gjennom måten tonene settes sammen på. Et enkelt ord kan ha ulike betydninger eller gi ulike assosiasjoner satt i sammenheng gir de mening dersom vi kjenner kodene.»
(Falck, 1987:23)

Språk kan også reflektere maktforhold i samfunnet. De som ikke behersker det, vil kunne føle seg utelukket og tilsidesatt fra innflytelse og kunnskap. Slik kan språket også legge grunnlag for makt og avmakt i forholdet mellom den som behersker og den som ikke behersker verktøyet. Dette gjelder ikke bare de språk vi mennesker lærer i sammenheng med landet vi er født eller oppvokst i, men også språk tilknyttet profesjoner og institusjoner. Dette gjelder også

i retten. Helt vanlige mennesker uavhengig av utdannelsesnivå kan alle samme ha problemer med å forstå rettsspråket. Det kan oppfattes som komplisert og fremmedgjørende. Når en i tillegg ikke en gang snakker språket, eller kanskje ikke en gang er kjent med det gjeldende lovverket, vil fremmedgjøringen føles enda sterkere. Jurister på sin side kan kunne forsvare det juridiske språket ved å påpeke at det er mer presist, kortere, mere varig og forståelig enn dagligspråket. Allikevel, selv for en som til dels forstår språket, er rettsspråket først og fremst juristenes språk. (Falck, 1987).

Parter i en rettsak er ofte allerede svært passive, da det i hovedsak er forsvarer og aktor som fører saken. Christie kaller juristene profesjonelle tyver, som hindrer offer og gjerningsmann å delta i sin egen sak. Når det i tillegg er en tolk inne i bildet, som skal gjengi din fortelling, vil jeg påstå at passiviteten i og avstanden til egen sak blir desto større.

«Om en nordmann delvis ikke forstår hva som foregår i hans egen sak, vil en utlending føle seg enda mer hjelpeløs om ikke tolken hadde vært der.

«Ensomheten blir brutt ved at en landsmann eller i det minste en som behersker språket, kommer inn og hjelper med en så vesentlig ting som å gjøre seg forstått og forstå» (Falck, 1987:119)

I retten kan tolken være den som kommer i nærmest kontakt med tiltalte. Denne nærheten kan være både fysisk når det gjelder plassering og den kan være medmenneskelig. Dette fordi tolken er den eneste som umiddelbart kan oppfatte hva det er den tiltalte forteller. En tolk har som oppgave å lytte til det som kommer til uttrykk. Som tolk er derfor hukommelse svært viktig, siden du deretter må kunne huske og reformulere det som blir sagt for å så kunne gjengi samme innhold på nytt språk. Man er i tillegg avhengig av at en tolk klarer å gjengi både tonefallet og det følelsesmessige uttrykket en uttrykker gjennom sin fortelling. I en straffesak er dette særlig viktig fordi din fortelling kan være med på å sette din frihet på spill. At tolken klarer å formidle riktig gjelder ikke bare tiltaltes fortelling, men også spørsmål og innvendinger fra både forsvarer, aktor, dommer og meddommere.

Tolken befinner seg på en fremmed arena i retten, dette er juristenes område. Tolken hører, slik som forsvarer og aktor, heller verken til den ene eller andre siden og kan oppleve å møte motstridende forventinger fra alle parter. Mange kan også oppleve at tiltalte forventer at de er på deres parti.

«Tolkens rolle blir også svak fordi han/hun står alene mellom partene, uten noen å rådføre seg med. I de aller fleste tilfeller brukes det bare en tolk. Han/hun må selv vurdere hvorledes å forholde seg til de andre aktørene og alene løse tolkningsproblemer som oppstår. Det er da som regel heller ingen som kan kontrollere hvordan tolken utfører sin oppgave. (Falck, 1987:112)

Jeg opplevde i tillegg til sakene hvor det var oppnevnt tolk på vegne av tiltalte, en annen situasjon hvor jeg tenkte at en tolk burde vært inne i bildet. Dette var i en av sakene hvor det også fantes sivile vitner, hvorav særlig en av disse virket til tider å slite med å forstå det dommeren, eller aktor og forsvarer forsøkte å spørre om. Jeg opplevde at partene regnet svarene til vitne som «gode nok», og etter hvert virket det som de ga opp å stille spørsmål jeg tror de ville stilt til noen som oppfattet bedre hva det var de ville frem til. I dette tilfelle var det aldri noe spørsmål om å bringe inn tolk, verken før eller under saken. I andre tilfeller kan det hende tolk ikke blir hentet inn fordi den som trenger enten selv kan overvurdere sine egne språkkunnskaper, eller så oppfattes det rett og slett ikke alltid at en person ikke forstår. Det er for mange også lettere å forstå et språk når andre snakker, enn å selv uttale seg. Det å forstå er ikke det samme som å kunne formulere et svar som skal inneholde det personen selv mener.

Bruk av tolk kan absolutt være et rettssikkerhetsproblem. Dette både når det gjelder myndighetenes praksis ved bruk av tolk, men også tolken selv. Både misforståelser, manglende oversetting av viktige momenter og partisk tolkning kan true rettsikkerheten. Derfor er det viktig med tolker som har høy kompetanse.

5 Avslutning

5.1 Krakilske kvinner og aggressive menn?

Jeg har på ingen måte nok materiale til å kunne gjøre meg noen store konklusjoner når det gjelder kjønn. Det eneste inntrykket jeg sitter igjen med når det gjelder kjønn er de tendensene jeg vil påstå å ha sett når det gjelder hvordan de tiltalte bruker fortelling på ulike måter, og også hvordan politiet ser ut til å møte dem.

Jeg vil påstå at kvinnene i mitt materiale i mye større grad tar i bruk et offernarrativ når de forteller om sine handlinger. Ikke den som offer for politiet, men som offer for omstendighetene og en vanskelig livssituasjon. Dette er tydeligst i to av sakene, i sak 6 og 10. Jeg har ikke sett denne tendensen i noen av sakene med mannlig tiltalt. Det nærmeste noen kommer et slikt narrativ er kanskje i sak 8, men tiltaltes fortelling virker mer som å skulle forklare stress, ikke noen offerrolle. I de sakene hvor mannlig tiltalt har beskrevet seg selv som et offer er det et offer for politiets urettferdighet som er tilfelle.

I sakene med kvinnelige tiltalte har politiet også en tendens til å understreke hjelpeperspektivet. Det er for eksempel bare i sakene med kvinnelige tiltalte hvor politiet har nevnt at de vurderte om vedkommende skulle bringes til legevakt. Dette er tilfelle både i sak 6, 11 og 15. I sak 15 understreker også polititjenestekvinnen flere ganger at hun ikke bare ville bortvise tiltalte fordi hun var redd for hva som kunne skje med henne. Dette synes ikke å være tilfelle i noen av sakene med mannlig tiltalt. I sak 13 for eksempel skal tiltalte ha falt i fortauet og slått hodet, og det var derfor vekterne tok hånd om han. Han ble vilter og de kontaktet politiet. Det ble allikevel aldri nevnt noe som helst om noe vurdering av legevakt i retten. Betydningen av kjønn angående hvor mye skade som kan ha blitt gjort ble også ytret av noen av forsvarerne, for eksempel i sak 11;

Forsvarer - «Det kan ikke ha vært noen skremmende opplevelse for politiet i ettertid, med en liten jente som er så krakilsk». (Sak 11)

5.2 Politiets vern versus konsekvenser for den tiltalte

Allmennprevensjonen tillegges fremtredende betydning i domstolspraksis og det sees også tydelig i sakene jeg har vært i. Både i aktors sluttprosedyre og i selve dommen blir allmennprevensjonen nevnt i et flertall av sakene;

«At politiet har et vern mot trusler og vold i tjenesten er ikke bare viktig for polititjenestemennene selv, men også i et samfunnsmessig perspektiv. Tiltalte har med sin oppførsel utvist manglende respekt for politibetjentens arbeid og personlige integritet. Det er av allmennpreventive grunner viktig å reagere strengt på slik atferd.» (Utdrag fra dom i sak 1)

«Den strenge holdningen til vold mot politiet skyldes at det gjør seg gjeldende sterke allmennpreventive hensyn knyttet til "rettshåndhevelsen og behovet for vern av polititjenestemennene i vanskelige situasjoner" (Utdrag fra dom i sak 2)

«Allmennpreventive hensyn tilsier en ubetinget fengselsstraff av en viss varighet.» (Utdrag fra dom i sak 4)

Politiets vern er viktig både for dem selv og i et samfunnsmessig perspektiv. Derfor må det straffes når noen forsøker å hindre dem i å gjøre jobben sin enten ved vold eller trusler. Den moderne og humanistiske begrunnelsen for straff er at den skal være avskrekkende. I Norge begrunner vi straffen særlig med dens preventive effekt. Straffen skal fungere både individualpreventivt og allmennpreventivt. Individualprevensjonen skal få personen selv til å avstå fra lignende handlinger i fremtiden, mens allmennprevensjonen skal sende signaler til andre om å avstå fra disse. I følge Andenæs kan straffetrusselen virke avskrekkende, moralstyrkende og vanedannende. Disse funksjonene skal fungere sammen for å forebygge kriminalitet. Straffetrusselen skal ha en moraldannende virkning ved at den skal skape moralske hemninger hos mennesker i tilknytning til straffbelagte handlinger. (Andenæs, 2004) Ved å straffe sendes et signal til samfunnet. Hard straff er symbolikk.

Selve grunnlaget for å kunne påføre det onde straff er, bygger på at gjerningsmannen er ansvarlig for handlingen. Gjerningsmannen har handlet ut ifra sin egen frie vilje, og straffen knyttes direkte til det ansvaret personen derfor har. Vedkommende kan bebreides personlig fordi han eller hun både kunne og burde handlet annerledes. Gjerningsmannen valgte selv å ikke følge de reglene vi andre innretter oss etter. Den allmennpreventive tanke hviler på

forestillingen om at rasjonelle mennesker skal lære av andre rasjonelle menneskers gale valg. Straffen ved brudd på § 127 begrunnes som sagt i stor grad med dens allmennpreventive virkning. Hvis allmennprevensjon bygger på at mennesker tar rasjonelle valg, må også brudd på denne paragrafen sees som et rasjonelt valg. I hvilken grad begår de tiltalte i mine saker rasjonelle valg? Ut ifra tilgjengelige bakgrunnsvariabler kan det virke som om flertallet av de tiltalte ser ut til å være mer integrert i ordinært samfunnsliv enn tiltalte/fengselsinnsatte flest. Det er ingen tvil om at selvforskyldt rus er tilfelle i flere av disse sakene og påfølgende konsekvens av dette er ofte manglende dømmekraft. I juridisk sammenheng skal ikke selvforskyldt rus tillegges noen verdi, og tiltalte skal straffes som om vedkommende var edru. Men hva når det også handler om syke mennesker?

I sak 10 forteller tiltalte en del om oppvekst, bruk av rusmidler og behandlingen hun har gått gjennom. Dette bekreftes også i dommen, hvor det står at retten har merket seg det tiltalte forteller. Retten legger til grunn at tiltalte har slitt med ulike psykiske problemer og rusmisbruk over lengere tid. Tiltalte forteller også i retten at hun ikke har drukket på lang tid, og retten påpeker i dommen at episoden derfor kan ansees som et engangstilfelle, noe som isolert sett taler for samfunnsstraff istedenfor fengselsstraff. Men fordi tiltalte har vært idømt denne straffen for lignende forhold før *«uten at det ser ut til å ha hatt den ønskede effekt på tiltalte»* finner retten det naturlig at tiltalte skal straffes hardere. Dette særlig fordi hun burde være innforstått med hvilke effekter alkohol har på henne, og hun allikevel valgte å drikke. Dommen begrunnes slik;

«Det er rettens syn at fengselsstraff i større grad vil kunne få tiltalte til å forstå alvoret i de handlinger hun skal straffes for, og slik få henne til å avstå fra lignende handlinger i fremtiden.» (Utdrag fra dom i sak 10)

Når allmennprevensjonen stilles opp mot virkelige mennesker og hvordan de sliter får den et forklaringsproblem. Når prevensjonstanken også tillegges så mye vekt er det da fare for at man godtar lavere beviskrav?

Konsekvensene av en fengselsstraff kan være store. En ting er selve fengselsstraffen og de konsekvensene denne i seg selv kan tenkes å ha, men også hvordan en slik dom følger deg videre i livet. En dom på ubetinget fengsel i inntil 6 måneder, som er tilfelle i disse sakene, vil stå på en vanlig politiattest i 5 år. I en uttømmende politiattest vil den stå mye lenger. En slik dom vil derfor hindre deg i å for eksempel kunne søke opptak på

politihøyskole, arbeid i politiet og eventuelt annet arbeid innenfor områder hvor man er avhengig av sikkerhetsavklaring. En slik dom vil også være noe det må opplyses om hvis man for eksempel velger å søke om å adoptere barn. Når handlingene i flere av tilfellene består av såpass stor usikkerhet når det gjelder voldshensikt hvordan kan da en slik straff forsvares kun med politiets særlige vern?

5.3 Oppsummering

I denne oppgaven har jeg sett nærmere på brudd på Straffeloven § 127. Dette har jeg gjort ved å følge saker hvor noen står tiltalt under denne bestemmelsen i tingretten. Jeg har på denne måten forsøkt å danne meg en fenomenforståelse av dette lovbruddet. Det ser ut til at volden mot politiet oftest skjer under pågripelse. Det vil si at tiltalte allerede er i kontakt med politiet, men det ser ut til at dette stort sett handler om mindre overtredelser og ikke noe tiltalte egentlig ville blitt straffet for. Selv om det ikke alltid kommer tydelig frem kan det virke som politiet i flere tilfeller velger å innbringe personer på grunn av fyll og/eller forstyrrelse av den offentlige ro og orden. Anmeldelse er først og fremst relevant i det tiltalte begår vold og et sted må tålegrensen til politiet gå. Når de fleste av hendelsene i tillegg ser ut til å finne sted i tilknytning til uteliv og nattestid, så er nok etterslepet politiet opplever relevant for deres tålmodighet.

I rettsakene har jeg også sett nærmere på hvordan de ulike partene bruker fortelling til å fremme sin sak i retten. I denne sammenheng har jeg valgt å ta i bruk blant annet narrativ kriminologi og nøytraliseringsteknikker for å analysere partenes forklaringer. Både hos de tiltalte og hos politivitnene kan man se noen likheter i måte å forklare seg på. Jeg har valgt å dele opp forklaringene i ulike underkategorier avhengig av hva jeg ser som mest fremtredende. Gjennom fortellingene i retten har partene mulighet til å både nedtone og aksentuere deler av hendelsen og for eksempel trekk hos den andre parten. I politiets fortelling gjør dette seg særlig tydelig i de tilfellene der det fremstilles en eskalerende aggresjon hos tiltalte. Det er nettopp denne aggresjonen som også kan bidra til å sannsynliggjøre hensikt hos tiltalte. Noen forklaringer går igjen og det er ingen tvil om at den som omhandler rus er en av dem. I flere av sakene husker ikke tiltalte hva som har skjedd. Det hadde vært litt for mye innabords, noe «klikket», men det er ikke slik man er. Det ligner ikke på noe man har gjort før. Hadde det ikke vært for alkoholen ville ikke ting gått som de gikk.

Det kan virke som alkohol både kan få tiltalte til å benekte noe av ansvaret og det kan bidra til at politiet på sin side lettere avskriver hendelser som «fyllerør».

Flere av de tiltalte fremmer hele situasjonen som en misforståelse. Det politiet ilegger vold var fra deres side kun en bevegelse, en reaksjon eller en refleks. Situasjonen var skummel, stressende eller urettferdig. Motivet for kontakten med politiet kan ha vært det til den gode hjelper som kun ville si fra om noe de synes så galt ut. I andre tilfeller har politiet ifølge tiltalte gjort mer ut av saken enn de trengte. Politiet på sin side har hatt å gjøre med en kverulant som bare ville gjøre jobben vanskeligere. Eller så har de gått inn i en situasjon hvor deres eneste edle hensikt var å bistå og hjelpe, men de har blitt avvist og angrepet.

I en straffesak er man uskyldig inntil det motsatte er bevist og beviskravet ligger hos anklager, altså påtalemyndighetene. Gjennom forhandlingene i retten skal de ulike partene få forklare seg og retten må stilling til hvem som er mest troverdig. Et dilemma i disse sakene vil jeg påstå er at politiet allerede før saken er i gang, høster troverdighet i lys av sitt yrke. Både fordi politiet innehar autoritet og skal selv være en vokter av rettsikkerheten, men også fordi politiet setter mye mer på spill ved å vitne i retten.

Antall ord: 50 615

Litteraturliste

- Alver**, Bente Gullveig og Ørjar Øyen (1997) *Forskningsetikk i forskerhverdag: vurderinger og praksis* Oslo: Tano Aschehoug.
- Andenæs**, Johs (2004) *Alminnelig strafferett* 5. utgave ved Magnus Matningsdal og Georg Fredrik Rieber-Mohn, Oslo: Universitetsforlaget.
- Bakken**, Jonas (2014) *Retorikk i skolen* Oslo: Universitetsforlaget.
- Bakken**, Jonas og Hans Petter Graver (Red.) (2013) *Juss, språk og retorikk* Bergen: Fagbokforlaget.
- Balsvik**, . Eivind og Susanna M. Solli (red.) (2011) *Introduksjon til samfunnsvitenskapene Bind 1 & 2* Oslo: Universitetsforlaget.
- Bois**, Christine m. fl. (1998): "Current directions in research on understanding and preventing intoxicated aggression". I: *Addiction*. 95 (5)
- Bourdieu**, Pierre (1996) *Symbolisk makt* Oslo: Pax Forlag.
- Bryman**, Alan (2012) *Social research methods* New York: Oxford University Press.
- Buvik**, Kristin (2014): "The hole in the doughnut: a study of police discretion in a nightlife setting". I: *Policing and Society: An International Journal of Research and Policy*.
- Christie**, Nils (1977): "Konflikt som eiendom". I: *Tidsskrift for rettsvitenskap*. 90
- Christie**, Nils (2000) *Kriminalitetskontroll som industri: Mot GULAG, vestlig type* Oslo: Universitetsforlaget.

- Cromwell, Paul og Quint Thurman** *The devil made me do it: use of neutralizations by shoplifters.* (2003)
- Doyle, Marie, Louise Frogner og Henrik Andershed** (2014) *Tryggare kan ingen vara?*
Presentert på Nordic Police Research Seminar 2014. Växjö, Sverige
- Enjolras, Bernhard m. fl.** (2012) *Ett år etter 22. juli. Har rosetoget gått?* Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor, Rapport 2012:5.
- Everett, Euris L. og Inger Furseth** (2012) *Masteroppgaven* Oslo: Universitetsforlaget.
- Falck, Sturla** (1987) *Rett tolk? En undersøkelse av tolker, språk, rettsikkerhetsproblem og rollekonflikter innen politi og domstoler* Oslo: Universitetsforlaget.
- Fangen, Katrine** (2004) *Deltagende Observasjon* Bergen: Fagbokforlaget.
- Finstad, Liv** (2003) *Politiblikket* Oslo: Pax Forlag
- Foucault, Michel** (2002) *Forelesninger om regjering og styringskunst* Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Frank, Arthur W.** (2010) *Letting stories breathe* Chicago: The University of Chicago Press.
- Geertz, Clifford** (1973) *The Interpretation of Cultures* New York: Basic Books.
- Goffman, Erving** (1992) *Vårt rollespill til daglig* Oslo: Pax Forlag.
- Graham, Kathryn og Ross Homel** (2008) *Raising the Bar: Preventing Aggression in and around Bars, Pubs and Clubs* Devon: Willan publishing.
- Graham, Kathryn m. fl.** (1998): "Current directions in research on understanding and preventing intoxicated aggression". I: *Addiction Research & Theory*.

Grimen, Harald (2009) *hva er TILLIT* Universitetsforlaget.

Hirschi, Travis (2011) *Causes of Delinquency* Piscataway, New Jersey: Transaction Publishers.

Holstein, James A. og Jaber F. Gubrium (2012) *Varieties of Narrative Analysis* Los Angeles: SAGE Publications.

Kelling, George L. og James Q. Wilson (1982): "The police and neighborhood safety: Broken windows". I: *Atlantic Monthly*. (March),

Kjus, Audun (2008) *Sakens fakta* Oslo: Unipub.

Kårikstad Bjerva, Louise (2007) *Vold mot offentlig tjenestemann - et innblikk i kriminalstatistikkens ulike fortellinger* Masteroppgave. Oslo: Institutt for kriminologi og rettsosiologi: Universitetet i Oslo.

Lagestad, Pål (2011) "*Fysisk styrke eller bare prat*" – om kjønn, fysisk trening og ordenstjeneste i politiet. Doktoravhandling. Oslo: Norges Idrettshøgskole.

Larsson, Paul (2010): "Tillit til politiet - fra nærhet til forhandlet legitimitet". I: Siv R. Runhovde (red.): *Tillit til politiet* Oslo: Politihøgskolen.

Larsson, Paul (2013). "Ett politi - nært eller fjernt? ". 01.2015. Lesedato: 01.2015.

Lyman, Stanford M. og Marvin B. Scott (1968): "Accounts". I: *American Sociological Review*. (33), 46-62.

Maruna, Shadd og Heith Copes (2005): "What have we learned from five decades of neutralization research.". I: *Crime and Justice: A Review of Research*. 32

- Midtun, Ina** (2014) *Politiansattes tillit til kontrollmekanismene Spesialenheten og politiets klageordning* Masteroppgave. Oslo: Institutt for kriminologi og rettsosiologi: Universitetet i Oslo.
- Mikalsen, Kjartan Koch** (2006). "Det offentlige rom - hva er det? "
- Nordlund, Sturla og Ståle Østhus** (2013): "What is alcohol abuse? Attitudes to drinking in seven European countries". I: *Addiction Research & Theory*.
- Pestello, Fred P.** (1991): "Discounting". I: *Journal of Contemporary Ethnography*. 20 (1), 26–46.
- Politidirektoratet** (2007): *Virkning av vold og trusler på arbeidsmiljøet i politi- og lensmannsetaten*.
- Politi-loven**. Lov om politiet av 01. oktober 1995 nr. 16
- Presser, Lois** (2009): "The narratives of offenders". I: *Theoretical Criminology*. 13
- Presser, Lois og Sveinung Sandberg** (2015): "Research Strategies for Narrative Criminology". I: J. Miller and W. Palacios (red.): *Advances in Criminological Theory: The Value of Qualitative Research for Advancing Criminological Theory*. NJ: Transaction Publishers.
- Reiner, Robert** (2000) *The politics of the police* Oxford - New York: Oxford University Press.
- Runhovde, Siv R.** (red.) (2010) *Tillit til politiet* Oslo: Politihøgskolen.
- Sandberg, Sveinung** (2010): "What can "lies" tell us about life? Notes towards a framework of narrative criminology". I: *Journal of Criminal Justice Education*. 21(4)

Sandberg, Sveinung (2013): " Are self-narratives unified or fragmented, strategic or determined? Reading Breivik's manifesto in light of narrative criminology.". I: *Acta Sociologica*. 56(1)

Sandberg, Sveinung (2014): "Narrativ kriminologi". I:

Sennet, Richard (1981) *Authority* New York: Vintage Books.

Straffeloven (1902) *Almindelig borgerlig straffelov av 22. mai 1902 nr. 10*

Sykes, Gresham og David M. Matza (1957): "Techniques of neutralization: A theory of delinquency". I: *American Sociological Review*. (22), 664-670.

Thagaard, Tove (2009) *Systematikk og innlevelse* Bergen: Fagbokforlaget.

Topalli, Volkan (2005): "When being good is bad: an expansion of neutralization theory". I: *Criminology*. 43 (3),

Weber, Max (2000) *Makt og byråkrati* Oslo: Gyldendal.

Winnæss, Pål og Håvard Helland (2014): "Politistudentene: Hvem er de og hvorfor vil de bli politi?". I: *Nordisk Politiforskning*. 1 (2),

Ørnhøi, Stein (2005) «Rettsikkerhet og annen sikkerhet og hvorfor voktere bør voktes», i Marit Egge og John Strype. *Politirollen gjennom 100 år*. Politihøgskolen, Oslo: PHS forskning.

Masteroppgaver i juss:

Kandidatnummer: 631 (2010) *Vold mot offentlig tjenestemann – en fremstilling av hva som utgjør vold i relasjon til straffelovens § 127* Masteroppgave. Oslo: Det juridiske fakultet: Universitetet i Oslo

[<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/18639/101199.pdf?sequence=1>]

Kandidatnummer: 570 (2011) *Begrepene «vold» og «offentlig tjenestemand» i straffeloven § 127* Masteroppgave. Oslo: Det juridiske fakultet: Universitetet i Oslo

[<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/19352/117437.pdf?sequence=1&isAllowed=y>]

Kandidatnummer: 553 (2014) *Vold mot offentlig tjenestemann – en redegjørelse av straffeloven § 127* Masteroppgave. Oslo: Det juridiske fakultet: Universitetet i Oslo

[<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/42778/553.pdf?sequence=7&isAllowed=y>]